

DELAVSKA ENOTNOST

PROLETARCI VSEH DEŽEL — ZDRUŽITE SE!

Danes na
5. strani:

DRAGA JE POT
OD PROIZVAJALCA
DO POTROŠNIKA

Sobota, 19. avgusta 1961
Štev. 33, leto XIX

V OKVIRU

Veliko zanimanje, ki ga je naša družba prva leta po osvojitvi posvečala novatorstvu in racionalizatorstvu, je v zadnjem času močno zamrlo. Iz razgovorov z nekaterimi novatorji je mogoče razbrati, da so njihova prizadevanja v nekaterih tovarnah nezaželena, da vzbujajo zavist in nejevoljo upravnih vodstev, ki morajo te izume in racionalizacije preverjati in seveda v skladu z obstoječimi predpisi priznati določen odstotek provizije za izum ali racionalizacijo.

Res je, da vsi izumi nimajo velike proizvodne veljave, da nekaterih ni mogoče uresničiti.

vsi skupaj prezrejo materialne obveznosti.

Zdi se nam, da bi v pogojih vse bolj neposrednejšega delavskega samoupravljanja moralo dobiti novatorstvo in racionalizatorstvo čedalje bolj pomembno mesto. Ta problem postaja v razvitejši proizvodnji vsak dan bolj pereč, kajti z razvitejšo proizvodnjo se bližamo tudi meji človeške zmogljivosti, se pravi, meji, ko je človek v proizvodnji polno izkoriščen in bi vsako nadaljnje prizadevanje povzročilo škodo.

V ekonomskih enotah, kjer že nagrajujejo po delu, po gospodarskem uspehu, se kažejo

Prezrta pobuda

Toda bolj važen kot to dejstvo se nam zdi odnos, ki ga kaže podjetja do novatorstva.

Znani so nam tudi nekateri primeri, ko podjetja ne verjamejo tehnološkim rešitvam domačih avtorjev in se jim zdi bolj enostavno, udobneje, da se odločijo za inozemski patent. Ob takih ugotovitvah se nekako ne moremo znebiti vtisa, da ljudje, ki se za takšne rešitve odločajo, bodisi nimajo interesa in zaupanja v sposobnost domačih strokovnjakov in inženjerov, ali pa tudi — nekaj primerov je znanih — dobivajo za takšno pobudo materialno stimulacijo od tujcev. Nadalje nam je znan tudi primer, kako tovarna pozabi na uslug strokovnjaka, ki je povedel tehnično rešitev za tehnološki proces, bodisi da bi strokovnjak v tej tovarni prikril lastno nesposobnost ali pa

prvi znaki najbolj enostavnega racionalizatorstva, ko delavci predlagajo različne praktične rešitve v organizaciji dela, v prihrankih na materialu in tudi delovni sili. To so šele prvi neorganizirani začetki, ki pa dajo dovolj jasno slutiti, da se je proces izboljšave proizvodnje začel, da ima trdno osnovo in da se bo po tej poti tudi zanesljivo nadaljeval. Toda slabo bi bilo, če bi vso stvar prepustili stihijnemu razvoju, če ne bi napravili tudi zavestnih korakov, kako zainteresirati delavce, kako jih čimbolj stimulativno nagraditi za vsak prispevek k izboljšanju proizvodnje. Novatorstvo in racionalizatorstvo morata v naših pogojih postati zavestno gibanje, ki ga moramo z vsemi razpoložljivimi materialnimi in zavestnimi silami razvijati in krepiti.

Vinko Trinkaus

POČITNIŠKI POTEPI DOMAČEGA GOSTA OD PORTOROŽA DO UMAGA DVA OBRAZA NAŠEGA TURIZMA

Na potep ob naši obali, skozi sedanje in bodoče turistične kraje od Portoroža do Umaga sem se odpravil z enim samim namenom: prepričati bi se rad, ali za domačega gosta res zmanjkuje prostora ob morju; zvedel bi rad, kakšna nasploh je politika občin do razvoja domačega turizma, še posebej do počitniških domov.

Nobenega dokončnega odgovora ne bodo dali tile moji bolj ali manj bežni vtisi. Opozorili pa bodo nemara na nekatere zadeve, o katerih bo veljalo razmišljati in jih poskušati razumeti!

Kdo ve zakaj, toda — piranska občina je letos prišla na slab glas. Pripovedujejo, da v tej občini, turistično najbolj razvili v Sloveniji, le še stežka prenesejo pogled domačega gosta. Prav poseben trn v peti so ji počitniški domovi, ki jih je že 117, razporejenih pa z več kot 4100 ležišči. Menda je ta občina zbolela za taksomanijo. Tako pobira kjerkoli in kadar koli more. Počitniški domovi, so prav s tem najbolj prizadeti. Kot nosilci domačega turizma. Temu nasprotno pa naj bi bila umaška občina neprimerno bolj širokogrudna. Prostora za domači turizem je več kot preveč, celo taborjenje je dovoljeno, kar na slovenski obali ni. Počitniški domovi menda plačujejo neprimerno manjše davke, kot jih morajo plačevati onstran meje.

Ob iskanju odgovora na takšne obtožbe in hvalnice sem potrkal na precej vrat v piranski in v umaški občini.

»Nepošteno in zlobno natolcevanje«

»Po krivem nas vlačijo po zobeh,« je dejal tovariš Korošec, predsednik ObLO Piran.

»Samo pogledajte,« je nadaljeval. »Na račun deviznih razlik pri inozemskih turističnih uslugah je lani priteklo v naš proračun okoli 90 milijonov. Letos računamo nekako z isto vsoto. Razen tega smo lani nabrali 13 milijonov turistične takse. Letos naj bi, bilo teh sredstev še za tri milijone več.«

Kaj pa so plačali počitniški domovi? Od vseh skupaj smo lani dobili 2.957.788 dinarjev raznih dajatev in sicer: od takse za napisne table 420 tisočakov, od takse za godbo, ples in za uporabo javnega prostora 25.000 din, potem 2.091.788 dinarjev za občinski davek od prodaje alkoholnih pijač in še 421.000 dinarjev dopolnilnega proračunskega prispevka.

Tistih nekaj milijonov turistične takse, ki so jo vplačali počitniški domovi, je že vštevto v omenjenih 13 milijonih. Za letos pa računamo, da bomo dobili od napisnih tabel skupaj 722.000 dinarjev ali povprečno nekaj manj kot 7000 din od vsakega počitniškega doma. Se je zato vredno razburjati? Občinskega prometnega davka od prodaje alkoholnih pijač se je do konca junija nabralo pri počitniških domovih za 227.367 dinarjev. Drugih dajatev (razen dopolnilnega proračunskega prispevka in turistične takse, obojega bo zneslo nekako toliko kot lani) počitniški domovi v občinski blagajno ne plačujejo. Če upoštevamo, da se je na primer lani nabralo na račun obdavčitve za oddajanje zasebnih sob, za razne tržne takse in takse na posest motornih vozil, ki služijo za turizem, je očitno, da z domačim turizmom slabo zaslužimo.

In dalje: turistično takso občina v celoti odstopa Turističnemu društvu Pororotož-Piran in počitniški skupnosti Fiesa. Ta sredstva potem uporabijo za olepševalna dela, za urejanje in vzdrževanje parkov, camping in parkirnih prostorov, za finansiranje raznih prireditev in podobno. Ko smo že pri taksah, še to-le: na dveh parkirnih prostorih v Piranu in na treh v Portorožu smo letos uvedli parkirno takso. Do konca junija smo nabrali 150.000 dinarjev, do konca leta pa bo tega drobiža okoli pol milijona. Za avtomobil

je treba plačati 100 dinarjev, za motorno kolo pa polovico manj.

(Nadaljevanje na 2. strani)

GOSPODARSKI RODEO

— Ali ga ne bi malo prijel? Veste, nič kaj trden še nisem v sedlu...

Karikatura: MILAN MAVER

VELIKE IN MAJHNE SKRBI NAŠIH SODIŠČ SODNE MAPE SE KOPIČIJO

Šestina sodniških mest nezasedenih — Novi resorni dodatek: gradinjska doklada in nič več — Nerešljivi sodni spisi so za sto petdeset dinarjev rešljivi — Priprave na nagrajevanje po delu v znamenju počitnic

Okrajna sodišča v Sloveniji so lansko leto zaključila s skoraj sedemdeset tisočimi nerešenimi spisi: kazenskimi, pravnimi in zapuščinskimi. Nad dva tisoč jih je tam silvestrovalo že drugi, tretji, peti... Med njimi celo takšne kazenske zadeve, ki so jih sodišča dolžna hitro rešiti.

Na okrajnih sodiščih pa je bilo ob novem letu skupno tri tisoč pet sto nerešenih spisov. Z daljšo ali krajšo brado. In z dokaznim gradivom o krivdi obdolžencev, ki bi ga lahko merili na kile. V bolj zapletenih primerih. Ti pa najraje orume ne v sodnih predalih.

Na sodiščih je premalo sodnikov, predvsem pa premalo spodbud, da bi se čimprej pregrizli skozi spise, ki govorijo o zapletenem gospodarskem kriminalu, o milijonih, za katere je morda en sam izpričenec oškodoval svoje podjetje in družbo. Kajti sodniki so uradniki. Ob sedmih pridejo, ob dveh odidejo. In žive od plač, ki se ne spremenijo, če delajo vestno in hitro ali počasi. Če rešujejo važnejše ali manj važne sodne zadeve.

Nadur ne opravljajo. Z rednimi izjemami. V pravosodnih ustanovah smejo namreč nadure plačati samo administrativnemu osebju.

Poznam sodnika, ki je v prostem času sestavil pravilnik za strelsko družino, čeprav nima pojma o športnem streljanju. Zdaj ga prosijo, naj napravi podobno uslugo rejcem malih živali. Mogoče jim bo ustregel,

mogoče ne, vsekakor pa bi si rad v popoldanskem času povečal dohodek. Celjsko sodišče, kjer dela, pa ima že dolga leta relativno največ zaostankov — nerešenih spisov.

● Lov za boljšim kruhom

Z vseh okrajnih sodišč je lani odšlo sedemdeset sodnikov. Malo manj ko petina. In letos še štirinajst. Od 368 sodniških mest jih je 56 nezasedenih. Namesto treh sodnikov dela ponekod samo še eden. Eden za tri. Plačo pa prejema samo za enega.

Kaže, da bo treba okrajna sodišča v Idriji, Brežicah in na Rakeku začasno zapreti. Sodniki so odšli v bolj plačane pravniške službe. V gospodarske organizacije, v finančno samostojne zavode, na občinske ljudske odbore.

Sekretariat za pravosodje LRS pa mlajšim sodnikom, ki naj bi zasedli izpraznjena mesta na podeželskih in drugih marjših sodiščih, ne more nuditi drugega kakor obljube, da bodo po nekaj letih »terenskega dela« lahko poljubno izbirali delovna mesta. Obljube pa so premalo, dokler ni zadosti pravnikov in dokler sodnikom, ki imajo 30.000 do 40.000 dinarjev mesečne plače, ponujajo v gospodarskih organizacijah 50.000 do 70.000 din. In stanovanja povrh. In počeni letovanje v počitniških domovih. In možnosti za postranske službe, ki se jim morajo sodniki odpovedati, da lahko nepristransko sodijo.

S celjskega okrajnega sodišča je 1956. leta odšlo skupno devetnajst sodnikov. V štirih letih se že drugi izmenjuje celotna sodniška »garnitura«. Tudi zato raste število zaostankov. Med odpovednim rokom vsakdo popusti pri delu. Težavnejše spise potisne globlje v predal in jih shrani za svojega naslednika. Na mnogih najdete po šest, če ne več sodniških podpisov. Vsak »naslednik« se mora znova lotiti dela. Četudi je referent pred njim cel mesec obravnaval spis. Vsakdo ima svojo delovno metodo, vsakdo mora sam dobro proučiti spis, da lahko pravično sodi.

Sodniki niso nadljudje.

● Novi dodatek ni rešitev

Odhajanje sodnikov v druge službe je nekatere okrajne ljudske odbore resno zaskrbelo. Iz svojih proračunov so začeli ilegalno dotirati sodišča. Za povečanje osebnih dohodkov. Toda mnogi sodniki so kljub temu odšli drugam. Kdo bi jim lahko ubranil? Z ilegalnim dodatkom vred so sodniški dohodki še vedno daleč zaostajali za dohodki na pravnih mestih, kamor so jih vabili.

Pred kratkim so si sodniki »izborili« legalen resorni dodatek. V Sloveniji po 12.000 din mesečno. Ne glede na to, kaj in kje kdo dela. Mnogi so prenehali napovedovati slovo in se sprijaznili s svojim sodniškim poklicem. Čeprav menijo, da je ta resorni dodatek samo draginjska doklada in daleč od tistega, kar si želijo: vsakomur po njegovem delu.

Fluktuacija med sodniki, ki je v Sloveniji največja, se bo zmanjšala. Resorni dodatek torej ni brez haska. Sodne mape pa se zaradi tega ne bodo hitreje praznile! Dodatek dobiš, če pridno in vestno delaš. Dobiš ga, če lenariš in površno opravljáš svoj posel.

Potrebne so torej korenitejšie spremembe v sodstvu, da se

...KAJTI SODNIKI SO URADNIKI. OB SEDMIH PRIDEJO, OB DVEH ODIDEJO. IN ŽIVE OD PLAČ, KI SE NE SPREMEME, ČE DELAJO VESTNO IN HITRO ALI POČASI. ČE REŠUJEJO VAŽNEJŠE ALI MANJ VAŽNE SODNE ZADEVE...

● Spremembe so pred vrati

V javni razpravi je že osnutek zakona o sredstvih za delo državnih organov in o njihovi delitvi, ki bo okvirno omogočil, da se prejemki sodnikov in administrativnega osebja po sodiščih izenačijo (ali celo presežejo) s prejemki delavcev in nameščencev v gospodarskih organizacijah in se odmerjajo po opravljenem delu.

Lep obet tudi za tiste, ki se po sodiščih potegujejo za pravico. Posebno, če bodo sodniki za težavnejše in družbeno pomembnejše spise dobro nagradjeni. Ob primerni stimulaciji pa bodo nemara tudi zaostanki — največja coka sodišč — hitreje kopneli.

Načina stimuliranja seveda zakon ne bo določil. To je stvar posameznih sodišč in njihovih pravilnikov o delitvi osebnih dohodkov ter sredstev, ki si jih bodo zagotovila za svoje poslovanje. O tem kasneje.

Lahko pa že trdimo, da bo nagrajevanje po delu premostilo marsikatero doslej nepremostljivo težavo. Nekaj sodišč (žal samo nekaj!) je delitev 5% variabilnega dela osebnih dohodkov resno zelo in denar, ki se je nabral v skupnih skladih, razdelilo po delovnih zaslugah. Kljub vsej svoji skromnosti — na Sekretariatu za pravosodje LRS je na primer najprizadenejši sodnik dobil 8000 din iz tega sklada za trimesečno delo — pa že ta stimulacija poživiljače vpliva na odnos do dela.

● Ažurnost v administraciji

Vzemimo za primer okrožno sodišče v Ljubljani, kjer ima že razmeroma dobra merila za

(Nadaljevanje na 3. strani)

DVA OBRAZA NAŠEGA TURIZMA

(Nadaljevanje s 1. strani)

Skrbi zaradi turizma

»Nihče ne taji,« je nadaljeval tovariš Korošec, »da v odnosu do domačega turizma tudi zgrešimo, da je še precej nepojasnjenih zadev, ki vzbujajo hudo kritiko. Naši občini so na primer pripisali, da smo določili poseben komunalni prispevek po 10.000 din za vsako ležišče v počitniškem domu. To sploh ni res, ampak gre le za dogovor počitniških domov v Fiesi, da sama in prostovoljno prispevajo določen znesek za ureditvena dela v Fiesi. Ta vsota pa se v povprečju res suče okoli 10.000 dinarjev.

Sicer pa imamo zaradi turizma precej težav. V sezoni morajo obratovati kar štiri pekarnice (dve sta novi, veljali pa sta 45 milijonov), medtem ko za normalne potrebe 12.436 občanov zadostuje samo ena sama. V sezonskih mesecih imamo namreč dnevno prijavljenih povprečno po 6000 turistov, računamo pa, da jih kakih 10.000 letuje »na črno«. Neko opoldne v juliju smo nalašč šteli kopalce. Samo v Piranu smo jih našli 12.000. Prepričani smo, da med njimi skoraj ni bilo domačinov, ki so tedaj pri delu ali pri domačih opravilih. In potem so še tisoči kopalcev po ostalih kopališčih v občini.

Trgovina, gostinstvo in obrt so v sezoni preobremenjeni. Toda ponosni smo, da smo že uspeli urediti preskrbo s kruhom, sadjem in zelenjavo, mesom... Poskrbljeno je tudi za kopalce. Na »Punti« v Piranu je »Delikatesa« postavila svoj paviljon, v Strunjanu pa odprla nov buffet, kjer postrežejo tudi z ostrigami. Pekarna-slaščičarna je odprla poseben paviljon na Fijesi, kjer so obnovili tudi sanitarije. Sanitarije in slaščice za kopalce bodo vsak čas nared tudi na »Punti«. V

Portorožu smo odprli novo slaščičarno itd.

Lahko trdim, da je negodovanja vsak dan manj. Razvnanje se tudi kulturno zabavno življenje. Se nikoli nismo imeli toliko prireditev kot letos. Plesno glasbo imajo malone v vsakem hotelu. Kino nikoli ni prazen. Vsak dan so izleti z motornim čolnom do Umaga, Strunjana, Ankarana ali kam drugam. Srednja pomorska vožnja in okoli 20 domačinov, ki imajo svoje motorne barke, organizirajo poceni vožnje po morju. Na našem področju torej ne »ravnamo«. Gostom nudimo precej več kot prejšnja leta. Od vseh gostov, ki so prišli do konca junija v našo občino, bilo jih je 96.375, pa je približno vsakih polovica: pol domačin in pol tujih.

Na vse te »argumente«, s katerimi so postregli na občini, v počitniških domovih ne morejo postreči z nasprotnimi dokazi. Veliko pa lahko povedo o počasnih, dragih in ne najbolj kvalitetnih uslugah raznih ondotnih podjetij in drugih organizacij, pa o obljubah, ki se vse preveč počasi uresničujejo. Še bolj kot o tem se razgovorijo o »nerazumevanju« občine, kadar je potrebna kakršna koli investicija. »Vse naj bi mi naredili, vse naj bi plačali z našim denarjem, oni pa, ki žive na naš račun, pa samo kimajo in komandirajo, kaj lahko in kaj ne...«

K temu samo kratek komentar: turistični kraji ustvarijo svoj celoletni dohodek med sezono, v treh ali štirih mesecih. Zato pa morajo biti na sezono tudi pripravljeni. V trgovini, gostinstvu, obrti, komunalnih napravah in še marsikaj morajo pripraviti zmogljivosti, ki zdaleč presegajo njihove normalne potrebe. Vse to ni poceni in razumljivo, da večino tega v tej ali oni obliki plača turist, ker se edino on s tem okorišča.

Iz tega, kar smo zapisali o piranski občini, ni moč povzeti, da tam »odirajo domače ljudi«. V posameznih primerih še to skoraj gotovo tudi dogodi, vendar številke, ki smo jih navedli, dokazujejo, da tega ne smemo posploševati. Nedvomno drži, da bo takih pojavov vedno manj. Z nadaljnjim razvojem tega področja lahko tudi pričakujemo izboljšanje vsakovrstnih uslug, pa tudi nagelje izpolnjevanje načrtov in obljub.

Ob tem pa seveda mora biti razumljivo, da tudi za razvoj turističnih področij veljajo določene gospodarske zakonitosti. Če nekdo hoče boljše usluge, jih bo pač moral dražje plačati. In če je morda že prispeval kaka sredstva za določena ureditvena ali druga dela, s tem še ni rečeno, da je za vse večne čase poravnal svoj dolg do področja, kjer zahteva najraznovrstnejše usluge.

Cez mejo

V zadnjih letih so počitniški domovi težko dobivali lokacije v slovenskih obalnih občinah. Do tega ni prišlo zato,

Zavoljo turizma morajo imeti v piranski občini štiri pekarnice, nuditi je treba raznovrstnejše druge usluge, ki seveda ne morejo biti zastonj. Sosednja umaška občina za zdaj raje nudi večje ugodnosti, kot da bi postavljala pogoje in predpisovala davščine. Vendar bo tudi tam igra z odprtimi kartami nujna, če naj turizem pomeni enega adutov gospodarskega razvoja tega področja.

ker zanje ob slovenski obali ne bi bilo prostora, pač pa zato, ker se ni bilo urbanistično-ureditvenih načrtov. Gneča pa je tako ali tako velika. Tako je najbližja sosedna hrvatska občina Umag postala pravcata Meka za počitniške domove. Res je, morali so si napeljati elektriko, pa vodovod, ampak zemljo so jim dali tudi po dinar za kvadratni meter (zastonj je niso smeli dati) in sprejeli so jih razprostrti rok.

Tako je v občini danes 32 počitniških domov (30 slovenskih!) ki razpolagajo skupno s 1500 ležišči. Od vsakega počitniškega doma zahtevajo, da se včlani v turistično društvo (članarina od 5000 din naprej), da plačajo turistično takso in takso na napisne table (v povprečju 20.000 din), pa občinski davek na promet alkoholnih pijač in nič drugega. Razen tega občina pričakuje, da bo s počitniškimi domovi lahko sporazumno urejala razne skupne probleme, kot so vodovod, kanalizacija, elektrika itd.

Počitniški domovi v tej občini se ne pritožujejo toliko, kot oni onstran »meje«. Obiskal sem domove ljubljanske »Avtomontaze« v Zambattiji pri Umagu, dom šestih ljubljanskih podjetij (Snaga, Javna razsvetljava, Mestni vodovod, Mestna vrtnarja, Slovenija les in gradbenega podjetja Bežigrad) na Volpariji pri Savudriji, pa domova tovarne koles »Rog« in ljubljanskih kliničnih bolnišnic v Savudriji. S preskrbo je v glavnem vse v redu. Vendar so prav ta podjetja obljubila, da bo že prihodnje leto nared preskrbovalni center v Bašaniji, na pol poti od Umaga do Savudrije, da bodo imeli ekonomski počitniških domov manj potov.

Sicer so v teh domovih povedali, da ObLO Umag kaže res veliko razumevanje za vse njihove potrebe. Dogodilo se je celo, da je nek domov v silo prislil občino za kamion, pa so mu ga nemudoma preskrbeli...

Urejanje skupnih zadev zadovoljivo poteka za obe strani. Občina je na primer opustila mnoge počitniške domove, da jim ni bilo treba plačati komunalnega prispevka. Zastonj so se lahko priključili na električno ali vodovodno omrežje. Stroške za ureditev priključka pa so seveda morali poravnati. Ali

pa drug primer: treba je bilo zbrati denar za asfaltiranje ceste Umag-Savudrija. ObLO Umag je za to namenil 3 milijone, 8 ali 9 milijonov pa naj bi dali počitniški domovi. Vseh sredstev sicer še niso uspeli zbrati, tako da cesta v celoti še ni asfaltirana. Počitniške domove pa je vendarle prijetno presenetil odnos občinskega ljudskega odbora »do njihovih želja in potreb: »Nekaj dajte vi, mi bomo dali, kolikor bomo mogli...«

Celoten proračun te občine znaša letos 92 milijonov. Domači turizem vanj prispeva iz vseh virov vsega 2%...

Z odprtimi kartami

Seveda se že oglašajo skeptiki, ki s skrbjo gledajo na sedanjost prakso umaške občine. Najprej bodo storili vse, zahtevajo, da jih bodo zvalili tja-kaj, potem pa zapeli z vsemi mogočimi takсами. Ponovila se bo praksa občin Poreč, Crikvenica in še katerih, ki so dolgo skrivale svoje karte, pa so marsikoga preslepili.

Verjetno se bo kaj takega res zgodilo. Pravzaprav o tem nekaj že slišajmo. Govorijo, da bo menda treba plačati za vsak kur-bik porabljen vode še po 100 dinarjev posebnega prispevka. S tem denarjem naj bi začeli urejati nov vodovod. V zraku je še nekaj podobnih »presenečenj«.

Najsi bo tako ali drugače gotovo je, da bo tudi umaška občina nekega dne razkrila svoje karte. Prav tako je gotovo, da ne bo mogla iz lastnih sredstev investirati za potrebe slovenskih delavcev, saj — siromašna kot je — komaj ureja lastne probleme.

Pokazala bo torej svoje karte, spregovorila o svojih načrtih, postavila svoje pogoje. Tako kot jih odkrito zdaj postavlja na primer naša piranska občina. Tako kot jih že ali jih bo moralo postaviti vsako zaključeno gospodarsko področje.

Ne gre drugače — zahtevajo ekonomike se bo moral ukloniti tudi domači turizem. Zanj ni kakor še ni zmanjkalo prostora. Samo v piranski občini bodo lahko postavili še najmanj 100 novih počitniških domov. Lokacije bodo na razpolago že jeseni. Pogoji bodo, vsaj napovedujejo tako, več kot ugodni...
MILAN GOVEKAR

ČEPRAV SMO SREDI DOPUSTOV, V NEKATERIH POSTOJSKIH KOLEKTIVIH POSPEŠENO PRAVLJAJO NOVE PRAVILNIKE

Prvi pravilniki in prvi uspehi

Gospodarske organizacije postojnske občine so doslej v preteklem mesecu nekaj lepih uspehov pri nadaljnji decentralizaciji samoupravljanja. Hkrati so v dveh podjetjih že sprejeli prve pravilnike o delitvi dohodka po delu v okviru ekonomskih enot.

Delovna kolektiva Kmetijskih zadrug v Postojni in Pivki sta po večkratnih razpravah na zborih proizvajalcev ekonomskih enot sprejela nove pravilnike o delitvi dohodka, osebnih dohodkov in o poslovanju ekonomskih enot. Vse pravilnike sta pred nevi po izredno burnih sejah dokončno potrdila tudi združena sveta obeh zadrug. Na seji v Pivki so tako po šesturni razpravi o odnosih v ekonomskih enotah in med enotami sklenili, da je treba takoj odstujiti vsa odvečna osnovna sredstva, poostri nadzor pri selekciji živine, odprti za delavce na Rav-nah obrat družbene prehrane itd. Na isti seji so tudi zahtevali da mora uprava zadruga vsem proizvajalcem razdeliti po en izvod sprejetih pravil in plana.

V obeh omenjenih zadrugah pričenjajo v tekočem mesecu deliti osebne dohodke po novih pravilnikih. Medtem ko v Tovarni mesnih izdelkov v Postojni že tretji mesec delijo osebne dohodke po novem sistemu, čeprav še niso sprejeli pravilnikov. Ustvarjeno maso osebnih dohodkov razdele ekonomskim enotam, te pa potem samostojno delijo proizvajalcem po vložnem delu. Kot trdijo v tovarni, je tak sistem delitve, čeprav še

ne v celoti izpopolnjen, že pokazal več dobrih posledic pri izboljšanju notranjih odnosov, delovne discipline, delavci resneje razpravljajo o proizvodnem planu itd.

Tudi delovni kolektiv gradbenega podjetja gradnje ta mesec prvič deli osebne dohodke po uspehu celotnega podjetja in še posebej ekonomskih enot. Sedaj izdelujejo pravilnik o delitvi, zbori proizvajalcev pa je razpravljajo o novih pravilih podjetja. Istočasno pa se v vseh petih obratih lesne industrije »Javbr« Pivka pripravljajo zborovolne predsednikov zborov proizvajalcev ekonomskih enot v razpravo pa so dali stroškovni del finančno-proizvodnega plana.

Priprava pravilnikov je v zaključni fazi v Kovinskem podjetju LIV Postojna. V tem kolektivu so prve pravilnike o delitvi dohodka sprejeli že aprila, a so jih kasneje ovrgli, istočasno pa tudi svetom ekonomskih enot odvzeli kompetence odločanja ter jih prenesli na zbor proizvajalcev v enotah. V LIV proizvajalcev v enotah. Na primer ustanovili poseben krožek, v katerem so vsi zaposleni razglabljali o problemih podjetja ter skupno iskali najustreznejše oblike samoupravljanja.
A. MIKLAVČIČ

Delavska enotnost si v zadnjem času počasi, a vztrajno širi krog naročnikov. Njihovo število je občutno poraslo povsod tam, kjer so sindikalni odborniki, ali prizadevni poverjeniki seznanili delavce z vsebino lista. Ravno ti, ne posebno pogosti, a zelo značilni primeri so nas navedli na misel, da bi Delavska enotnost vzpostavila v vseh večjih kolektivih in naseljih svoje poverjenike, ki bi jih za njihov trud in prizadevanje tudi nagradila. Desetodstotna provizija pomeni, da dobi poverjenik na leto za vsakega naročnika 100 dinarjev, ne da bi mu bilo treba ob tem pobirati naročnino. Njegova glavna

Celje 5,34, Laško 3,44, Mo-zirje 3,74, Slovenske Konjice 6,9, Sentjur pri Celju 6,8, Šmarje pri Jelšah 4,63, Soštanj 4,14, Zalec 9,1.

Koper 2,3, Herpelje Kozina 1,9, Ilirska Bistrica 4,03, Izola 2,8, Piran 5,2, Postojna 5,5, Sežana 4,05.

Kranj 6,4, Jesenice 4,1, Ra-dovljica 6,8, Škofja Loka 6,4, Tržič 8,7.

Ljubljana-Center 4,9, Cerk-nica 5,3, Vič 1,4, Domžale 5,5, Grosuplje 5,1, Hrastnik 3,2, Kamnik 4,3, Kočevje 3,7, Li-tija 5,7, Bežigrad 1,5, Moste 4,8, Logatec 9,1, Loška dolina 4,8, Medvode 16,3, Ribnica 2,8, Trbovlje 4,3, Zagorje 2,4, Vrhnika 6,3.

NAROČNIKI DELAVSKE ENOTNOSTI

naloga bi bila v tem, da vzdr-žuje čim tesnejši stik med uredništvom in bralci, da pridobiva nove naročnike in tako širi delavski list med delav-stvo.

Pismo, ki smo ga poslali vsem občinam sindikalnim svetom, morda zaradi vročih peletnih mesecev, še bolj ver-jetno pa zaradi premajhne zainteresiranosti sindikalnih organizacij še ni dalo pričakovanih rezultatov. Doslej smo dobili imena samo 32 po-verjenikov. To število se nam zdi za tromesečno obdobje občutno premajhno.

Prav tako se ne moremo sprijazniti s številom naročni-kov v posameznih občinah. Njihovo število ne samo da je majhno, ampak tudi kaže, da so v različnih občinah zelo različno zainteresirali člane sindikatov za prebiranje De-lavske enotnosti. Bolj kot be-sede bodo to stanje osvetile številke:

Maribor-Center 10,12, Dra-vograd 9,1, Lenart 1,6, Tabor 1,03, Tezno 1,5, Ormož 7,9, Ptuj 7,7, Radlje 4,6, Ravne 8,7, Slovenjgradec 3,4, Sloven-ska Bistrica 7,4.

Murska Sobota 4,6, Beltinci 6,0, Radgona 3,9, Lendava 2,5, Ljutomer 13,3, Petrovci-Ša-lovci 1,6.

Nova Gorica 2,3, Ajdovščina 5,8, Idrija 3,7, Kobarid 15,5, Tolmin 0,0.

Novo mesto 3,3, Brežice 3,6, Črnomelj 3,9, Metlika 1,6, Sev-nica 4,9, Trebnje 3,2, Videm Krško 4,5.

Za izračun nam je služilo število zaposlenih o občini. Čeprav vemo, da vsi zaposle-ni ne stanujejo v občini, da nekateri dobivajo list na svoj naslov, vseeno nudijo podatki precej verjetno sliko.

Občinski sindikalni sveti, sindikalne organizacije, priza-devaje si, da bo število na-ročnikov na naš list na našem območju poraslo!

NERAZUMLJIVO SAMARITANSTVO DISCIPLINSKIH KOMISIJ

Z milijoni plačana nepoštenost

Obdolženci v priporih in preiskovalnih zaporih, ki so bili do aretacije zaposleni, prejema-jo vse dotlej, dokler sodba ni pravomočna, denarno povračilo. Samski v višini ene tretjine osebnih dohodkov, poročni po-lovično vsoto. Tistim, ki po ne-dolžnem sedijo pod ključem, pa se kasneje izplača še vsa razlika do rednih dohodkov.

Zakon o delovnih razmerjih je s temi predpisi dobro zaščitil po krivem obdolžene.

Žal pa to zaščito uživajo tudi tisti, ki je niso vredni. Pripor-niki, pri katerih je krivda očit-na in sede za zapahi zaradi ve-likih »grehov« in zato, da bi jih ne mogli še povečati. Povračilo prejemaajo po zaslugi disciplin-ske komisije v podjetjih ali na občinskih ljudskih odborih. Če bi jih takoj po aretaciji disciplin-sko odpustile, bi se ne mogli sklicevati na predpise zakona o delovnih razmerjih in zahtevati denarno povračilo za dneve in mesece v priporu. Mnoge disciplin-ske komisije pa jih disciplin-sko odpuste šele, ko je sod-ba pravomočna.

Če je v priporu vodilni uslužbenec, gre mesečno zanj iz skupnih sredstev okrog petdeset tisoč dinarjev. Okoli trideset v njegov žep in okoli dvajset za družbene prispevke. V enem le-tu pa več ko pol milijona. Lepa nagrada za nepoštenost, kajne?

DELAVSKA ENOTNOST

Ustanovljena 20. novembra 1942. Lista izdaja Republiški svet ZSJ za Slovenijo. Glavni in odgovorni urednik:

VINKO TRINKAUS

Urejuje uredniški odbor: Peter Dornik, Sonja Gasperič, Mi-lan Maver, Janez Volič. Teh-nični urednik Janez Suster

Naslov uredništva in uprave: Ljubljana, Koparjeva ul. 2, poštni predal 313-VI, telefon uredništva: 33-722 in 30-672 — Račun pri Narodni banki v Ljubljani št. NB 600-11/1-365 — Posamezna številka stane 20 din — Naročnina je: četrtletna 230, polletna 500 in letna 1000 din — List tiska CZP »Ljudska pravica« — Poština plačana v gotovini

Verjetno bi disciplinske komi-sije bile manj sočutne do pri-prtih članov kolektiva, če bi ta povračila bremenila njihova podjetja ali občinske ljudske odbore. Dokler pa ta denar po-vrne Sekretariat za pravosodje LRS ali Sekretariat za notranje zadeve, si mnoge ne ženejo k srcu, če ga dobivajo tudi tisti, ki so podjetje ali družbo oško-dovali.

Sodišča nimajo nobenih po-oblasti, da bi disciplinske komi-sije po podjetjih in občinskih ljudskih odborih prisilili k disciplin-skemu odpustu priprtih delavcev in uslužbencev, pri ka-terih je dvom o krivdi odveč. Samo opozore lahko in svetuje-jo. Odločitev pa je v rokah kolektiva oziroma disciplinskih komisij.

V nekaterih podjetjih so pre-pustili priprave vodilnim in strokovno tehničnim aparatom, kar ni moglo ostati brez posledic — tako so vsaj naglasili na skupni seji okrajnega in občinskih sindikalnih svetov. Pouda-rili so, da je pozitivno dejstvo, ker so kolektivni upoštevali lastne sile. Če pa enofne akcije zavrejo celo za krajši čas, pri-haja v podjetjih do napak in nelogičnosti, kakršnih je bilo precej v prvem polletju.

V kolektivu Lesno industrijskega podjetja, kjer so ustano-vili ekonomske enote že pred nekaj leti, je opaziti določen zas-toj. Kolektiv je vložil za raz-širitev in napredek proizvodnje

In če te niso dovolj politično zrele, je vsaka beseda, izrečena zunaj podjetja, zaman.

Toda disciplinske komisije niso nedotakljive. Volijo jih člani kolektiva. Če se ne strinjajo z njihovim delom, jih lahko odpokličejo. Tako po ekonomskih enotah kakor centralne. Končno pa so dolžni skrbeti za pravilnost njihovega dela vsi samo-upravni organi in sindikalni de-lavci. Kaj lahko je torej ugotovi-ti, ali zganjajo samaritan-stvo iz nevednosti ali iz nera-zumljive naklonjenosti. In jih poučiti ali prevzgojiti.

Teže pa je seveda, če celoten kolektiv ne pomisli, kolikšno škodo povzroča z zavlačevanjem upravičene disciplinske kazni. In tem naj tale zapisek odpre oči.

M. K.

IZKUŠNJE IZ SOSEDNJE REPUBLIKE

Ne smemo gledati le v tovarniški zid

Okrajni sindikalni svet v Novi Gradški je s pomočjo Republiškega sveta Zveze sindikatov Hrvatske ocenil v drugi polovici minulega meseca priprave na uvedbo novih gos-podarskih ukrepov na pod-ročju okraja. Ob tej priložno-sti je bilo opaziti veliko zani-manje za izkušnje drugih v vseh podjetjih, vendar je bilo opaziti tudi to, da družbeno politične sile kolektivov niso bile vedno na čelu dogajanj.

V nekaterih podjetjih so pre-pustili priprave vodilnim in strokovno tehničnim aparatom, kar ni moglo ostati brez posledic — tako so vsaj naglasili na skupni seji okrajnega in občinskih sindikalnih svetov. Pouda-rili so, da je pozitivno dejstvo, ker so kolektivni upoštevali lastne sile. Če pa enofne akcije zavrejo celo za krajši čas, pri-haja v podjetjih do napak in nelogičnosti, kakršnih je bilo precej v prvem polletju.

V kolektivu Lesno industrijskega podjetja, kjer so ustano-vili ekonomske enote že pred nekaj leti, je opaziti določen zas-toj. Kolektiv je vložil za raz-širitev in napredek proizvodnje

silne napore in velika sredstva. Mimo tega podjetje zdaj rekon-struirajo, da bi lahko napravilo prihodnje leto kvaliteten skok v povečanju produktivnosti de-la. V tovarni pohištva — sicer samo enim izmed obratov tega podjetja — proizvaža zdaj 1000 delavcev 12.500 garnitur, od leta 1962 dalje pa bo polo-vico manj delavcev proizvajalo dvakrat več. Sindikalni organi-zaciji podjetja pa zamerijo, ker je zapostavila razvijanje socia-lističnih odnosov v kolektivu.

Res da je sindikalni odbor podjetja ocenil prvi osnutek pravilnika, ki so ga izdelali strokovnjaki ekonomskega tehničnega biroja, kot neuporaben in pri-speval k temu, da so se lotili njegove izdelave v kolektivu z lastnimi silami, se je njegova aktivnost ustavila pri tem, člani kolektiva pa zahtevajo, da bi potekala dela hitreje. Šele zadnji čas, odkar je tovarniški kolektiv Zveze komunistov vzel stvari trdnje v roke, so tudi v sindikalni organizaciji začeli opuščati pasivno stališče pričakovanja.

Ta kolektiv in trgovsko pod-jetje »Slavonka« imata dva ena-

ka problema: obstoj ekonomskih enot, ki poslujejo s »planskimi izgubami«. Lesno industrijsko podjetje ima n. pr. obrat, ki že leta posluje iz izgubami, »Slavonka« pa ima izmed 22 pro-dajalnih devet takih, ki ne izpol-njujejo niti minimalnih osnov za delitev. Komune pa zahteva-jo od podjetja, da bi trgovsko podjetje obdržalo vse te proda-jalne še vedno odprte. V kolektivu obstaja zato že dolgo časa načelno vprašanje: če mo-rajo te prodajalne ostati od-prte, zakaj komune ne najdejo rešitve za njihove stike s pre-bivalci področja, ki jim služi-jo, namesto da jih vzdržujejo kolektivni rentabilni obratov in prodajal.

Na sestankih v Lesno indus-trijskem podjetju je prav tako moč mnogokrat slišati podobne pripombe. Tako »stiskanje rok v žepu« enega dela kolektiva prispeva k ustvarjanju nezdru-ve situacije v celotnem podjetju, kar niti ni treba posebej nagla-šati. Zato so na seji Sveta pri-poročali, naj v kolektivih »ne gledajo le v zid svoje tovarne, marveč tudi v celo komun«. A. ZUKANOVIČ

SODNE MAPE SE KOPIČIJO

(Nadaljevanje s 1. strani)

delovni učinek. Vse administrativno delo je normirano. Čeprav je malo denarja za nagrajevanje prizadevnosti in dobe uslužbenca na primer samo po sedem dinarjev za opravljeno normo, so se nekaterim za tri tisoče povečali osebnih dohodki. Najbrž bi bila razlika med najslabšimi in najboljšimi delavci večja, če ne bi bilo prvih več ... S 5% variabilnim delom se da le do določene mere stimulirati, potem zmanjka sredstev.

Ob povečanih možnostih, da si izboljša dohodek, in ob boljši stimulaciji, bo administrativno

osebje nedvomno še bolj skrbelo za ažurnost in za poenostavitev notranjega poslovanja, ki je bilo doslej iz objektivnih razlogov (predpisi!) zbirati zbirano. In morda ne bo več jemalo sodišča za odskočno desko v gospodarstvu. Za nekakšne poklicne pripravljavnice, dokler ne dobiš kaj boljšega in dokler se ne naučiš dobro delati.

Nerešljivi spisi rešeni

Za sodniško delo imajo na ljubljanskem okrožnem sodišču drugačna merila. Delovna mesta so kategorizirali in delo točkovali. Za vsak rešen spis toliko in toliko točk, za vsak neupravičen zaostanek točka ali več

be v nagrajevanju se pa navdušujejo. Kaj več bi težko zapisali, saj še osnutka novega zakona o javnih službah mnogi niso prebrali, kaj šele skupno prebrali in kritično ocenili. Čas dopustov! Zato tudi še ne razmišljajo o načelih delitve osebnih dohodkov in o merilih dela.

Čas pa hiti. Utegnega zmanjkati za temeljite priprave na novo nagrajevanje. Za iskanje poti, po kateri bi z denarno stimulacijo rešili najtežji vprašani sodišča: pomanjkanje pravnosodnih delavcev in neažurnost pri delu. Površne priprave in na hitro sestavljeni pravilniki o nagrajevanju pa se utegnejo spremeniti v bumerang, ki bo njih same udaril. Kakor je pred leti

Takšnih medsebojnih dogovorov med predstavniški sodišči in novimi organi finansiranja prav tako ni mogoče zaključiti v nekaj urah, če naj bodo res temeljiti in veljavni vsaj za leto dni.

Sodnik in družbeni delavec

Predvidena pa je še ena pomembna sprememba v pravosodju. Sprememba celotnega pravosodnega sistema.

Sodniki so bili vse doslej »uradniki«. Formalno resda voljeni, v vsem drugem pa izenačeni z javnimi uslužbenci. Kdo bi se čudil, če so jim tudi po miselnosti podobni? Če v svojem poslovanju, notranjem in zunanjem, ne žagajo birokratijski korenin?

Po novem naj bi sodnika-uradnika zamenjal sodnik-družbeni delavec, ki ne bo gledal samo na to, da bo delovni čas izkoristil, ampak bo tudi zdravo presojal, čemu naj da prednost in kaj brez večje škode lahko počaka. Četudi bi ga k temu novi sistem nagrajevanja ne prisilil.

Mnogi se ogrevajo, da bi sodnike v prihodnje volili vsi državljani. Kakor ljudske poslance. Za določeno mandatno dobo. Če se moralno-politično in strokovno ne bi izkazali pri delu, bi jih pri prihodnjih volitvah zamenjali z novimi. Prej pa je seveda treba sodnikom zagotoviti takšne osebne dohodke, da se te funkcije ne bo nihče branil. Sodniške posle lahko opravljajo samo pravniki s sodniškim izpitom. Torej bivši sodniki, ki so sodišča zapustili zaradi premajhnih zaslužkov!

Sodstvo v starem smislu pa bi se hitreje odmiralo, če bi za sodniško mizo kdaj pa kdaj sedli tudi občasni izvoljeni sodniki, ki redno delajo drugje. Tudi to je predvideno v spremembi pravnosodnega sistema. S tem bi se zmanjšale potrebe sodišča po rednih sodnikih, delo bi šlo hitreje izpod rok in živo življenje bi močnejše pljusalo v sodne hiše.

Pred vrati sodišč so torej velike novosti. Samo priprav na nje je malo.

Čas pa hiti.

MARIOLA KOBAL

Na Goriškem so bile načelne razprave o ekonomskih enotah in decentralizaciji samoupravljanja zelo živahne in optimistične. Predstavnikom gospodarskih organizacij je bilo na sestankih vse jasno in znano. Ko pa je bilo treba preiti od načelnih razprav h konkretni akciji, se je marsikje zataknilo. Tu in tam so se oglašali, da se ne smejo prenatrati, drugod spet, da nimajo sposobnega kadra, ki bi izpeljal organizacijo enot. Ponekod pa so si izbrali najlažjo pot. Svoje obrate so formalno preimenovali v ekonomske enote in se sedaj »postavljajo« z njimi. V resnici pa so ostali pri starem.

Nekaj podjetij v goriškem okraju pa je le spoznalo bistvo ekonomskih enot in samoupravljanja. Z vso resnostjo so se lotili te organizacije, kajti vedeli so, da bodo njihova prizadevanja, bogato poplačana s pocenitvijo proizvodnje, izboljševala

in odpuščanju delavcev.

Iz notranjih potreb so zrasle ekonomske enote s svojimi sveti tudi v obeh večjih gradbenih podjetjih goriškega okraja — »Primorje« in »Gorica«. V obeh gradbenih kolektivih tvorijo enote v glavnem gradbišča. Te

OB UVAJANJU EKONOMSKIH ENOT NA GORIŠKEM

Ekonomske enote kupujejo, kjer je ceneje

njem kvalitete dela in s tem povečanjem njihovih osebnih dohodkov. Sadovi večmesečnih prizadevanj se ponekod že kažejo. V posameznih podjetjih tako že rastejo enote, ki so plod proučevanja notranjih razmer in proizvodnih pogojev.

V novogoriški tovarni pohištva so na primer po nekaj mesečnem delu osnovali 12 ekonomskih enot s svojimi upravnimi odbori. Vsaka ekonomska enota v tem podjetju tvori zaključen proizvodni proces ali pa fazo proizvodnje. Najmanjša enota ima samo štiri člane, v največje pa jih je vključenih celo po tri sto. Večje enote so si izvolile svoje samoupravne organe, ki jih v tovarni imenujejo upravne odbore enot, v manjših enotah pa sestavljajo samoupravni organ vsi člani enote.

Zanimanje za enote je bilo v tovarni veliko in se sedaj še poglablja. Delavci vedo, da si sami režejo kruh, kajti v pravilniku imajo določeno, da je vse, kar več prihranijo pri proizvodnji posameznih artiklov njihov denar. Prav tako predvideva pravilnik, ki so ga osvojili, da enote samostojno sprejemajo proizvodne načrte, odločajo o obnovi in odpisnih strojnega parka ter sprejemanju

enote imajo znatno večjo samostojnost kot pa enote v drugih podjetjih. Tako ima na primer Splošno gradbeno podjetje »Gorica« svoje stranske obrate za Posamezne enote samostojno odkupujejo izdelke stranskih obratov. Lahko se dogodi, da je izdelek stranskega obrata dražji, kot pa je tak izdelek nekega drugega podjetja na trgu. V takem primeru lahko enota nabavi izdelek, kjer sama želi. Pravijo, da bodo s takim medsebojnim odnosom med enotami zmanjšali proizvodne stroške in cene gradbenih storitev.

Ekonomske enote je organizirala tudi živilska industrija v okraju. Medtem ko je v Sadnolikerskem kombinatu »Fructal« še brez večjih izkušenj samoupravni organ zbor ekonomske enote, ki ga sestavljajo vsi člani enote, dosega v Mlinotestu prav po ustanovitvi enot znatno boljše rezultate.

Nekatera podjetja pa niso še ničesar storila. To se jim tudi že mašuje. Draga proizvodnja jih izirva s tržišča. Zlasti opažajo to v Solkanski industriji, kjer pa ter Goriških opekarnah. Toda kljub temu se še ne zganjajo, da bi slehernega proizvajalca zainteresirali za boljše delo. Da ne bo prepozno!

LOJZE KANTE

Zakaj le obračunske in ne ekonomske enote

V zadnjih mesecih je bil v decentralizaciji podjetij kranjske občine napravljen znaten napredek. Pri tem so se pokazali tudi določeni problemi, ki jih sindikalne organizacije ne rešujejo, ker kaže, da se jim zdijo premalo pomembni.

Tako na primer, sindikalne organizacije ne vidijo problema v tem, da ekonomske enote v številnih primerih ne dobijo družbenega značaja upravljanja in ostanejo tako le obračunske enote. Ena od največjih gospodarskih organizacij v občini — Tovarna čevljev »Planika«, še vedno ostaja pri starih oblikah upravljanja — centralnem sistemu. Če ni težej znotraj kolektiva po neposrednem upravljanju, je to znak, da so v podjetju tudi osnovni samoupravni organi šibki, zato bo treba več pozornosti posvetiti predvsem utrjevanju le-teh.

V obrti je doslej organiziranih 20 ekonomskih enot, kjer vsi zaposleni sodelujejo v upravljanju. Vsaka enota ima izvoljenega predstavnika, ki pripravlja in vodi seje ter sodeluje pri delu centralnega samoupravnega organa. Dalje je v obrti 12 obračunskih enot, ki bi ob nekoliko večjem prizadevanju organizacijsko lahko postale ekonomske enote. Trgovina ima 22 ekonomskih enot, kjer upravlja vsi zaposleni. Povsod imajo izdelane pravilnike, ki regulirajo in določajo pravice odločanja posameznih ekonomskih enot. Kmetijstvo ima formiranih 16 ekonomskih enot, gostinstvo 9, industrija pa 76 ekonomskih enot. Poleg teh je na področju industrije še 20 obračunskih enot in sicer v Planiki, Alki, Kovinarju in Roletih. Kolektiv Standarda pa upravlja 4 ekonomske enote, v katerih so vključeni vsi člani kolektiva.

T. M.

SODIŠČA NE MOREJO NORMALNO POSLOVATI ZARADI OBJEKTIVNIH TEŽAV. BOLJŠI ZASLUŽKI V DRUGIH PRAVNIŠKIH SLUŽBAH SO V SLOVENIJI IZPRAZNILI SEDEMDESET SODNIŠKIH MEST. SODNIKI, KI SO OSTALI, NE ZMOREJO VSEGA DELA. SISTEM DELITVE OSEBNIH DOHODKOV V JAVNIH SLUŽBAH, KI BO UVELJAVLJEN OKROG NOVEGA LETA, BO NEDVOMNO SPODBUJAL K VEČJI DELOVNI VNEMI IN ZAJEZIL FLUKTUACIJO MED SODNIKI. TUDI Z DRUŽBENEGA ASPEKTA BO NAGRAJEVANJE PO DELU VELIKEGA POMENA: NA SODIŠČIH LEŽI NA TISOČE NEREŠENIH SODNIH SPISOV, KAR POVZROČA VELIKO MORALNO, V MNOGIH PRIMERIH PA TUDI MATERIALNO ŠKODO

točk manj. Vsaka točka pa pomeni denarno vrednost.

Posledice: doslej nerešljive spise rešujejo. Več jih je že rešenih. Čeprav dobi sodnik samo sto petdeset dinarjev za vsakega. Sodne mape prihodnje leto ne bodo več jame brez dna, če bodo sodišča lahko bolje nagrajevala kakovost in zahtevnost dela namesto količino.

To pa velja bolj za druga sodišča kakor za ljubljansko okrožno, kjer imajo razmeroma zelo malo zaostankov. Seveda, če bi uvedla pravilna merila za delovni učinek, za kakovost in obseg dela, prizadevnost, odnos do strank in pomoč pri vzgoji novih kadrov in si zagotovila pri upravno-teritorialnih enotah (komunah, skupnostih komun ali pri okrajnih ljudskih odbori) dovolj sredstev za nemoteno delo in stimulatивно nagrajevanje.

Čas hiti

Mnogo sodišč linearno deli variabilni del osebnih dohodkov. Po »liniji« najmanjšega odpora. Čeprav vsi sodniki niso enako delavni in vestni. Niti administrativni uslužbenci. In čeprav jih močno bremene zaostanki. Delovnih meril torej še nimajo. Za napovedane spremem-

udaril mnoge gospodarske organizacije oziroma člane kolektivov!

Sprememba v nagrajevanju pa je povezana tudi s spremembami v finansiranju sodišč. Sodišča si morajo pri novih plačnikih njihovega dela — okrajnih in občinskih ljudskih odbori — zagotoviti dovolj proračunskih sredstev, da bodo sodne delavce lahko ustrezno stimulirali. Nedvomno bodo tudi ti imeli predloge za takšno ureditev nagrajevanja, da bodo gospodarsko in družbeno pomembni spisi čimprej rešeni. Na primer spisi o gospodarskem kriminalu, kjer zaradi počasnega reševanja nastaja včasih milijonska škoda.

ZELO POUČNA ZGODBA, KAJ VSE SE LAHKO ZGODI OB SLABEM GOSPODARJENJU IN RAZSIPNOSTI

Kako je vas »izgubila« zadrugo

Voditelji zadruge so sklenili, da bodo imeli leta 1960 povprečno dve kravi na hektar. Ta sklep so tudi v praksi izvedli. Vse leto 1959 in v prvih mesecih leta 1960 so prihajale dnevno na majhno posestvo s

Ze poldrugo leto razpravlja cela vas s približno 700 gospodinjstvi in več kot 2260 prebivalci o edini svoji delovni zadrugi »Budućnost«, ki je bila prejšnja leta med vzornimi gospodarstvi, zdaj pa je prišla pod prisilno upravo. — Prva večja izguba se je pojavila v bilanci v letu 1959. Voditelji zadruge so dokazovali, da je izguba nastala zaradi »neugodnega« položaja kmetijstva. Krivdo so metali na »višje« organe, ki so jih menda nagovarjali, da bi kupili mnogo krav in strojev. Take razlage pa niso zadovoljile kolektiva, ki je mesece dolgo delal brez plače, še manj pa večino prebivalcev, katerih neposredni interes je, da bi zadruga dobro gospodarila.

gih malverzacijah so »aktivno« sodelovali tudi drugi vodilni ljudje iz Trešnjevca in Kanjiže, kot Adam Kataljinič, Pavle Kranjčević, Blagoje Korica, Karolj Bičke in drugi.

S pomočjo svojih »sodelavcev« iz vasi in občine je Polovina dobro vnovčil nekaj juter agrarne zemlje, pri čemer je zaslužil 280.000 dinarjev.

Po tej »prodaji« je Polovina dobil od občine brezplačno zemljo za gradnjo hiše. Za ločeno življenje je prejel predsednik zadrugnega sveta Ferenc Bagi 5000 dinarjev mesečno. Iz zadrugne blagajne so mu za službeno uporabo njegovega avtomobila (potoval je od zadruge do stanovanja itd.) izplačali več kot 300.000 dinarjev. Kataljinič je dobil 130.000 din, Polovina pa približno 96.000 din, čeprav je zadruga imela tedaj svoje osebne avtomobile.

Trešnjevčani pripovedujejo o popivanjih na Bergerjevem salasu in o »ekspertih«, ki so tako zelo pogosto prihajali tja. Samo za en večer so zaklali 19 prašičev, knjigovodja pa je vknjižil le enega. Med strokovnjaki, ki so prihajali, da bi eksperimentalno na zadrugnih njivah, omenjajo tudi Nemanjo Seškovića iz Beograda. Za potne stroške je prejel 10.500 din, za dnevnice pa 5250 din. Toliko je »pospravil«, čeprav se je v zadrugi zadržal le nekaj ur.

Trešnjevčani zdaj potrpežljivo »zdravijo« svojo zadrugo in se sila jezijo, ker krivcev še vedno niso poklicali na odgovornost. Konec leta 1960 so Polovina izmenjali z dolžnosti upravnika, v Kanjiži pa je prevzel dolžnost organizacijskega sekretarja Občinskega komiteja ZKJ. Nato so ga izmenjali ter je dobil plačo in »napotnico« za šolanje. Podobno so bili »kaznovani« tudi drugi ljudje iz njegove skupine. Računajo, da imajo zdaj menda »bogato prakso« in gredo v šolo, da bi si pridobili še teoretično znanje. Tako kritično menijo meščani.

I. PJEVIČ

OBROBN ZAPISKI O NABAVLJANJU POSOJIL V DVEH LJUBLJANSKIH BANKAH

Potrošniški krediti - merilo človekovih želja in potreb

»Kakor hitro se leto prelomi, prihajajo ljudje v hranilnico z novimi željami!« — pripoveduje tovariš Marolt, šef kreditnega oddelka pri Ljubljanski hranilnici: »Ob izteku zime je bilo osemdeset odstotkov vseh vlog za dolgoročni kredit namenjeno za nakup motorja, mopeda ali avtomobila. Ostali odstotki so veljali nakupu gospodinjskih strojev in v komaj zaznavni meri pohištveni opremi. Zdaj, ko gremo proti jeseni, rastejo odstotki v korist opremljanju stanovanjskih prostorov; kakor hitro se bliža čas vselitve v novo stolpnico, v nov stanovanjski blok, enako naglo poraste pri nas število prošenj za kredit.«

Potemtakem je hranilnica svojstven termometer človekovih želja in potreb! Vsekakor, na pomlad marsikdo pohiti z motorizacijo, bliža se ugodno vreme in z njim letni dopusti; v drugi polovici leta pa se obrne interes potrošnikov k nabavi gospodinjskih strojev ter pohištvene opreme, preprog, v manjši meri uporabnih umetnin. Stanovanjsko gradnjo ki se tudi zrcali v poslovanju kreditnega oddelka: ob prelomu leta rado zmanjka kreditov, s katerimi sicer razpolagajo investiciji in tako so stanovanjski interesi tisti, ki omogočijo nadaljnjo gradnjo z — lastnimi krediti. Na jesen se kopiči v hranilnici vse več utemeljenih prošenj za kredit, namenjen stanovanjski gradnji, predvsem gradnjam, ki so v izteku.

Manj opredeljen pa je seveda namen gotovinskih kreditov. Čeki, izdani na ta ali oni naslov, so ugodno gledani na njihovo uporabo

nost; mnogo ljudi pa je, ki čestokrat v svojo lastno škodo, ker je pač obrestna mera večja, segaajo po gotovini kot posojilu. Navada zadeva nedoumljiv odnos nekaterih trgovcev, ki so po izjavah posojiljemalcev neprimerno manj prijazni z ljudmi, ki kupujejo s čekom kot s tistimi, ki prestežajo gotovino. Kot da ni denar v obeh primerih — denar! S čeki je le malo več administracije.

Izkušnje Ljubljanske hranilnice poslušajo tudi Komunalna banka v Ljubljani. Na tamkajšnjem kreditnem oddelku so povedali:

Banka s svojo suho registracijo števil nevsiljivo analizira kupno moč prebivalstva; obenem pa dokaj natančno beleži namensko usmerjanje denarja v določene dobrane.

Poglejmo: v lanskem prvi polovici leta je izdala Komunalna banka v občini Center (posluje še za občino Vič), za tekstil 742.000 dinarjev posojila. V letošnji prvi polo-

vici leta pa 516.000 din! Primerjava kaže na manjši interes potrošnikov, da bi jemali posojila za tekstil; ljudje hranijo denar, kar jim omogoča, da si blago za obleke kupujejo iz prihrankov.

Nasprotno pa so krediti za nabavo industrijskega blaga — zlasti električnih aparatov in gospodinjskih mehanizmov ter pohištvene opreme — presenetljivo porasli. Tako je izdala Banka lani v prvih šestih mesecih nekaj nad 26 milijonov dinarjev za ta namen, letos pa že kad dobrih 75 milijonov!

»Kupno moč prebivalstva« — utemeljuje tovariš Breclj, šef kreditnega oddelka pri Komunalni banki, »pa nam zlasti podčrta 600 milijonov dinarjev, ki smo jih izdali doslej za nabavo motorjev in avtomobilov. Ta številka se naglo večja! Lani smo izdali do tega časa 113 milijonov 500 tisoč, letos pa 183 milijonov 950 tisoč. Krediti nas namreč opozorijo na dohodke posameznih posojiljemalcev, ki so vsekakor osnova za kakršnokoli zadolžitev. V tem pa tiči kupna moč, o kateri pripovedujemo!«

Nekaj manj dolgočasnih števil je dovolj karakterističnih za premike v potrebah in željah državljanov, ki so naposled stvaren odraz družbenega standarda. Manj pomembni so nekateri novi predpisi, izpremenjene obrestne mere za to ali za ono vrsto posojila, saj so nastale šele kot nujna posledica novih interesov ljudi in z njimi našega domačega tržišča, trgovine, ki rast tega interesa iz dneva v dan bolj pospešuje.

D. K.

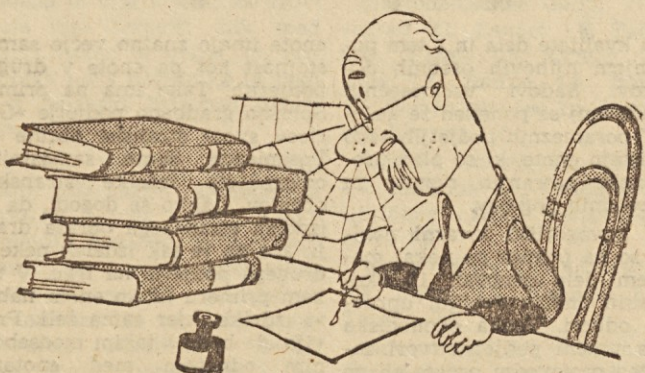
DVOJNA POMOTA

Flikarjevi, recimo, da se tako pišejo, imajo zraven šentjanskega rudnika krpno zemljo. Ravno toliko, da hčerka, ki živi pri starših s svojim nezakonskim otrokom, ne dobiva otroškega dodatka. Cetudi od te zemlje nič nimajo. Žive v Ljubljani in se jim zaradi nekaj zeljnih glav in vreč krompirja ne plača voziti v Sentjanž, tamošnja kmetijska zadruga pa zemlje noče odkupiti, ker v bližini rudnika nobena reč ne uspeva, čeprav zemljo dobro pognojijo.

Od te zemlje Flikarjevi pošteno plačujejo davek. Takojo ko pismonoša prinese položnico, nakažejo denar, kakor se spodobi poštenim državljanom.

Pa ti ob začetku drugega tromesečja prinese pismonoša s položnico vred še opomin, naj poravnajo dohodnino za prvo tromesečje, povečano za sto petdeset dinarjev.

Flikar je stisnil skozi zobe nekaj kletvi podobnega, potiskal v predalu, kjer hrani uradne listine, potrdilo, da je davek za prvo tromesečje poravnal in poslal tistim, ki so ga pomotoma terjali, vse podatke, da bi v svojih knjigah laže našli svojo pomoto. Ničesar jim ni očitil. Tudi nje-

mu bi se lahko kaj takega zgodilo. Vsakdo se lahko kdaj zmoti.

Mislil je, da je s tem zadeva opravljena.

Toda ob začetku tretjega tromesečja ni dobil samo položnice za dohodnino, ampak so znesku priručnili sto petdeset dinarjev. Za tisti opomin, ki so mu ga odpošiljatelj po pomoti poslali.

Flikar je tokrat glasno zaklel. Naj mar on plača tujo zmoto? Dovolj, da je prvo mirno požrl.

Dohodnino je v redu poravnal, opomina pa ni plačal. Ne zato, ker bi se tresel za poldrugi stotak. Za nos se pa ne pusti vleči.

In zdaj čaka, kaj bo nastalo iz tega. Ali bodo tisti, ki pobirajo dohodnino, vztrajali pri svojem in ga ob začetku četrtega tromesečja spet terjali za opomin, ki ga ni zaslužil, ali pa bodo ugotovili, kdo ga je po nepotrebnem poslal in njega prijel, naj poravnata strošek.

Pri birokratih se res lahko zgodi, da ga bodo še naprej držali za svojo lastno dvojno zmoto.

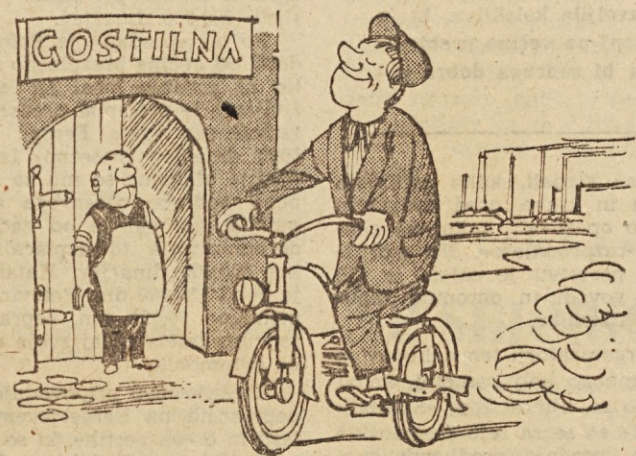
SLABI ČASI

Ne vprašajte jih, kako živijo. Hiteli bodo dokazovati, da sploh ne živijo več, ampak životarijo. Iz rok v usta. Tako nekako.

Pa jim je šlo res včasih bolje. Birtije so bile včasih res zlate jame. Takrat, ko so v železnici in rudniku delili dobiček.

Zeni plača, dobiček za pijačo. Po nenapisanem pravilu železarjev in rudarjev, ki so ga bistri birti brez posebnega truda dojele in se mu prilagodili.

Po lastnih ustnih agencijah so po navadi prej zvedeli, kdaj bodo v rudniku in železnici delili dobiček, kakor delavci. In na slovesni dan dopoldne so zadovoljno trkali

po polnih sodih pijače, ki bo do večera stekla po žejnih in nežejnih grlih delavcev.

Nekoč pa... To je bil začetek njihovega konca. Se pravi konec diamantne jame.

V železnici in rudniku so prenehali deliti dobiček. Tistih posebnih kuvert, ki so jih delavci znosili k oštirjem, ni bilo več. Ves denar je bil v eni sami ovojnici. V tisti s »plačo«, ki jo je vsak rudar in železar zaslužil s svojim delom in — odnesel domov. Bila pa je precej debelejša kot prejšnje čase.

Birti so debelo gledali. Končno je vseeno, ali je denar v eni sami ali v dveh kuvertah, so si mislili.

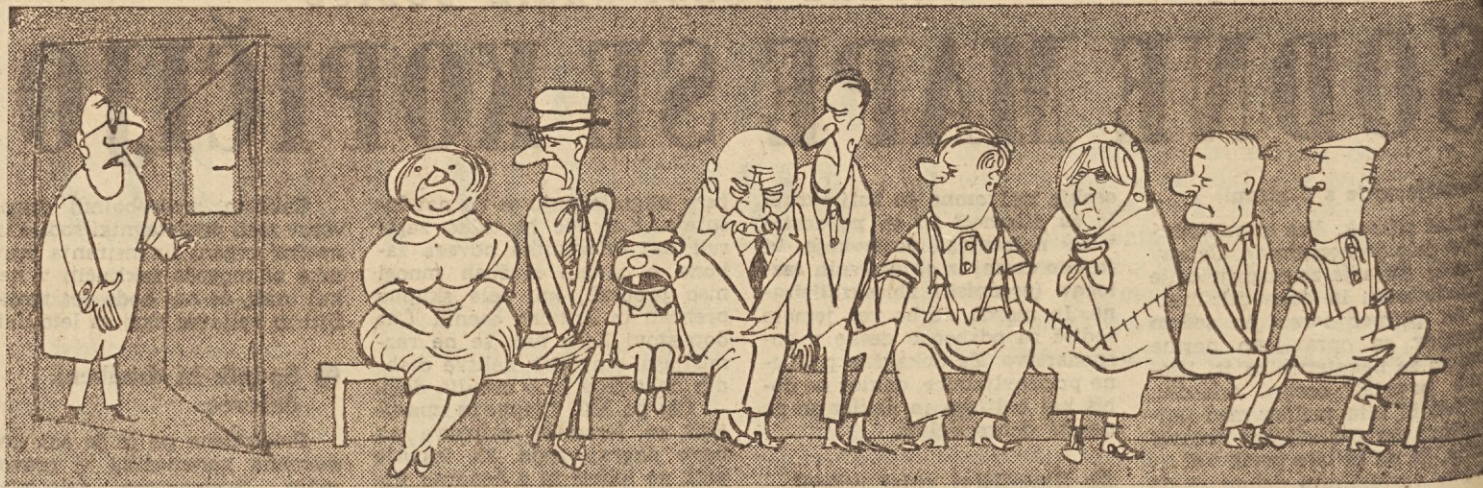
Niso pa ničesa dojele: da ni vseeno, ali se ti zdi denar podarjen ali zaslužen s lastnim delom. »Dobiček« so imeli delavci za nameček, za darilo podjetja, ki s plačo nima nobene zveze in ga zato lahko mirne duše poženejo po grlu.

Zdaj na plačilni dan mirno zavihejo mimo oštarij domov in se vozijo na mopedih in novih kolesih.

Oštirji pa tožijo o slabih časih.

H KRONIKI TEGA TEDNA SO PRISPEVALI:

1. Uprava za dohodke, Oblo Sevnica — Mariola Kobal.
2. Iz zasavskih in še drugih revirjev — Mariola Kobal.

MOJA HIŠNA LEKARNA

Doma ima majhno lekarno zdravil najrazličnejše baže. Na pol izpraznjene škatlice in stekleničke s tabletami in tekočinami v malone vseh niansah barvnega spektra.

Za mnoge je že pozabil, čemu jih je dobil. Toda to ni važno. Ozdravil je prej, preden jih je porabil. Drugemu jih pa kljub dobrosrčnosti ni mogel podariti, ker pač zdravila niso bonboni, ki jih lahko vsakdo brez škode je.

In tako je sčasoma nastala njegova lekarna v malem z zdravili za akutne bolezni.

Ima pa staro kronično bolezen: gastritis. Takrat, ko je zdravnik prišel na to, mu je povedal, da je gastritis trdovratna bolezen, ki se je najbrž ne bo dolga leta znebil. Ali pa nikoli. S to boleznijo je združeno pomanjkanje želodčne kisline in razne prebavne motnje. Predpisoval mu je enyznorn, švicarski preparat, ki bojša najbolj pomaga pri takšnih težavah. Dve škatlici je zapisal na recept in mu naročil, naj jemlje jutraj in zvečer po eno tableto, pri kosilu pa dve. Skupaj štiri na dan. V dveh škatlicah pa je sto tablet.

V štirinajstih dneh je zdravila pojedel in se vrnil po nov recept. Kakor mu je naročil zdravnik. In spet je dobil dve škatli zdravil.

Pri tretjem obroku se je zataknilo. Zdravil je zmanjkalo. Recept je po enem mesecu zastarel. Moral je po novega. In ga je dobil spet za dve škatlici. Zdravil še vedno ni bilo in recept je znova zastarel.

Minilo ga je potrpljenje. Zdravniku je skromno potožil, da mu hoja in čakanje na recepte in lov na zdravila vzamejo za spoznanje preveč časa, da ima družino in da ga je žena začela zmerjati s hipohondrom, ker nekako ves prosti čas zabije po ambulantah in lekarnah.

Zdravnik mu je pomilovalno prikimal, skomignil z rameni in ga potolažil: »Rad bi vam šel na roko, če bi mogel. Toda zavod za socialno zavarovanje ne pusti dajati večjih količin zdravil hkrati. Zaradi varčeva-

nja z zdravili. Lahko vam toliko ustrezem, da ne bom vpisal datuma na recept, da ne bo po enem mesecu zastarel.«

In res ni vpisal datuma. In ga še vedno ne vpisuje. Toda vsakič predpiše po dve škatlici. Sto tablet. Po štiri dnevno.

V bolnikovi hišni lekarni se je mimo na pol praznih škatlic za akutne bolezni nabralo v treh

letih okoli šestdeset praznih škatlic z napisom enyznorn.

Šestdeset otipljivih dokazov o predpisanem varčevanju zavoda za socialno zavarovanje in šestdeset dokazov o zapravljanju časa zaradi zavoda, ki ga vzdržujejo socialni zavarovanci. Med drugim tudi človek s kroničnim gastritisom.

P. S. Na Danskem zdravnik

POTOP V OBRAZCIH

Predlagam, da na medicinskih fakultetah in na vseh drugih šolah, ki količkaj diše po medicini, uvedejo obvezni predmet: statistika in evidenca. In mu odmerijo vsaj toliko učnih ur kakor strogo strokovnemu pouku.

Novost naj bi služila vskladitvi teorije s prakso.

V splošnih zdravstvenih ambulantah morajo zdravniki in medicinske osebe izpolnjevati reci in piši 56 formularjev za različne ustanove. Od zavodov za socialno zavarovanje in okrajnih higienskih zavodov do občinskih ljudskih odborov.

Neki zdravnik starega kova, ki meni, da je zdravljenje še zmeraj njegova prva naloga, je vse te obrazce zlepil in nastal je okrog deset metrov dolg formular. Poskusil je prešteti še rubrike, ki jih je treba izpolniti, pa ni prišel do konca. Sredi dela je dobil rahel živčni zlom.

Da se ne bi kaj podobnega ponovilo, je potreben vzgojni ukrep v šolah za zdravstvene delavce. Naučimo jih pisati obrazce, zakaj problem statistike in evidence v zdravstvu postaja iz leta v leto bolj pereč.

Pri republiškem svetu za zdravstvo že več let obstoji komisija, ki se ukvarja s tem, kako bi v zdravstvu poenostavili administracijo in s tem omogočili, da bi na primer bolničarke in medicinske sestre pomagale zdravnikom pri zdrav-

ljenju in da ne bi morali v ambulantah zaradi potopa v obrazcih sedeti po dve medicinski delavki. Uspehi te komisije so očitni. Takrat, ko se je začela ukvarjati s poenostavitvijo birokracije, so zdravstveni delavci v splošnih ambulantah izpolnjevali okoli 40 obrazcev, zdaj jih pa 56. Seveda obvezno. Če prav so si nekateri obrazci na

telefonično pooblasti lekarno, da lahko bolniku XY izdajajo ta in ta zdravila brez njegovega recepta, če gre za dolgotrajno bolezen. Recept napišejo v lekarni, bolnik pa potrdi, da je zdravila dobil. Pooblastilo velja za določeno dobo. Potem se mora bolnik javiti pri zdravniku, da ga pregleda in po potrebi podaljša v lekarni pooblastilo za zdravljenje. Toda to je na Danskem. V državi, od katere nas loči več stopinj zemljepisne širine.

Neki dramatik svetovnega slovesa je svojemu glavnemu junaku položil v usta besede: »Nekaj gnilega je v deželi Danske«. Tokrat bi stavek lahko ponovili, samo...

Ma-

las podobni. Enaki pa vendarle niso.

Zdravnike, medicinske sestre in bolničarke imamo sicer za to, da zdravijo, toda v križnem ognju te in papirnatih obveznosti hočeš nočeš morajo dati sled-

lavce imam še en predlog: da bi devetindevetdeseti obrazec, pa naj ga kdorkoli že pošlje zdravstvenim zavodom, služil evidenci o porabi časa za izpolnjevanje obrazcev.

K.

Novinarka pride k tajniku sindikalne podružnice v podjetju, kjer je marsikaj narobe. Med razgovorom si hoče nekaj izjav notirati, da jih ne bi pozabila. Tajnik sindikalne podružnice pa zakrili z rokami: »Če si mislite karkoli zapisati, vam ničesar ne povem. Govorim vam v osebno informacijo. Preveč sem že prestal zato, ker sem bil odkrit. Tla pod nogami se mi sumljivo majejo.«

Na republiško posvetovanje gostincev in trgovcev pride delegat iz nekega štajerskega mesta. Novinar ga vpraša, kaj meni o njihovem gostinstvu in trgovini. In dobí takle odgovor: »Pri nas je v trgovini in gostinstvu marsikaj narobe. Probleme dobro poznam. Če vam jih povem, jih boste objavili in pri nas bodo vedeli, da sem jih jaz povedal. Tega pa nočem. Družino imam in na stanovanje čakam. Nihče mi ne bi rekel, da zaradi intervjuja ne dobim stanovanja, dobil ga pa ne bi. Prepričan sem tudi, da bi me zrinili s položaja, na katerem sem. Zato, oprostite, ne bom nič povedal.«

DROBNE, PA GRENKE

Delavec pride v tovarno prosit za zaposlitev. Pa ga vpraša sekretar, zakaj je tako hitro menjal delo. V prejšnji tovarni namreč ni bil dolgo.

»Precej, ko sem prišel tja, sem vedel, da bo tako,« je pojasnil delavec. »Mojster, h kateremu so me dodelili, me je poznal. Z mojimi starši pa je bil že več let skregan. Toliko časa mi je nagajal, da nisem več zdržal.«

V neki tekstilni tovarni direktor ni bil zadovoljen z obratovodjem in z nekaterimi drugimi vodilnimi ljudmi. Da ne bi bili ob stolčke, je predvidel čudne rokade. Obratovodja naj bi postal šef strojnega parka, šef na-

bave vodja oplemenitilnice, šef knjigovodstva naj bi prevzel vodstvo nabavnega oddelka. In tako dalje. Eden izmed uslužbencev je glasno podvomil, da bi s temi spremembami izboljšali delo. Dovolj, da je direktor kategorično zahteval: ON ALI JAZ. EDEN MORA IZ PODJETJA. Posloviti se je moral ON.

V neki pivovarni so ostali brez šefa prodaje. Novega so hitro našli. Prodajo so zapuili človeku, ki je bil še v sodnem postopku zaradi poverb na prejšnjem delovnem mestu. Sodba je bila pravzaprav že izrečena, le pravomočna še ni bila, ker se je pritožil. Kljub temu pa je dobil boljše delovno mesto, viš-

je prejemke in večje možnosti za poverbe...

Delavki je zdravnik izročil priporočilno pismo, naj jo premešče k lažjemu delu. Pričakovala je otroka. Upravnik kamnoloma, kjer je delala, je prebrano pismo pred njenimi očmi raztrgal in jo nadrl, naj gre drugam, če ji delo pri njih »ne paše«. Nihče se ni potegnil zanj in vrnila se je k vagončkom za prevažanje kamnja. Nedolgo zatem jo je vagonček stisnil. Mrtvega otroka so ji odvzeli z operacijo...

Računovodkinja je z vednostjo celotnega vodstva — upravnega odbora, delavskega sveta, direktorja in sindikata izdajala lažne listine o nabavi materiala, ki so ga dobili po nezakoniti poti. Ko so ji varnostni organi prišli na sled in jo zaprli, je vse tajila v upanju, da bodo prišli njeni tovariši povedati, da so tega vsi krivi in da je pravzaprav samo izpolnila njihove želje. Dolgo se je temu upirala. Iz solidarnosti je končno popustila. Tri tedne je sedela v zaporu in čakala. In tri tedne njeni tovariši niso ničesar storili, da bi jo rešili. Četrty teden pa je tudi njo minila solidarnost.

Ma-

DRAGA JE POT OD PROIZVAJALCA DO POTROŠNIKA

CENE NA ZATOŽNI KLOPI

Namesto uvoda:

Potrošnik zahteva: »Povejte mi, zakaj so letos, ko vsi ugotavljamo, kako dobra je letina, stalne povrtine za 28 % dražje kot lani.«

Proizvajalec odgovarja: »Jaz nisem kriv. Pridelujem več kot lani, prodajam po cenah, ki niso višje kot lanske, nekatere pridelke pa tudi po nižjih, toda — trgovina...«

Trgovca pa pravi: »Jaz nisem kriv. Živim in delujem v razmerah, ki...«

Nihče ne bo kriv.

Pa smo rekli:

»Najbolje bo, če se sestavimo, si pogledamo iz oči v oči, nekaj se bo prav gotovo izcimilo iz tega.«

Zato smo se ondan pri Republiškem odboru sindikata kmetijskih delavcev usedli za mizo: Franc Martinec, predsednik RO sindikata kmetijskih delavcev.

Božo Alič iz Zdrženja za sadje in zelenjavo.

Franjo Brišnik iz Trgovske zbornice LRS.

Jože Cvetkovič, direktor Kmetijske zadruge v Polju pri Ljubljani.

Alojz Strajner in Lidija Kričej s kmetijskega posestva Bar-

Če je res, da sleherni nagel razvoj gospodarstva, torej tudi razvoj našega gospodarstva, nujno vpliva na zviševanje cen, potem je tudi res, da morajo tiste zavestne sile, ki so pobudniki in organizatorji gospodarskega razvoja, stalno skrbeti za tržišče, usmerjati in urejati razmere na njem, tako urejati, da bi kar najbolj vskladile interese proizvajalcev, posredovalcev dobrin in potrošnikov.

Ta ugotovitev še toliko bolj velja za deželo s takšno družbeno ureditvijo, kot je naša, ki terja, da se proizvajalec in hkrati potrošnik vedno bolj uveljavlja kot upravljavec proizvodnje in delitve dobrin.

Vprašali smo se:

V kolikšni meri proizvajalec in upravljavec proizvodnje že nastopa in se družbeno uveljavlja tudi kot potrošnik in upravljavec delitve, kaj je storil, oziroma česa še ni storil, da bi izboljšal in v svoj prid uredil razmere na tržišču.

Na to vprašanje bomo skušali odgovoriti v nekaj sestavkih pod skupnim naslovom: »Cene na zatožni klopi«. Vabimo vse naše bralce, da pri tem prizadevanju sodelujejo s svojimi pripombami in predlogi.

Naj začnemo. Prva točka dnevnega reda je: **SADJE IN ZELENJAVA.**

3 »Smo v škripcih«

Franjo Brišnik: »Podatki, ki ste jih povedali in ki govore o tem, kolikšen del maloprodajne cene dobi proizvajalec in kolikšen del trgovsko podjetje, drže. Toda vedeti je treba, da trgovskim podjetjem ostane — potem, ko poravnajo vse stroške in plačajo vse družbene dajatve — presneto majhna vsota, ki jo povprečno delijo takole: 93 % dajo za osebne dohodke in 7 % za sklade. Pa so osebni dohodki v trgovini — v primerjavi z osebnimi dohodki v drugih gospodarskih organizacijah — zelo majhni. Zato ljudje bežijo iz trgovin, zlasti iz tistih trgovskih podjetij, ki prodajajo sadje in zelenjavo, najboljše ljudje.«

Ni kaj reči. Res je, kar so nam povedali tovariši iz trgovskih podjetij — da proizvajalci premalo prilagajajo svojo proizvodnjo potrebam in možnostim trga, da trgovina zaostaja za proizvodnjo in da bi morala hitreje napredovati itd. Toda...

No, naj zdaj, ko smo slišali mnenja proizvajalcev in posredovalcev dobrin, spregovori še potrošnik.

povečali ceno tiste cvetače le za 30 %, trgovci pa so mi rekli, da takšna računica ne drži, kajti danes je riziko manjši, jutri je večji, kala je danes malo, jutri pa zelo veliko, pa niti to ni tako zelo važno. Najvažnejše je, po koliko lahko pridelek »plasi« na trg.

Kupijo manj blaga, da bi ga lahko dražje prodali. Zaradi takih imenovanih »vezanih poslov« (če hočeš kupiti konjunkturne pridelke, potem moraš vzeti še nekonjunkturne), uvažajo solata, medtem ko solata v okolici Ljubljane gnije na vrtovih, jo podorjajo...

In ko človek vse to ve, ko zve, da je enemu samemu trgovskemu podjetju zgnilo med prevozom v enem mesecu za štiri milijone dinarjev sadja in zelenjave, se ne more zadovoljiti s pojasnili, da so pač težave in da jih »v tako kratkem času« ni moč prebroditi.

Potrošnik želi:

- več pridelkov, poceni pridelanih,
- dobro kvaliteto.

Za uresničitev teh želja pa je potrebno: sodelovanje proizvajalcev, njih skupno prizadevanje, da bi zadostili povpraševanju,

modernizacija trgovine, povečanje njene zmogljivosti v skladu s rastjo proizvodnje, kar naj bo skrb vseh nas in ne samo trgovcev,

neusmiljen boj proti sleherni mešetarski mentaliteti, proti vsem negativnim pojavom na tržišču, stari in novim.

Na tem področju smo že storili nekaj. Toda koliko je še vsega, kar bo treba zboljšati, izpopolniti, urediti. Med drugim: Transport je drag in slab, pot od proizvajalca do potrošnika je predolga, predraga in prepočasna, razmisli si to, kako zboljšati sistem nagrajevanja v trgovini, kajti sedanji način stimulira le prizadevanje za večji finančni učinek, torej konec koncev za večje cene, ne pa za večje količine prodanega blaga itd.

O vsem tem in še o marsičem, kar nas teži kot proizvajalce in potrošnike, bomo govorili v naših prihodnjih sestavkih

Prihodnjič: VSI SMO POTROŠNIKI (Novo mesto in njegove težave s preskrbo s sadjem in zelenjavo).

JANEZ VOLJC

Trije odgovori trgovcev

1 Ali smo res lahko zadovoljni s proizvodnjo?

Ljudje, ki delajo v trgovskih podjetjih, vedo povedati, da ima tudi proizvodnja svoje muhe.

— Dogaja se, da je letos, na primer, malo zelja in da so zato odkupne cene visoke, pa bodo drugo leto vsi pridelovali zelje, ogromno ga bo, in odkupne cene bodo seveda nizke, naslednje leto pa nihče ne bo več hotel saditi toliko zelja, malo ga bodo poslali na trg in odkupne cene bodo spet visoke. In tako gre naprej brez konca. Vrtijo se v slepi ulici, iz katere ne

mislijo na to, kako bi najlažje čimveč zaslužili, na potrošnika in na njegove interese pa nihče ne pomisli.

— Že preden sadijo bi morali upoštevati, koliko lahko trg sprejme njihovih proizvodov. Zdaj še vedno marsikje sadijo kar v tri dni. V Kopru so na primer v enem dnevu posadili na petih hektarih fižol in ko je dozorel, so ga, razumljivo, hoteli v enem dnevu prodati. Trg pa tolikšnih količin v tako kratkem času ni mogel sprejeti. Potlej pa kričijo: Kriva je trgovina, ker naših pridelkov ni odkupila. Premalo pa razmišljajo, kaj tržišče zmora in česa ne zmora, kaj in koliko lahko prodajo danes in kaj in koliko jutri.

Med proizvajalci sadja in zelenjave ni sodelovanja, vsak vidi le sebe, svoj trenutni interes. Brez sodelovanja, se pravi brez skupnega načrtnega prizadevanja za vskladitev proizvodnje, brez stalnega skupnega proučevanja razmer na tržišču danes ne gre več.

2 Zmogljivost trgovin je še vedno premajhna

Večja proizvodnja terja večjo zmogljivost posredovalcev med proizvajalcem in potrošnikom. Toda, ali ni res, da premalo mislimo na to, koliko preprosto dejstvo. Proizvodnja hitreje napreduje kot trgovina. Pridelkov je vedno več, zahteve potrošnikov so večje, pridelovalci hočejo svoje pridelke prodati, trgovska podjetja pa niso še toliko sposobna, da bi lahko hitro in poceni opravila svojo posredovalsko dolžnost. Trgovina bi morala napredovati hkrati in v skladu s proizvodnjo. Skrb za to pa ni samo stvar proizvajalcev in trgovcev, pač pa tudi proizvajalcev in potrošnikov.

Tri trditve proizvajalcev

1 Pridelkov je več

Letos smo in, kot kaže, še bomo pridelali precej več kot lani. Ne samo zato, ker vreme ni tako zelo nagajalo, pač pa tudi zato, ker sredstva, ki smo jih vložili v napredek kmetijstva, zlasti pa v napredek vrtarstva in sadovnjakov v okolici potrošniških središč, že dajejo prve sadove. Naša kmetijska proizvodnja je vedno bolj sodobna, vedno bolj je mehanizirana, hektarski donos je večji in, seveda, večje so količine sadja in povrtin, ki jih lahko pošljemo potrošniku.

(Lani je Kmetijska zadruga Polje v glavnem le odkupovala vrtnine od zasebnih kmetovalcev, letos pa že prideluje povrtine na lastnih 22 hektarih. In od zasebnikov odkupujejo celo več kot lani. Kmetijsko posestvo Barje je letos že namenilo vrtinarstvu 40 hektarov, ima pa vse možnosti, da v kratkem to površino nekajkrat poveča.)

2 Odkupnih cen nismo zvišali

Pogledal sem njihove račune in res, drž, niso jih zvišali. Za nekatere pridelke so jih celo znižali.

(Polje: »Lani smo prodajali kumare po 12 dinarjev, letos tudi po 10. Krompir je cenejši, pesa tudi. Kumare za vlaganje smo lani prodajali po 50 dinarjev, letos pa po 40, itd.« Barje: »Isto velja za nas. Odkupne cene so v glavnem nižje.«)

Kako vendar, da so potem maloprodajne cene sadja in zelenjave letos toliko višje kot lani?

Rekli so:

3 »Vprašajte trgovino!«

Lidija Kričej: »Solato so na primer prodajali ljubljanskemu potrošniku po 120 dinarjev. Mi smo moledovali trgovska podjetja, naj kupijo našo zimsko rajsko in bili smo pripravljeni, da jo prodamo tudi po 50, 40 dinarjev ali celo manj, pa je nihče ni hotel vzeti. Sami smo odprli dve prodajni mesti (več jih nismo mogli, ker nimamo prodajnega kadra) in tako smo prodali na dan kakih 200 do 300 kilogramov solate. Toda za našo proizvodnjo bi potrebovali najmanj 30 do 50 prodajnih mest. Tako nam je propadlo štiri tone solate. Podorali smo jo, kaj naj bi stari z njo. Lani je bilo isto s cvetačo. Zgnilo nam je tudi okrog osem ton solate.«

Franco Martinec: »Vem, da so v Brdih ponujali breskve po 35 ali 38 dinarjev, medtem ko so jih na ljubljanskem trgu prodajali po 100 in še več dinarjev, pa kucna niso mogli najti. Na Bizelskem so pred nedavnim prodajali breskve po 45 di-

narjev, toda kaj, ko pa jih niso mogli prodati.«

To je ena stran medalje, pravi proizvajalci. Vseh svojih proizvodov ne morejo prodati. Druga stran pa so razlike med odkupnimi in maloprodajnimi cenami.

Lidija Kričej: »Solato smo 30. maja prodajali po 46 dinarjev, potrošniki so jo kupovali na trgu po 90 dinarjev. Kolerabice smo 20. junija prodajali po 35 dinarjev, na trgu so bile 67 dinarjev. Za zelje je veljala odkupna cena 14 dinarjev, potrošnik pa je dal zanj od 22 do 25 in celo 30 dinarjev. Rdečo peso prodajamo po 55 dinarjev, potrošnik jo plača 100 dinarjev. Cvetačo smo zadnje dni junija dajali po 50 dinarjev, na trgu pa je bila 100 dinarjev.«

Iz podatkov, ki jih je zbral Ekonomski inštitut v Beogradu, je razvidno, da je v zadnjih osmih letih pri maloprodajni ceni zelenjave vladalo razmerje 50:50 (polovico je dobil proizvajalec, polovico pa trgovec), medtem ko je bilo pri sadju razmerje 40:60 (v škodo proizvajalca). Pri grahu in stročju je v zadnjih osmih letih jemala trgovina 50,7 % maloprodajne cene, pri paradižniku 51 %, jabolkah 61 %, pri hruškah 67 %.

Pa naj bo dovolj teh števil, saj so že te, kar sem jih doslej navedel, dovolj zgovorne.

Proizvodnja je torej večja, odkupne cene so enake ali celo manjše kot lani, toda:

1. Trgovina ni sposobna, da bi odkupila vse pridelke,

2. Pot od proizvajalca do potrošnika je nenavadno, nenormalno dolga in draga. Na tej poti se cene povečajo za kakih 100 %.

Tako pravijo pridelovalci sadja in zelenjave.

najdejo izhoda. Vsak vidi le sebe, svoj interes, skriva svoje načrte in proizvodne programe, in svobodna konkurenca, ki naj bi v naših razmerah vladala na trgu, se pravi težnja, da bi čim več in čim ceneje poslali potrošniku, se sprevrže v iskanje trenutnih luknj, špekulirajo, vsi

Gremo se proizvajalce in gremo se trgovce in potrošnike, skupnega jezika pa ne najdemo. In vendar, ko se vsedemo za pogrnjeno mizo, mar nimamo vsi enakih interesov?

Kulturni domovi-javne komunalne ustanove

Čeprav so nekatera posamezna društva »Svoboda« in prosvetna društva n. pr. zlasti v ljubljanskem okraju imela svoje letne občne zborove že ob zaključku sezone, pred poletnim oddihom, pa bodo ostala društva povečini le-te začela sklicevati konec tega in v začetku prihodnjega meseca. Problem, o katerem bo tu ponovno govora, zlasti pa tudi na občinskih skupščinah, bo problem društvenih prostorov, družbenih domov, njihovega vzdrževanja in upravljanja.

Ta problem je danes marsikje še prav tako ali pa še bolj kritičen kot pred leti, saj so bile investicije v njih gradnjo, preureditev, opremo in vzdrževanje v marsikateri občini minimalne, medtem ko nam življenje nalaga vedno večje potrebe pa takšnih domovih, funkcionalno primernih in estetsko privlačnih. Za ilustracijo samo podatek iz ene občine in to kranjske, katere narodni dohodek znaša 23 in pol milijard din: v letu 1958 so investirali v domove 2.500.000 din, leto kasneje ničesar, 1960. leta 495.000 din, a za letošnje tekoče leto zopet ni predvidenega ničesar. Kakšne so te investicije v občinah, ki imajo mnogo manjši narodni dohodek, pa si lahko sami zamisljamo.

Ponekod nam domovi dobesedno propadajo, ker nimajo denarja za njih popravilo in vzdrževanje, druge rabijo predvsem le eni organizaciji, tisti, ki ima denar za njegovo skromno vzdrževanje in si zato največkrat lasti tudi pravice edinega ali prednostnega koristnika, druge zopet lepi novi domovi še danes nimajo upravnih odborov, ker pač prosvetna društva sama ne morejo prevzeti velikih finančnih bremen, ki bi si jih naložili s prevzemom upravljanja (ponekod je potrebna še dokončna dograditev ali oprema prostorov!) teh ustanov itd. To so znane stvari, ki jih ugotavljamo iz leta v leto v raznih elaboratih, analizah, statističnih podatkih. a stvar se vendarle ne premakne nikamor naprej. Če samo kadar govorimo o razvoju klubskega življenja, za katerega ugotavljamo, češ da je za naš čas takšna oblika kulturnega in družbenega življenja sodobna, primerna, privlačna, atraktivna (smešno, kako naj bo atraktivna ob samem televizorju, ki ga je nekdo kupil na svoj privatni račun, a se zdaj zbira ob njem vaščani!) in kaj vem še kakšnih lepih superlativov se poslužujejo, vse pa se ustavi ponavadi ob problemu prostorov. Inicijativna posameznikov tu res ne more mnogo pomagati!

Še in še bi lahko »jamrali«, a to ne bo pomagalo dosti, če ne bomo jasno in glasno na jesenskih občinih zborih zagovarjali stališča, in ga potem tudi kot stališče naših društev »Svoboda« povsod tolmačili, da so kulturni domovi družbeni objekti, ki jih moramo prav tako imeti za javne komunalne objekte kot mostove in ceste, če hočete. ki jih je treba vzdrževati in razvijati iz skupnih komunalnih sredstev. Če občinska skupnost danes prevzema tudi finansiranje kulture spričo decentralizacije družbenega življenja in spričo novega razvijajočega se sistema delitve dohodka, potem ta skupnost ne more mimo teh problemov kulturnih in družbenih domov, marveč mora perspektivno zagotoviti zanje sredstva (vsaka slučajna pomoč je tu le kaplja v morje!) tam kjer je potrebna njih gradnja, dograditev ali oprema, skrb za že obstoječe domove pa poveriti upravnim odborom, ki naj bi bili sestavljeni iz vseh koristnikov prostorov, a tudi njim zagotoviti denarna sredstva, da bodo lahko vzdrževali te prostore in z njimi pametno gospodarili.

S. G.

TRILETNE IZKUŠNJE

Obstaja nek paradoks, ki ga že dolgo poznamo, ničlikokrat o njem uradno pa tudi privatno modrujemo, a vendarle še vedno obstaja: za področje glasbenega udejstvovanja in glasbeno estetske vzgoje imamo številni kader, ki nam ga daje naše zelo razširjeno glasbeno šolstvo; o literaturi in likovni umetnosti bi vsaj teoretično, sodeč po strokovnem kadru, ki je za to osposobljen, morali v naših rednih šolah mladi dosti izvedeti; nimamo pa pravzaprav nikogar, ki bi lahko posredoval gledališko vzgojo. Beseda »nikogar« morda ni točna, če upoštevamo izjemno tovrstno prizadevanje na učiteljskih — a potem je resda skoraj vsega tovrstnega prizadevanja konec. Morda bo dokončna reforma študija na Akademiji za igralsko umetnost, Višji pedagoški šoli, pa na slavistiki ljubljanske Filozofske fakultete le v bodoče kaj v tej smeri napravila. Dotlej pa lahko le upamo in — ugotavljamo vrzel! Danes je paradoks tudi v tem, da imamo kljub vsem napovedim krize v gledališkem amaterizmu vedno več ljudi, ki bi se radi v svojem prostem času in ki se že ljubiteljsko izživljajo kot amaterji-gledališčniki, mnogi brez vsakega ali pa z zelo skromnim teoretskim znanjem o gledališki umetnosti. Paradoks tudi v tem, da imamo toliko gledališke publike, kot še nikoli doslej, a ji razen užitka gledaliških predstav samih — seveda manjšega ali večjega — ne nudimo pravzaprav nobene gledališke estetske vzgoje, da ne govorimo o tem, da le-te nismo največkrat sposobni nuditi niti tistim, ki na odru sami kreirajo.

● Izjemno organizirano prizadevanje

Danes imamo v Sloveniji morda dvajset ali nekaj več režiserjev-amaterjev, ki so pripravili že zelo dobre in lepe uprizoritve in od katerih bi vsaj že nekateri bili vendarle sposobni zapolniti vsaj glavne vrzeli gledališke vzgoje pri svojih igralcih in publikih. Tu se jim odpira novo, širše področje njihovega amaterskega udejstvovanja. O tem vsekakor premalo razmišljamo. Morda to

današnje razmišljanje izzveni kot kontra pomislek mnenju, da nam danes niso več potrebni vsakoletni tečaji in seminarji za amaterje-režiserje v republiškem merilu, takšni, kakršne že nekaj let prireja Republiška Zveza Svobod v Kopru. Dejstvo je, in mimo tega dejstva ne bi smeli brez pomislekov, da je ta gledališka vzgoja tako rekoč izjemno organizirano prizadevanje v tej smeri, ki se iz leta v leto izpopolnjuje tudi v tem, da išče pot čim bolj sistematičnega pridobivanja znanja o gledališču, odkrivanja njegovih skrivnosti, da se tečajniki ne zadovoljujejo več z pridobivanjem nekega znanja počez o vsem po malo, temveč si sami žele v nekaj letih pridobiti neko zaključno znanje, ki naj bi jim bilo v pomoč pri delu z amaterskimi igralskimi skupinami, kakor tudi pri širjenju širše gledališke vzgoje, a si čimer se pravzaprav danes še nihče ne ukvarja, čeprav se potreba po tem vedno bolj očitno javlja. Vse to pa bi težko dosegli z okrajnimi tečaji — nekateri so namreč mnenja, da je to bolj praktično — saj tam ne bi mogli zagotoviti niti potrebne kvalitete niti tolikšne sistematičnosti. Morda bi s tem uspeli ponekod, n. pr. v ljubljanskem okraju, ki ima tako sredstva, ljudi, ki jih lahko pošlje v te tečaje, kot tudi strokovni kader, ki bi lahko vodil takšne tečaje. Njemu enak je morda še mariborski okraj, pa celjski, toda sodeč po tem, da novomeški, murskosoboški, gorški in koprski okraji že na republiške tečaje niso poslali skoro nikogar ali sploh nikogar, ne govori v prid takim predlogom, čeprav nas to ne razrešuje dolžnosti, da enkrat resnično raziščemo, zakaj v teh krajih že skoro leta ne moremo premakniti stanja z mrtve točke. Kar zadeva nerazvitost gledališkega amaterizma v nekaterih teh okrajih, ima slab stik s poklicnimi gledališkimi hišami pri tem gotovo svoj delež, saj so n. pr. v murskosoboškem okraju gostovanja le redka, nekaj s strani varaždinskega gledališča, a še manj s strani mariborskega, to pa je tudi vse.

● V treh letih absolventi zaključenega znanja

Lani so se tečajniki režiserskih tečajev izrekli sami za večjo sistematičnost, kajti v štirinajstih dneh o vsem ne moreš izvedeti skoraj ničesar. Ze lani so se tečajniki v nadaljevalnem tečaju že bolj sistematično seznanili z delom režiserja pri pripravi njegovega režijskega koncepta, letos je v nadaljevalnem tečaju 15 tečajnikov obravnavalo delo režiserja z igralci, prihodnje leto pa naj bi se spoznali z delom režiserja ob kompoziciji predstave, s sekundarnimi pomagali režije, glasbenimi efekti, lučmi itd. Tako bi v treh letih absolvirali neko zaključeno znanje in vse kaže, da ga tudi bodo, saj so pri delu izredno aktivni in samokritični.

Preko 90 tečajnikov je letos obiskovalo 4 tečaje; začetniški režiserski, v katerem so bili tečajniki, ki so doma režirali vsaj že eno delo in ki so se letos spoznali z režiserjevo pripravo na delo; v nadaljevalnem režiserskem tečaju so tri skupine pripravljale z skupino igralcev v začetniškem tečaju tri dela (Samorastnike, Namršljena bolnika in Sestero mušketirjev) od razčlembne vaje

do aranžirke s stališča spoznavanja načina dela z igralci; in končno še režiserski tečaj za mladinsko dramatik, kjer so se spoznali z načinom dela z mladino in obdelavo mladinskih tekstov (Vodnjak želja, Sestero mušketirjev in Srečni dnevi) za različne starosti mladinskih igralskih ansamblov.

Ce pri začetnikih ni bilo razlik v predznanju in je bilo zato delo z njimi lažje, pa je to motilo pri skupnem delu režiserjev v nadaljevalnem tečaju z igralci začetniki. Igralcem je marsikdaj manjkalo teoretično znanje, zato so sami predlagali, naj bi v prihodnje igralcem tudi v tem pogledu nekaj nudili.

Takšnega sistematičnega prizadevanja za vzgojo režiserskega amaterskega kadra v republiškem merilu torej vendarle ne kaže opustiti vse dotlej, dokler ne bo redni šolski sistem osposabljal kadra, ki bo lahko posegel tudi na to področje amaterskega udejstvovanja. Zgolj akademsko izobraženi gledališčniki nam te vrzeli danes ne bodo zapolnili, saj so njihove gledališke ambicije usmerjene povsem drugam.

S. G.

Uspeh trboveljskih gledališčnikov

Trboveljski gledališki amaterji, člani delavsko-prosvetnega društva »Svoboda-Center«, so skupaj z amaterji iz Tolmina in Maribora letos zastopali slovenski gledališki amaterizem na Zvezni reviji amaterske gledališke dejavnosti na Hvaru. S predstavo Matkovičeve drame »Na koncu poti«, ki jo je režiral Karl Malovrh, so se Trboveljčani predstavili na letnem hvarskem odru 2. avgusta.

Hvarski nastop pomeni za trboveljske gledališnike doslej največji doseženi uspeh. Tisti, ki ta ansambel poznajo in so videli tudi hvarsko predstavo, sodijo, da so tokrat Trboveljčani tako rekoč prekosili sami sebe. Celoten ansambel se je izredno potrudil in prikazal najboljšo igro, kar jih je kdajkoli dal v svoji bogati in plodni amaterski dejavnosti.

Karlo Malovrh, ki je delo priredil in režiral, je prilagodil Matkovičev tekst hvarskemu letnemu odru. Predstava je bila zato tudi bolj dinamična in kot so dejali člani žirije — te uprizoritve bi bil vesel tudi sam avtor.

Predstavo je obiskalo rekordno število gledalcev in tako oni kot žirija so bili z njo zelo zadovoljni. Trboveljski gledališčniki pa so se vrnili s Hvara z najlepšimi vtisi, priznanje za uspeh pa jih vzbudbuja k novim načrtom za delo v prihodnji sezoni.

M. L.

DVAKRAT IZ SEVNIŠKE OBČINE

ZAKAJ NE SKUPEN DOM?

Domovi so koristna stvar, kakršnekoli vrste že so. Za potrebe kulturnega, družabnega življenja, za potrebe športa, kmetijstva, zdravstva in podobno. Gradimo jih, urejamo, se upravičeno pritožujemo, da jih je še premalo. In zaradi tega bi pričakovali, da bomo »skušali pod eno streho spraviti največ kar se da. Da bi dobili svoj življenjski prostor eni kot drugi. Toda ne, ni vedno tako. Zgodi se, da kaka organizacija ali društvo trmasto hoče svoj lastni dom, čeprav bi svojo dejavnost lahko mirne duše prenesli v že obstoječega, morda še nekaj dogradili ali pa se še pred graditvijo sporazumeli z drugimi zainteresirani, kako bi najbolje in najceneje zgradili skupen dom. Prestiž ali preživeli ostanki strankarstva, kdo ve?

Ce bomo v kakem kraju zaman spraševali za prosvetnim ali kulturnim domom, pa bomo skoraj gotovo našli večjo ali manjšo stavbo z napisom Dom gasilcev. Dobra in koristna organizacija so ti gasilci. S staro tradicijo, ki ima že skoraj malo folklornega prizvoka. In gasilci so na to ponosni. Včasih celo preveč, posebno, kadar gre za njihov dom. Ne povsod, ponekod pa le — kot na primer v Sentjanžu.

V Sentjanžu imajo prosvetni dom. Z dvorano in še nekaterimi pritliklinami. Gasilci pa nimajo svojega doma. Pa bi ga radi imeli. Z dvorano in še nekaterimi pritliklinami. In so predlagali prosvetariji gasilec:

»Kaj bi z dvema domovoma, ko še enega nimamo v celoti opremljenega. Združimo se, dajte nekaj denarja pa bodo s skupnimi močmi prizidali orodjarno in še kak prostor.« In potem bomo dom tudi skupno upravljali.

Ne, to pa ne, so bili proti gasilci. Mi hočemo svoj dom, kjer nas nihče ne bo ven metal.

Začelo se je prerekanje. Vmešala se je še občina, SZDL. Dva domova, dve dvorani za okrog 2000 prebivalcev? Ali nismo malo neskromni? Kdo bo to plačal, kdo bo to vzdrževal? Saj smo vsi eno in prav lahko se v enem domu vsi vrstimo, ne da bi kdo koga ven metal. Zakaj so se lahko sporazumeli v Blanci, kjer ni nobenih prepirov in bodo lepo dozidali za gasilce še dva prostora? In zakaj to pri nas ne bi bilo mogoče?

Zakaj, zakaj... Se bodo sporazumeli? V gasilskih vrstah eni še vztrajajo, drugi že malo omahujejo. Morda pa bo Sentjanž le dobil vsaj en pošten in lepo opremljen dom. Morda...

POMAGAJ SI SAM...

Ni težko sedeti za mizo in čakati, da ti bo nekaj že pečeno priletelo v usta. Če pa ničesar ne pride, pa tako zatarnamo, češ saj se nihče ne briga za nas. Zato je treba včasih biti sila iznajdn

ljiv in prizadeven, če nočeš še nadalje ostati za prazno mizo.

Nekaj podobnega se ponekod dogaja s klubi pri Svobodah ali drugih organizacijah in društvih. Resda moramo v isti sapi še enkrat ponoviti tisti tolikokrat preleteti očitke o nerazumevanju nekaterih za to privlačno obliko kulturnega in družabnega življenja, vendar pa se kljub temu da s dobro voljo in lastnimi silami storiti nekaj vsaj za začetek. Morda je to res včasih precejšnje žrtvovanje in nelahko delo. Toda brž ko bodo ustvarjeni temelji, s katerimi ne bo težko dokazati, da na primer neki klub tudi v najenostavnejši obliki, privlači ljudi, se bo veliko lažje pogovarjati in dogovarjati za naprej in takrat bodo tudi očitki veliko bolj upravičeni in zahteve za pomoč utemeljene.

Vsi ljudje niso enako iznajdljivi. Toda tam kjer so — in marsikje lahko res samo občudujemo to samoiniciativno prizadevanje, ki ne sme in ne more biti več zapostavljena — so se tudi pokazali prav lepi uspehi, nekje bolj drugje manj, a vsaj začetki so tu.

Vzemimo za primer nekaj krajev v sevniški občini (podobnih primerov bi verjetno našli dovolj tudi drugod). Kaj so na primer naredili v Sentjanžu? Prostora ni bilo, klub bi pa radi imeli. Bila pa je neka garderoba, nizka, nihče je ni uporabljal. Zbralo se je nekaj ljudi, sami so pograbili tla in s skupnimi močmi ter lastnimi sredstvi uredili sicer majhen prostor ter ga preimenovali v klub. Resda še ni zaživel v polni meri, vendar memo pa, da ob pomoči drugih ne bo ostal na mrtvi točki.

V Loki, mali vasi, je še izrazitejši primer. O kakšnem klubu ni bilo govora, tudi denarja ni bilo prav nič. Pa je en sam človek prevzel odgovornost, na svojo lastno plačo najel kredit, kupil televizor, zdaj ga odplačuje prosvetno društvo, in ljudje lahko gledajo televizijo. Ni velikega, res, toda ali ni to najlepši dokaz o upravičenosti in potrebi tovrstnega družabnega življenja in tudi obeh, da se lahko razvijejo tudi druge klubske oblike.

V Studencu je dal spodbudo učitelj, ki si je sam nabavil televizor. Pa so se porodile želje po televiziji tudi drugim. In so se zbrali, se dogovorili, iz vseh organizacij. Rdeči križ, gasilci, SZDL, ter zbrali denar. Prav tako v Kalu, zakotni vasi, kjer ni res prav ničesar, zdaj pa le imajo televizor zaradi tesnega sodelovanja med vsemi organizacijami in razumevanja predvsem s strani SZDL.

Lahko bi še naštevati. Morda bo kdo reklet: to so samo televizorji, ne pa klubi. Morda se res ne bo povsod takoj razvilo širše klubske življenje, ponekod pa se prav gotovo bo, če bodo ti prvi entuziasti dobili pomoč za svoje nadaljnje delo. To pa nedvomno zaslužijo, zaradi sebe in zaradi prebivalcev, ki si želijo tako televizijo kot druge oblike klubskega življenja. Prav tako pa se lahko ti primeri spodbuda vsem onim, ki še čakajo in ne znajo naprej.

V. S.

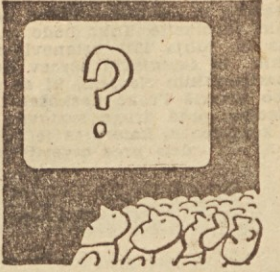
PLANŠARJI Z JEZERSKEGA IN NJIHOVE VIŽE POD PREŠERNOVIM SPOMENIKOM V LJUBLJANI. Dokaj nenavadna, a domiselna reklama za domače, še bolj pa za tuje turiste, da bi si v soboto in nedeljo ogledali otvoritev Planšarskega jezera na Jezerskem

»Servisna postaja«

Morebiti so nekateri naši kritiki malce pretiravali, ko so ozmerjali občinstvo, ki je »Servisna postaja« dokaj ugodno sprejelo. Z našim občinstvom je namreč tako: zelo zelo malo je dobilo od naših filmskih podjetij zdravega in dobrega smeha, pa se smeje — in smejati se hoče, kdo bi to zameril — tudi nemnostim, kakršna je ta »Servisna postaja«.

Po drugi strani po pretirava tudi — ne malce, ampak že kar močno — naša filmska industrija, zlasti beograjsko podjetje Avala. »Servisna postaja« je namreč nov člen v verigi neokusnih, nedomiselnih in ničvrednih filmskih komedij, ki zadnje čase prihajajo iz naših filmskih proizvodnih hiš. Človeku se zdi, da so se pri »Avali« v Beogradu načrtno lotili uničevanja dobrega okusa, da sistematično znižujejo kvaliteto raven v domači filmski proizvodnji, da bi si tako ob nizkih zahtevah občinstva ustvarili donosno tržišče za ceneno blago. »Servisna postaja« je namreč natanko to in nič drugega: ceneno serijsko blago.

Zanima nas — ali ima »Avala« organ družbenega upravljanja in kdo sedi v njem? Kakšen je ta filmski svet? In kaj dela ta filmski svet?

Dane Lokar:

»Zakopani kip«

V sodobni slovenski literaturi ima pisatelj Dane Lokar posebno in že kar ustaljeno mesto: vsa njegova dela so tako po snovi kot po jeziku in obliki polna samostojne izvirnosti in zanimivih prijemov. Tudi njegova zadnja knjiga, zbirka treh novel Zakopani kip, ki jo je izdala Cankarjeva založba v zbirki Bela krizantema, ima vse te značilnosti, popelje pa nas v droben izsek intimnega življenja in doživetij treh umetnikov.

V prvi noveli Grenka osmina srečamo pesnika Simona Gregorčiča in se je tu pisatelj lotil pravzaprav že literarno-zgodovinske snovi, ko skuša odkriti del pesnikovega notranjega sveta. Prepričljivo psihološki oris in bogata fantazija odlikujeta to kratko pripoved, ki s svojim izvirnim pripovedovanjem pritegne bralca.

Obe drugi noveli, Od brega in Zakopani kip pa sta še bolj razmišljujoče narave. V svet slikarja v noveli Od brega, svet občutljivega in tenkočutnega umetnika vdira vsakdanost materialnih potreb, ki je v nasprotju z željami in hotenji umetnika, vendar pa kljub svojemu spoznanju o vrednosti umetnosti ne more mimo nje. Snov zadnje novele, Zakopani kip, ki se naslanja na že večkrat uporabljeni motiv, ko kipar kip, ki ga je naredil po vzorcu starih Grkov ali Rimljanov, zakopje v zemljo in katerega potem odkrijejo ter proglasijo za staro umetnino pa je pisatelj porabil za včasih tudi ironično razmišljanje o umetnosti kot resnici in umetnosti kot iluziji.

Ce je prva novela bolj pripovednega značaja, pa zadnji dve predvsem izražata pisateljeve misli o umetnosti, povedane preprosto, a zanimivo in resnično. Prav to pa daje vrednost tem kratkim novelam, saj nekaj izrazito novega glede na snov v njih težje najdemo.

Novo delo Primoža Ramovša

Komaj nekaj pred polletnim premorom je poslal Prosvetni servis na knjižni trg partituro in glasove Concertina za klavir in godalni orkester Primoža Ramovša. Očitno je bilo delo vključeno že v lanske založniški načrt — tako govori vsaj letnica na ovoj — pa so nam ga neznane težave zadrževale skoraj dobrega pol leta.

Kljub temu je izdaja napredek v prizadevanjih naše ljudsko-prosvetne založbe. Predvsem zato, ker gre za kvaliteto skladbo, ki se je bode lahko s pridom lotili naši amaterji in zrelejši gojenci nižjih ali prvih letnikov srednjih glasbenih šol. Namesto oguljenih potpurjev in romantičnih sanjarij bo Ramovšov Concertino nudil obilo sveže domiselnosti in klenega muziciranja. Delo je tipično za svojega avtorja: izrazito neoklasicistična glasbena sredstva in prijemi, pregledna oblika ter koncertantna zavzetost so lastnosti, ki jih to pot prijetno domačnostno in neposredno barva pridnih južnih folklornih značilnosti. Nobenih globokih problemov ali napihnjenih čustvenosti, nič jadikovanja, samo ščepec domislekov, oblikovanih z večšo roko in očitno rutiniranim prijemom. Brez velikih ambicij, toda zdravo.

Tisk Concertina je razločen, toda žal ne dovolj pregleden. Fotografija pri nenatančnem listanju ne kaže velikih napak in je tudi sicer skrbna. Oprema — kot vedno — skromna, toda okusna.

S to izdajo je Prosvetni servis srečno segel na čisto koncertno instrumentalno področje. Doslej se ga je izogibal na ljubo drugim nalogam — a po nepotrebnem. Zakaj pospešeni založniški dejavnosti zadnjih let naključje je prav tu dela še obilo. Zato njegovim prizadevanjem ne želimo drugega kot nekaj več — naglice! In seveda pogum pri izbiri del.

PULA 1961

Pofestivalsko razmišljanje

Danes, ko je puljski festival za nami in je požela jugoslovanska sedma umetnost svoje vsakoletne uspehe ali neuspehe, je morda prav, če se na kratko pomudimo ob nekaterih rečeh, ki spremljajo današnjo filmsko proizvodnjo, in potem ob sprejemu domačih filmov v dnevnem časopisu.

Ko smo po vojni osnovali producerske hiše, razmetane po republikah, in prav tako revne kot brez umetniškega in tehničnega kadra, smo govorili o filmu samo kot o eni izmed vrst umetnosti, naš namen je bil, da na platno ustvarimo umetnino, ki bo specifično naša, karakteristična za naš čas in za naš narod in da se s to umetnino pridružimo verigi svetovnih filmskih del. Država je dajala subvencije, kot je v prvih letih sploh podpirala vse naše gospodarstvo, in kljub vsesplošnemu pomanjkanju filmskih kadrov in denarja ter spremljajočim besnečim kritikam na rovaš jugoslovanskega filma, lahko danes s priznanjem gledamo na te svoje začetke. Iz zdajšnje perspektive se lepo luči korak za korakom v iskanju novih načinov in poti v domači filmski umetnosti, loči se slabo od dobrega in ostaja, kar je pač moralo in lahko ostalo. Prav tako kot ta umet-

niški razvoj pa lahko sledimo tudi gospodarskemu, ekonomskemu procesu na področju filmske proizvodnje, ki v veliki meri sploh omogoča proizvodnjo filmov.

Na relaciji od umetniškega do denarnega uspeha

Danes ne moremo več govoriti, da je jugoslovanski film v nastajanju, zakaj naš film je postal pojem, kot je pojem jugoslovanska književnost in jugoslovanska zgodovina. Zato in vzporedno s celotnim družbeno-gospodarskim razvojem v državi, se je menjal tudi naš odnos do filmske proizvodnje, ki nujno prehaja, kot je povsod v svetu, v filmsko industrijo, toda da ponovim, v industrijo, ki bo v skladu z našimi družbenimi in gospodarskimi cilji. V Jugoslaviji ne moremo govoriti o filmski industriji v zahodnem smislu te besede, vendar so rezultati nekaterih domačih filmskih hiš v zadnjih letih pokazali, kako v nekaterih pogledih kar preveč utiramo pot za zapadno filmsko proizvodnjo. V mislih imam namreč filme lahkega žanra, ki so jih posneli naši producenti, da bi si z njimi napolnili svoje blagajne. Osebo nimam nič proti lahkim filmom. Vendar uspeh komercialnih filmov, kot te tudi imenujemo, ni odvisen od našega hotenja, da smo lahki in zabavni, marveč od našega znanja, da lahki in zabavni v resnici smo. Obstaja pravilo: kolikor manj pomembna izpovedana zgodba, toliko bolje se mora realizirati. Poglejmo tuje filme lažjih žanrov in videli bomo, kako neoporečni so glede fotografije, glasbe, tona, režije, barv... (Povzetek iz referata tov. Berkovića.) Tega za tovrstne naše filme pač ne moremo reči. To se pravi, da so ti filmi umetniški, tehnični in finančni fiasko. Vložili pa smo vanje toliko in toliko družbenega denarja. Dobili pa? Ne vem, zakaj bi z neko preuranjeno silo forsirali in snemali zabavne filme, jim dajali predragocene subvencije, ki se od leta v leto tako znatno manjšajo, in vse to na škodo drugim filmom. Vsaka zvrst v umetnosti — končno je tudi lahek film umetnost zase — se je rodila, ko je bil čas zanjo zrel, ko so nastali zanjo pogoji in so ji ljudje dorasli. Primer: dolgo med našimi filmi sploh nismo zasledili domače komedije. Letos smo jih lahko videli na festivalu kar lepo število in ne slabih (n. pr. »Ne diraj u sreču«), podobno je z akcijskimi filmi. Zakaj torej neodgovorno vlaganje za vsako ceno tja, kjer so tla suha. Goto vo pa je treba iz zaradi okusa publike počasi in zelo vestno pričeti s filmi lahkega žanra. Toda šele po naravni poti in ne sforsirani bodo ti filmi lahko upravljeno mašilo praznim blagajnam, v zdajšnji obliki pa so neodgovorno izsmehovanje naših sredstev in našega okusa.

Na drugi strani se je izkazalo, da so vprašanje zase tudi umet-

niški filmi. Zato se s tem v zvezi postavlja vprašanje, kako s subvencijami takim filmom, ki so finančno nerentabilni, ki pa dvigajo in prezentirajo našo umetnost. Mislim pa, da tu vendarle ni kaj razpravljati. Če je film kvaliteten, ne gre toliko za subvencije ob morebitnem denarnem neuspehu, ampak za publiko, ki izdanega denarja ni povrnila nazaj v blagajne.

Zgodilo se je tudi prav letos in še z veliko reklamo povrh, da je poveril Lovčen film režijo neizkušenemu režiserju iz Ame-

Vsekakor lepo presenečenje letošnjega puljskega filmskega festivala je bila projekcija filma »Ne diraj u sreču«. Film, ki ga težko pričakujemo, da bi ga videli na naših platnih, saj nam je premiera »Servisne postaje« v teh dneh v Ljubljani res že skoraj odvzela vse upanje, da bomo lahko videli kdaj tudi dobro domačo filmsko komedijo

rike in je tudi iz komercialnih razlogov angažiral za svoj film zvečina tuje igralce, s katerimi si je baje zagotovil tržišča za svoj film v svetu. Ne vem, zakaj naj bi hodili v Jugoslavijo ljudje in preizkušali z našim denarjem svoje sposobnosti. Ta film je bil namreč prvi iz rok tujega mladega režiserja. Zakaj komercialnost s filmom kakršen je n. pr. »Nasilje na trgu«, z deli, ki so bolj nevarna, kot pa osladna limonada kakršna je film »Ljubav i moda«; ti prvi so namreč polni visokoletečih umetniških ambicij s skrajno naivno, primitivno in neumetniško realizacijo, in bodo konec koncev ponesli naše ime v svet. Slabo ime!

Nerazumljiv molk nekaterih filmskih kritikov

Vsak pomembnejši dogodek naj bi sprožil v našem dnevnem časopisu določeno reakcijo. Da, to reakcijo doživljajo dan za dnem in leto za letom tuji filmi, medtem ko so je domači v poslednjem času zlasti slovenski,

benih in kulturnih delavcev, anketa*, ki končno res ni nezanimiva, čeprav zvečine obravnava filme le iz vsebinske in idejne plati. Toda kje so ostali novinarji — stalni filmski kritiki, ki bi vzeli v roke filme z obeh plati, zakaj obravnavanje le idejnosti kot take je zapostavljanje umetnine, ki je rezultanta tolikih komponent. Je tudi zanemarjanje filmskih rubrike tako rekoč umijejo roke ob vsaki premieri, zakaj nekateri naši filmski kritiki ob domačih premierah ne nastopijo tako suvereno, kot to store ob slabem uvoženem filmu? In končno, zakaj vlada danes, toliko let po vojni, med nekaterimi novinarji še vedno mnenje: nismo kritiki, ne ocenjevalci, marveč le poročevalci. Kako potem moremo na drugi strani govoriti o novinarjih, katerih domena so film ali gledališče ali upodabljaljoča umetnost? Lahko tudi želimo, da je dnevno časopisje dnevno in ne tedensko aktualno.

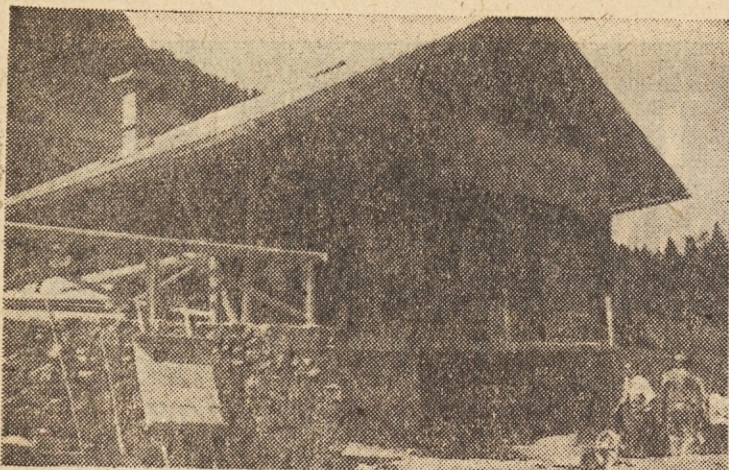
Ala Peče

*Vsaka časopisna anketa je bila še vedno izhod iz zadrege in je na ta način tudi nastala.

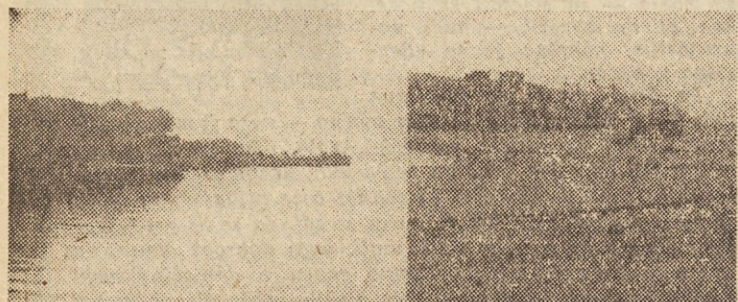
Razstava Edvarda Muncha

Komaj so sneli s sten slovenje-graškega Umetnostnega paviljona dela sodobnega švicarskega slikarja Willyja Thalerja, ki je znan po svetu zlasti po svojih lesorezih in akvarelih, že so v četrtek, 17. avgusta, odprli razstavo norveškega slikarja Edvarda Muncha. Razstava enega največjih norveških slikarjev in grafikov Edvarda Muncha je za slovenje-graški Umetnostni paviljon in Slovenj Gradec kot danes že zelo pomembno likovno žarišče na Slovenskem vsekakor zelo velik kulturni dogodek

Po Zasavju in Savinjski dolini se pripravljajo na osrednjo svečanost ob 20-letnici revolucije. Tako bodo 27. avgusta na Vrheh nad Trbovljami, kjer je bila 22. julija 1941 ustanovljena prva revirska četa, odprli nov Dom revirskih in savinjskih borcev NOV. Otvoritev doma bo združena z velikim partizanskim slaviem, ki se ga bo udeležilo okoli 10.000 ljudi. Razen tega bo tovarš Franc Leskošek-Luka odkril spominsko ploščo v spomin na dogodek pred drugo svetovno vojno, ko je bila v bližini Vrhov partijska konferenca, katere se je udeležil tudi tovarš Tito. (Na sliki: Zadnja dela pred otvoritvijo novega doma na Vrheh.)

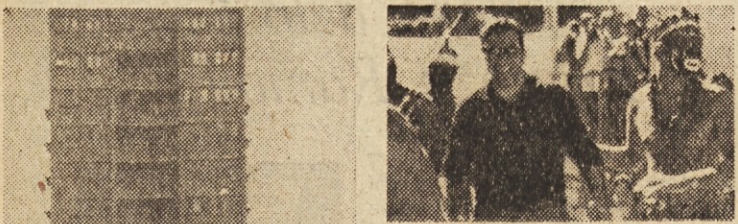
Dve podobi Kopr: Začetek gradnje novega tovarnega pristanišča pred petimi leti, ko je bager »Peter Klepec« začel poglobljati plitvo morje in desno: zaključek druge faze gradnje, ko sta se lahko ob novo obalo prislonili že dve prekoceanke. Po zaključku tretje faze gradnje bo koprsko pristanišče dobilo še tretjo vez in ob 400 m sodobne urejene operativne obale bo prostora kar za tri železne velikanke.

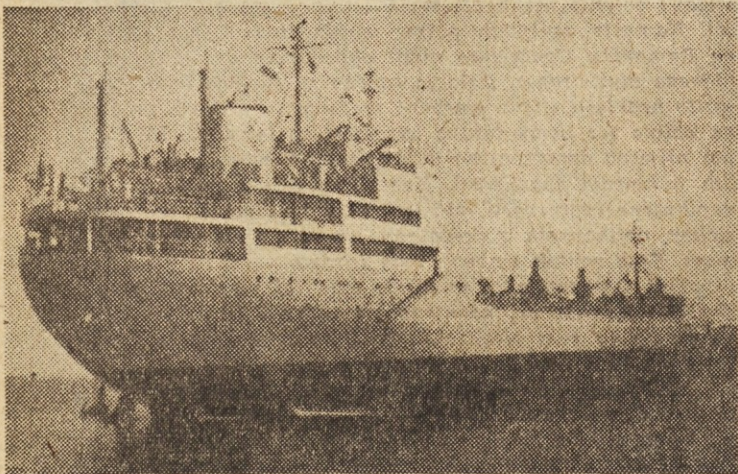
V teh dneh so začeli v Savinjski dolini obirati hmelj. Pravijo, da bo letos hmelja nekoliko manj, vendar bo zato boljši.

Pred dnevi se je v Celju ustavljal veliki prevoznik avtomobil tovarne »Zastava« iz Kragujevca, ki je pripeljal Celjanom nove težke pričakovane »ficke«. Prava paša za oči! Nekaj pa je bilo tudi srečnih...

V počitniškem domu velenjskih rudarjev v Fiesli pri Piranu na posebno »svečan« način sprejemajo vsakokrat izmenno dopustnikov. Dotedanji gostje se pred odhodom domov za nekaj uric spremenijo v pravcate črnce, pogosto poslikane po vsem telesu in oblečene v »afriška« oblačila. Člani »Mambo republike«, kot se imenujejo, pričakajo vsakega novodošlega gosta pri posebnem rovu, kjer ga s sajami namazejo po obrazu, potem mu postrežejo s kapljico slane alkohola, medtem ko plemenski vrac vsakomur ponudi z morsko vodo zabeljene čevapčice.

Pred dnevi se je v piranskem pristanišču zadržala nova motorna ladja »Bela krajina«, ki jo je izdelala ladjedelnica »Uljanik« v Puli. Motorna ladja »Bela krajina« je šestnajsta ladja Splošne plovlbe Piran. Namenjena je za prevoz razsutih tovarov in ima nosilnost 18.400 ton, dolga je 173,54 m. Prejšnji teden je odplula na prvo pot preko oceanov.

IZ NAŠIH KOMUN • IZ NAŠIH KOMUN • IZ NAŠIH KOMUN • IZ NAŠIH KOMUN

TRBOVLJE:

Letos 7,3-odstotno povečanje proizvodnje

Za gospodarske in negospodarske investicije bodo namenili letos v Trbovljah skupaj nekaj nad 2 milijardi 588 milijonov dinarjev. Za investicije v gospodarstvo bodo tako predvidoma vložili 1.521.200.000 dinarjev, za negospodarske investicije pa bo na voljo 822 milijonov dinarjev.

Sredstva za gospodarske investicije bodo porabili za nadaljevanje že začelih del pri rekonstrukciji Cementarne in Strojne tovarne Trbovlje, za investicijska dela na rudniku rjavega premoga Trbovlje-Hrastnik, za zamenjavo strojev in nekaterih drugih gospodarskih organizacij ter za dela v zvezi z modernizacijo tehnoloških procesov proizvodnje, za gradnjo novih kmetijskih objektov in še za nekatere druge investicije v kmetijstvu, za nakup novih strojev za potreba gradbeništva; za izpopolnitev vzgojnega parka, za modernizacijo trgovinskih poslovalnic, za začetek gradnje depašne restavracije »Turist« v Trbovljah in gradnjo ter dopolnitev opreme v nekaterih planinskih postojankah, za gradnjo novih in razširitev že obstoječih prostorov za obrt ter za razvoj nekaterih servisnih delavnic in za nekatera druga komunalna dela.

Sredstva, namenjena za negospodarske investicije, pa bodo porabili za nadaljevanje stanovanjske in gradnje, za gradnjo nekaterih novih zdravstvenih objektov, za ureditev vodovoda, kanalizacije, regulacijo Trbovliščice ter za telesno vzgojne objekte.

V letošnjem letu bodo v Trbovljah zgradili nad 110 novih stanovanj. Trbovljam pa se letos obeta tudi živahna komunalna dejavnost, za kar so predvideli tudi znatna finančna sredstva: 5 milijonov dinarjev pa so namenili tudi za urbanistično ureditev mesta. (k)

ZAGORJE:

Za 30 odstotkov večji skladi

Člani delovnega kolektiva Gradbenega podjetja Zagorje so dosegli v letošnjem prvem polletju pomembne delovne uspehe. Že v prvih šestih mesecih so ustvarili skupaj 231 milijonov dinarjev, letni načrt pa predvideva, da bodo do konca leta ustvarili 330 milijonov dinarjev. Zato v Gradbenem podjetju upajo, da bodo ta plan precej presegli. Razen tega so v prvem polletju ustvarili tudi za 30% večje sklade kakor v istem obdobju lani, čeprav še niso pričunavali razlik v cenah.

Razen gradbišč v Zagorju je podjetje odprlo novo gradbišče tudi v Ljubljani, kjer gradi nova tovarniška poslopja Inštituta za elektrozveze. Prihodnje leto pa misli Gradbeno podjetje Zagorje graditi v Ljubljani tudi stanovanja.

TRBOVLJE:

Nove vrste zidakov iz elektrofiltrskega pepela

Kolektiv Tovarne zidakov v Trbovljah, ki je obrat Elektrarne Trbovlje, je v razmeroma kratkem času usvojil proizvodnjo zidakov iz elektrofiltrskega pepela. Zdaj izdelujejo dve vrsti zidakov, pripravljajo pa že poizkusno proizvodnjo zidakov za vmesne stene; v izdelavi pa sta tudi ustnik in vložek za jamske kvadre, ki bodo imeli ustrezno tlačno trdnost. Vzporedno z usvajanjem proizvodnje in z izboljševanjem kvalitete zidakov pa si kolektiv prizadeva znižati ceno zidakom. (k)

ILIRSKA BISTRICA:

Neizkoriščeni obrati družbene prehrane

Občinski sindikalni svet v Ilirski Bistrici je temeljito proučil družbeno prehrano v tem industrijsko dokaj močnem kraju. Sedem večjih podjetij je namreč že pred leti uredilo za zaposlene lastne obrate družbene prehrane, saj prihaja večina delavcev na delo iz bližnje ali celo daljne okolice. Žal večina članov kolektivov podjetij Lesonit, TOK, Javor, Gradbenega podjetja »Primorje« in drugih ni dojela pomembnosti redne prehrane, saj se v vseh sedmih obratih družbene prehrane hrani le 590 abonentov, kar je manj kot četrtina zaposlenih, čeprav znaša skupna zmogljivost vseh obratov najmanj 2000 obrokov. -sky-

LITIJA:

Dom počitniške skupnosti

Pri občinskem sindikalnem svetu v Litiji dela posebna komisija, ki ima nalogo organizirati Počitniško skupnost. Na seji te komisije so se člani domeni, da bodo zainteresirali litijske gospodarske organizacije, da bodo prispevale sredstva za zgraditev Doma počitniške skupnosti nekje ob slovenski obali, verjetno v bližini Kopr. L.

ZAGORJE:

Združitev stanovanjskih skupnosti

V Zagorju ob Savi sta se združili stanovanjski skupnosti Zagorje-Center in Zagorje-Selo zaradi enotnega urejanja potreb po servisu in zaradi lažjega urejanja nekaterih drugih zadev in zagradelj, ker predstavlja območje obeh stanovanjskih skupnosti celovito enoto. Za predsednika nove združene stanovanjske skupnosti je bil izvoljen Rudi Šerona. (k)

KOPER:

Pristale bodo tri prekomorske ladje

Gradbeno podjetje »Gradis« se je začelo pripravljati za nadaljevanje gradnje operativne obale v novem koprskem tovarnem pristanišču. Gre namreč za ureditev tretje vezi, ki bo dolga 128 metrov, tako da bo novo sodobno urejeno višje skupno dolgo 400 metrov. S tem bo omogočeno pristajanje najmanj trem prekomorskim ladjam večje nosilnosti. Gradbeni material — velikanski betonski bloki za oblogo nove operativne obale je že pripravljen in tako bo stari znanec koprškega zaliva, velikanski plavalčji žerjav »Veli Jože« že v začetku jeseni položil te nove bloke za obalni zid.

Seveda graditelj koprške luke niso pozabili na nadaljnjo gradnjo skladišč, kjer bo že v začetku prihodnjega leta za več kot 20 tisoč ton blaga prostora. Čedalje večjo potrebo po skladiščnih prostorih najbolje ilustrira podatek o nenehnem večanju pomorskega tovarnega prometa, saj je pristanišče Koper za beležilo že v prvih sedmih mesecih letos nekaj več kot 140 tisoč ton vkranege in iztovornjenega blaga. Od tega odpade na izvoz 21.200 ton, na uvoz 101.270 ton, medtem ko je bilo tranzitnega blaga, razvoza in neposrednega pretovora ter pretovora prek skladišč skupno okrog 165 tisoč ton. sky

TRBOVLJE:

Gradnja otroškega oddelka bolnišnice

Republiška komisija za revizijo projektov in Ljubljani je z nekaterimi pripombami sprejela glavni projekt za gradnjo otroškega oddelka pri bolnici v Trbovljah. Gradbena, obrtniška in instalacijska dela bodo po sprejetem projektu veljala nekaj nad 204 milijone dinarjev. Za začetek del je vse pripravljeno. Splošno gradbeno podjetje Zasavje Trbovlje, ki bo izvajalec del, je že začelo z zemeljskimi deli. Če bo šlo vse po predvidenemu načrtu, bodo do konca leta sezidali otroški oddelke do I. faze, dosedanje prostore bolnišnice pa bodo razširili vsaj na enem krilu do betonske plošče.

Na prošnjo gradbenega odbora, da bi posamezna podjetja iz Zasavja pomagala pri gradnji novih prostorov bolnišnice v Trbovljah, prihajajo zdaj poročila o pomoči, ki jo bodo nudila posamezna podjetja. Elektrarna Trbovlje bo dala na voljo opeko in enkrat tedensko tovarnjak, Strojna tovarna Trbovlje ploščato železo in nekaj delavcev, Rudnik rjavega premoga Trbovlje-Hrastnik pa 25 tisoč kosov zidne opeke, 100 kubnih metrov gramoza in tovarnjak za prevoz tega materiala.

HRASTNIK:

Občinski skladi za štipendiranje

Predstavniki občinskih ljudskih odborov iz Hrastnika, Trbovelj in Zagorja ob Savi so se skupaj z zastopniki nekaterih večjih zasavskih gospodarskih organizacij posvetovali o novi politiki štipendiranja. Sklenili so priporočiti vsem gospodarskim organizacijam, ustanovam in zavodom ustanovitev občinskih skladov za štipendiranje. Domenili so se tudi, da bodo v vseh treh omenjenih zasavskih občinah upoštevali pri štipendiranju načelo, naj znaša štipendija za nepopolne srednje šole do 4000 dinarjev mesečno, za srednje šole od 3000 do 6000 dinarjev, za višje šole od 5000 do 8000 dinarjev in za visoke šole od 7000 do 10.000 dinarjev. (k)

KOPER:

Bilten OSS — vez z osnovnimi organizacijami

Okrajni sindikalni svet v Kopr je v razdobju zadnjih dveh mesecev izdal dve številki biltena. Medtem ko je bila prva številka tega glasila zgolj domena ožjega uredniškega oddelka z vrsto tehničnih razprav o rezultatih in nekaterih izkušnjah okrog uvajanja novega gospodarskega sistema, o decentralizaciji upravljanja in podobnem, je uspelo vodstvu Okrajnega sindikalnega sveta pritegniti številne sodelavce iz neposredne proizvodnje, zato vsebuje že druga številka biltena več aktualnih polemiknih sestavkov od strokovnega izobraževanja delavcev, do uvajanja ekonomskih enot itd. Uredniški odbor napoveduje, da bodo tudi tretjo številko, ki bo izšla še ta mesec, sestavljali skoraj v celoti prispevki zunanjih sodelavcev. B. C.

RUDNIK KAOLINA ČRNA

Črna kmalu ne bo več tako bela

Po dolini Črne dan za dnem hitijo kamioni, polni belega kaolina. Prebivalci doline pravijo, da vozijo letos bolj pogosto kot lani. Rudarji pa pravijo, da so letos nakopali nekoliko manj rude kot lani v tem času. Večja proizvodnja, vendar manj nakopane rude, to gre človeku, ki ne pozna dela belih rudarjev, kaj težko v račun. Pa je vendarle res.

V prvi polovici lanskega leta so v rudniku kaolina v Črni proizvedli 8712 ton plavljenega kaolina, letos v istem obdobju pa že 9607 ton ali za 10 odstotkov več kot lani. Vendar so zaradi slabših pogojev, ker so našli na sloje z veliko količino vode, nakopali manj rude kot lanske leto.

Kako torej večja proizvodnja? V mesecu juniju letos so začeli poskusno prati odpadni pesek v posebnih pralnih kosih. Naprave, ki so jih po zamisli rudniških strokovnjakov izdelali doma, so dale zelo ugodne rezultate. Kaže, da bodo z njimi prihranili okrog 600.000 din mesečno, saj ujamejo mnogo dragocenegega kaolina, ki ga sicer odnese v dolino potok Črna.

Da je temu res tako najbolj prepričljivo govori podatek, da so v mesecu juniju letos dosegli doslej največji izplen; iz nakopane rude so uspeli izločiti 33,9 odstotka kaolina. Lani je bil povprečni izplen 23,8 odstotka, letos v prvi polovici leta pa 31,9 odstotka z rekonstrukcijo separacije pa nameravajo povečati izplen na 40 odstotkov, tako da deroga Črna ne bo več tako bela kot sedaj. Menijo, da jim bo to uspelo doseči v 18 mesecih potem, ko bodo dobili že odobreni kredit.

Seveda teh uspehov ne bi bilo brez stalnega prizadevanja, da bi čim bolj izkoristili proizvodne kapacitete in izpolnili sistem delitve osebnih dohodkov (pravkar namreč razpravljajo o novem pravilniku). Zato so tudi uspeli letos v juniju dvigniti rudniško storitev od lanske 0,31 ton na 0,34 ton na delavnik.

Se nekaj besed o raziskovalnih delih v Tuhinjski dolini. V Salah so že lani začeli vrtati v breg. Navpična izvirna je pokazala, da so tu velike zaloge kaolinске rude. Doslej so pravokotno na izvirno že izkopali 500 m dolg jašek. Še okrog 80 m, pa bodo začeli na veliko plast kaolina; doslej pa so z jaškom že dvakrat presekali tanjšo žile kaolina. Po sodbi strokovnjakov Geološkega zavoda LRS, je na tem območju okrog 3 milijone ton rezerv. Kolektiv rudnika bo letos v raziskovalna dela v Tuhinjski dolini vložil okrog 20 milijonov dinarjev. F. S.

NOVA GORICA:

Pospesena gradnja stanovanj

V zadnjem času je čutili v Novi Gorici prizadevanje, da bi z razpoložljivimi sredstvi zgradili čimveč stanovanj. Sredstva iz občinskega stanovanjskega sklada, ki bodo letos dosegla okoli 200 milijonov dinarjev, so preskromna, da bi z njimi v bližnji prihodnosti uredili stanovanjsko krizo, zato skušajo za gradnjo angažirati tudi čimveč zasebnih sredstev.

Iz občinskega stanovanjskega sklada je letos dobilo posojila v višini 10 milijonov dinarjev 23 delavcev in uslužbencev; 10 članom kolektiva je omogočilo gradnjo stanovanja Splošno gradbeno podjetje »Gorica«, 5 pa podjetje »Elektro Gorica«. Skupaj je sedaj v gradnji na območju občine okoli 150 zasebnih ter blizu 200 družbenih stanovanj. L. K.

KOMEN:

»Aluminija« v novih prostorih

Podjetje »Aluminij«, ki ima za sabo komaj nekaj let življenja, se je te dni preselilo v nove delovne prostore. Novogradnja, ki jo je izvajalo podjetje »Kraški zidar« iz Sežane, je veljala 40 milijonov dinarjev, nadaljnjih 26 milijonov dinarjev pa so porabili za izpopolnitev strojnega parka.

Podjetje »Aluminij«, ki je edina večja gospodarska organizacija na Spodnjem Krasu, predstavlja pomembno pridobitev za zaposlovanje tamkajšnjih prebivalcev. Izdeluje razne kovinske artikle in zlasti uspešno kooperira s Tomosom iz Kopr. V sodelovanju z neko italijansko tvrdko bo začelo v kratkem proizvajati tudi vinske črpalke. L. K.

TOVARNA GOSPODINSKE OPREME VELENJE:

Še več plinskih štedilnikov

Tovarna gospodinske opreme v Velenju je letos močno razširila svojo dejavnost. Pred-

videvajo, da bodo letos ustvarili več kot milijardo dinarjev. V prvih mesecih so izpolnili plan z 91 odstotki. Med drugim delajo tudi zelo iskane štedilnike s plexi steklom. Že sedaj, še bolj pa v perspektivi, bodo na tržišče dajali plinske štedilnike. Največ težav pa imajo zaradi emajliranja, ker so vezani na tuje usluge. Zato so se odločili, da bodo v svojih prostorih zgradili oddelek za emajliranje.

V primerjavi s prvim polletjem lani so izboljšali produktivnost za 24 odstotkov, proizvodnjo pa kar za 160 odstotkov.

VELENJE:

Veliko novega

Že v avgustu in septembru bodo v Velenju izročili svojemu namenu več objektov, ki jih Velenjčani tako težko čakajo. Tako se že sedaj vseljujejo v štirinajstnadstropni nebotičnik. V centru Velenja bodo že v naslednjih dveh mesecih odprli frizerski in krojaški lokal ter lokal za urarstvo in zlatarstvo. Velenjčani bodo veselili tudi bifeja s slaščičarno. V 56-stanovanjskem bloku, ki ga sedaj gradijo nasproti vrtnarije Kmetijskega gospodarstva Salek, bodo v prtiliču uredili ali stalni razstavi prostor sodobne opreme ali pa samopostrežno trgovino, ki jo v Velenju prav tako zelo potrebujejo. V starem delu Velenja bodo v dosedanjih prostorih Planike uredili stariarno. Razveseljivo je, da bodo v okviru Stanovanjske skupnosti Velenje odprli še servis za popravilo koles in ostalih gospodinskih aparatov z nizko napetostjo, saj sedaj ni v mestu z nad 6000 prebivalci nobenega servisa oziroma popravilnice. -is-

RUDNIK VELENJE:

Julij najboljši mesec

Velenjski rudarji so v prvem polletju letos nakopali 1.188.000 ton premoga. Sploh je bil julij zanje rekordni mesec, saj so dnevno nakopali kar 8565 ton. To je hkrati najboljši uspeh, odkar obstaja rudnik. Še vedno pa imajo v velenjski jami težave zaradi pomanjkanja delavcev.

PO KATEREM ČLENU

Neresnični razlogi

S. E., Koper: Podjetje mi je odpovedalo delovno razmerje in v obrazložitev navedlo neresnične, odpovedne razloge. Z ugovorom v podjetju nisem uspel. Ali imam še kje druge možnosti dokazati neresničnost odpovednih razlogov in doseči razveljavitev odločbe o odpovedi?

Odgovor: Če smatrate, da so razlogi, zaradi katerih Vam je

podjetje odpovedalo delovno razmerje neresnični — šikaznozi, imate pravico, da se za uveljavitev svojih pravic obrnete s tožbo na pristojno redno sodišče. Pred sodiščem boste morali dokazati, da so odpovedni razlogi neresnični, očitno šikaznozi. Po 342. členu zakona o delovnih razmerjih lahko vložite tožbo le v roku 30 dni od dneva, ko Vam je bila vročena odločba višjega organa gospodarske organizacije.

»Mlinarji« pod Ljubeljem

Kakor vsako leto so se tudi letos tisoči in tisoči ljubiteljev motornih dirk podali na Ljubeljo. Že v jutranjih urah so se vile proti Trziču dolge kače avtomobilov in motorjev; toplo sonce na opranem nebu je še povečalo vabljivost letošnje prireditve.

Do Trziča je bila vožnja še kar užitek. Toda za Trzičem je tisoče gledalcev čakalo neprijetno presenečenje. Cesta! Od Trziča pa po vsej kotlini mimo Podlublja in do Sv. Ane — menda celih 8 ali 10 km — cesta polna kotanj in prahu!

No, kotanjam bi človek še oprostili. Vsi vemo, da je z gramozom težko, ni pa mogoče razumeti, da imajo v Trziču težave z vodo!

Peljal sem se proti startu nekaj minut čez 11. uro. Pred menoj in za menoj dolga kolona vozil — vse skupaj pa zavito v »umetno meglo«, da smo bili vsi kmalu podobni mlinarjem.

Slušal sem, da je avto polival cestno selem okrog 12. ure, ko so bili že vsi obiskovalci na cilju! Ali se vam ne zdi, da bi na takšni prireditvi malo več pozornosti do gledalcev res ne bilo odveč? Vode je menda pod Ljubeljem dovolj.

Čudni odnosi

Na nogometnem igrišču Slovana se je v zadnjem času marsikaj spremenilo. Zgradijo so skupen mali nogometni stadion, pokrit z lepo zeleno travo, ob robu igrišča so zrasle nove tribune. skratka vsa okolica je prijetna in pripravljena za dobra in kvalitetna športna srečanja.

Kljub temu pa se okoli tega prijetnega športnega prostora dajajo marsikaj čudnega. Ni dolgo tega, ko je bila tam prijetna tekma med domačini in nekimi drugoligašem in med tekmo je bilo slišati mnogo takega, kar nikakor ne sodi v to prijetno športno okolje.

Takile kliči: »...zaslužil Oskarja za embalažo!« »...naj gre v pokoj!« »...sodi v baletno solo ne pa na igrišče!« in podobni, zares ne morejo spodbujati nogometašev med igro. Stvar tehničnega vodstva je, da spozna, če so nogometaši v klubu dovolj podkovani z nogometnim znanjem, stvar odbora kluba pa je, da te nogometaše nauči primerne discipline.

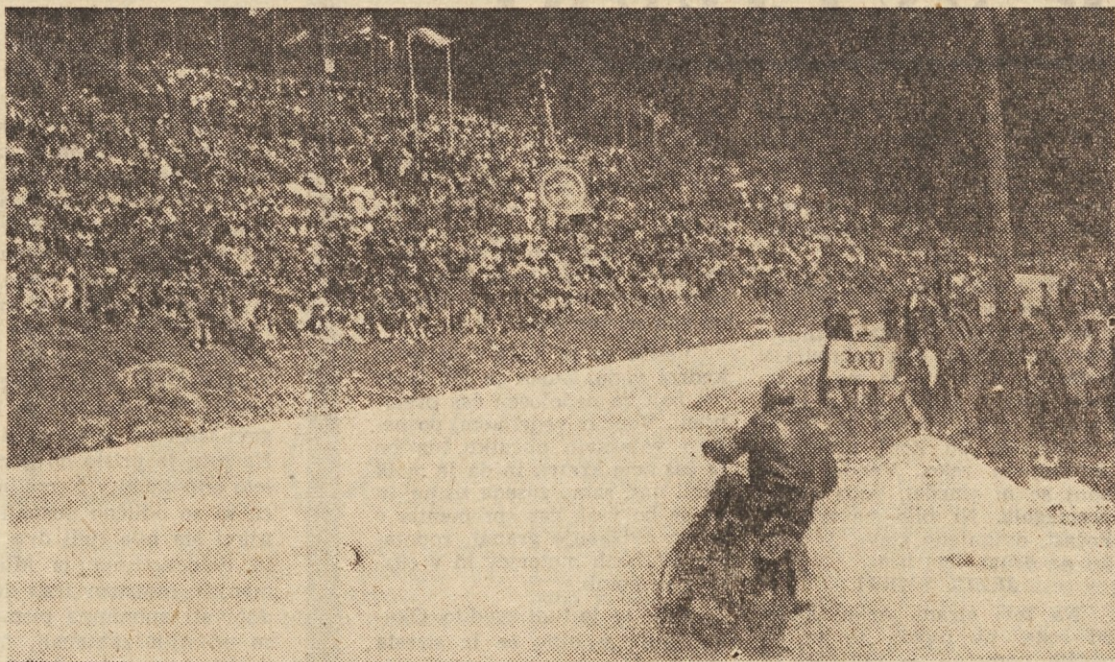
Toda... Na isti tekmi je prišel na igrišče neki odbornik kluba, ki je hotel opazovati igro svojih ljubljencev prav z roba igrišča, drug odbornik pa ga je glasno preganjal z igrišča, češ da bo poklical milicih, če se ne bo takoj odstranil. Prvi odbornik je močno vzklikal, češ da dela leta in leta v klubu, da igrišče ni privatna last posameznih ljudi in da »nekateri« peljejo klub v pogubo.

Gledalci, ki jih je bilo vse polno, so se čudno nasmihali in zmajevali z glavami. Če so pogovori o pridnosti in pristojnosti posameznih odbornikov res potrebni, potem bi bilo bolje, da jih opravijo med štiri stenami, ne pa pred 1500 gledalci na javnem športnem igrišču!

Ali naj se potem čudimo, če so odnosi med občinstvom, igralci in funkcionarji tako — z malo besedo povedano — čudni...

SILO

LJUBELJ 1961. ZAMAN SO NAJBOLJŠI TEKMOVALCI NASKAKOVALI ABSOLUTNI REKORD PROGE. OSTAL JE NEDOTAKNEN

POSADKA NAŠEGA NAJBOLJŠEGA ČOLNA PRED SVOJO NAJTEŽJO PREIZKUŠNJO

OSMEREK ŽELJA

Državni prvaki, ki so prijeli za vesla šele med služenjem kadrovskega roka JLA, bi lahko postali neizčrpna kovačnica najboljših športnikov

JUGOSLOVANSKI VESLACI SE TE DNI NA BLEDU PRAVLJAJO NA NAJVEČJO LETOŠNJO PRIREDITEV — NA EVROPSKO PRVENSTVO, KI BO V PRAGI NA REKI VLTAVI OD 24. DO 27. AVGUSTA. BREZ RAZMISLANJ — TO BO ENO NAJVEČJH TEKMOVANJ TE VRSTE V ZGODOVINI VESLAŠKEGA ŠPORTA, NI PA ODVEČ, CE POVEMO TUDI TO, DA JE LETOŠNJE EVROPSKO PRVENSTVO TUDI IZREDNO POMEMBEN JUBILEJ. VESLACI IZ VSE EVROPE SE BODO NAMREČ ŽE PETDESETIČ SEŠTALI V BORBI ZA NASLOVE EVROPSKIH PRVAKOV.

Osmerek Mornarja prav gotovo predstavlja danes najboljši čoln v Jugoslaviji.

Kakšne so pravzaprav značilnosti tega osmerca in kdo bo prijel za vesla v tem čolnu?

Nekdo je dejal — to je osmerek želja, to je čoln, ki mu vsi želimo najboljši.

Osmerek Mornarja se je izkazal že lani, vendar so ga v zadnjem trenutku poslali domov s priprav za olimpijske igre in mnogim je še danes žal, da niso nastopili v Rimu. Vse pa kaže, da jih ta odločitev ni potrla, saj so marljivo trenirali ves ta čas in se odlično odrezali že na letošnji prvomajski regati na Bledu. Njihova zmaga je bila zares zveneča. Se bolje in še prijetneje so nas presenetili, ko so odpotovali v Passau, kjer so se srečali z avstrijskimi in nemškimi veslači. Nihče ni pričakoval, da bodo tam Jugoslovani osvojili prvo mesto. Njihovi uspehi na nadaljnjih nastopih v Berlinu ter v Mariboru na državnem prvenstvu so samo potrditev odlične forme tega čolna. Še več — strokovnjaki pravijo, da je to najboljša posadka, kar smo jih kdajkoli imeli v Jugoslaviji.

Od kod ti uspehi? Trening veslačev Mornarja je izredno vreden in seveda tudi zelo težak. Trenirajo vsak dan — tudi pozimi — če le ni morje toliko razburkano, da valovi onemogočajo veslanje. Če združimo s tem še dobro strokovno vodstvo, potem se ne bomo čudili, da imamo pred seboj zares odlične veslače.

Sicer pa je osmerek dokaj nevaden. Sestavljajo ga namreč veslači, ki veslajo komaj po dve leti in prej niso niti vedeli, kaj je veslanje. To so večinoma vojaki, ki so prišli služiti kadrovske rok, tam pa so spoznali, da bi lahko dobro prijeli za vesla in znašli so se v športnem parku, kjer so jim strokovnjaki pokazali prve skrivnosti tega težkega športa. Uspehi pa so rastli iz dneva v dan. Komanda jugoslovanske vojne mornarice je pokazala zanje izredno razumevanje ter jim omogočila še bolj vestno in vztrajno treniranje, kar jih je pripeljalo do naslova državnega prvaka, do zmage v

Passau, do zmage na prvomajski regati na Bledu in do drugih uspehov. Pred njimi je sedaj najtežja naloga, kar so jih kdaj imeli — nastop na evropskem prvenstvu. Upajmo, da naše in njihove želje ne bodo ostale neizpolnjene...

Naj predstavimo to nenavadno posadko:

Skalak Vjekoslav, doma iz Daruvarja, po poklicu pleskar. Star je 23 let in se ukvarja z veslanjem dobri dve leti. Že lani je dosegel lepe uspehe v četvercu s krmarjem in sodeloval tudi na olimpijskih igrah v Rimu.

Burić Djordje, je Crnogorec, doma iz Nikšića. Je ključavničar in star 23 let. Z veslanjem se ukvarja dve leti in je že lani veslal v osmercu Mornarja.

Vrduljak Veljko, je Splitčan in mu je sedaj 21 let. Ukvarja se s sodarstvom, lani pa je veslal v četvercu brez krmarja.

Nekora Vlado je po narodnosti sicer Rus, doma pa je iz Zg. Toplice v Srbiji. Vesla dobri dve leti in je star 23 let. Za seboj ima že nastop na olimpijskih igrah, kjer je veslal v četvercu s krmarjem.

Škorja Sergej je doma iz Crnotič pri Kopru in je že lani poskušal srečo v osmercu, star je 23 let, njegov poklic pa je pleskarstvo.

Knaus Jože je tudi naš rojak in je doma iz Novega Kota pri Kočevju. Po poklicu je mizar, vesla nekaj manj kot dve leti in je lani nastopal v osmercu.

Knežević Slobodan je star 22 let, njegov konjiček pa je domača kmetinja. Doma je iz Malega Cvetiča pri Bihaču.

Dender Pero je doma v Dubrovniku, kjer se ukvarja s ključavničarstvom in je star 22 let. Njegov veslaški staž je nekaj manj kot dve leti.

Stipančević Nikola je v tem čolnu krmar. Težak je 56 kg in je vpisan na trenerski šoli v Beogradu, kjer bo v kratkem diplomiral. Posvetil se bo trenerskemu poklicu.

To je torej »Osmerek želja«, ki bo te dni poskušal doseči čim več na valovih Vltave.

Primer, ki zgovorno dokazuje, da se lahko v Jugoslovanski ljudski armadi vzgajajo mnogi kvalitetni športniki. Saj smo že zapisali, da veslači osmerca prej niti niso, kaj je veslanje, šele v JLA so odkrili njihove zmožnosti.

V BORBI ZA TOČKE

V Radečah se pripravljajo na športne igre papirničarjev

V Vevčah pri Ljubljani bodo od 24. do 27. avgusta letošnje športne igre papirničarjev Slovenije. Za ta tekmovanja se marljivo pripravljajo tudi člani delovnega kolektiva Tovarne dokumentarnega in kartnega papirja Radeče pri Zidanem mostu. Moški tekmovalci iz Radeč bodo v Vevčah tekmovali v nogometu, lahki atletiki, odbojki, šahu, plavanju, namiznem tenisu, kegljanju, streljanju; članice pa v streljanju, lahki atletiki, odbojki in namiznem tenisu.

V Radečah pa se pripravljajo že na športne igre papirničarjev 1962, ki bodo v tem kraju. V ta namen urejujejo nov športni stadion, da bi bili tako pogoji za tekmovanje za nastopajoče kar najugodnejši. (k)

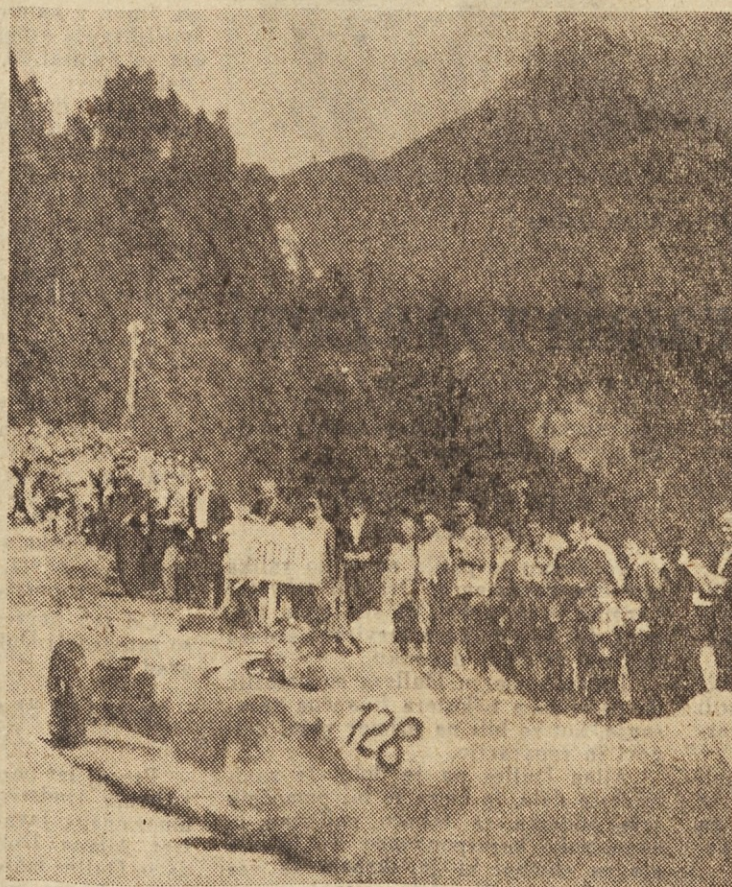
Nogometni turnir na Bledu

Nogometni klub »Krim« iz Ljubljane je preteklo nedeljo organiziral

nogometni turnir na igrišču nogometnega kluba Bled na Bledu, posvečen spominu umrlega nogometaša Krima Gosarja. Turnirja so se udeležili poleg organizatorja še NK Bled, NK Jesenice in NK »Prešeren« Lesc.

V prvi tekmi je ljubljanski Krim premagal NK Prešeren iz Lesc z

rezultatom 6:0, v drugi pa so Jesenice šele s streljanjem enajstmetrovk premagale Bled s 6:4. V borbi za tretje mesto je Prešeren premagal Bled z 4:2 in v finalni tekmi je ljubljanski Krim premagal Jesenice z rezultatom 4:1 in osvojil prvo mesto. NB

NA VRHU EVROPSKE ELITE

Miro Cerar je doma. Sprejela ga je prava množica prijateljev telovadbe v Sezani in Ljubljani. Stiskajo mu roke na vsakem koraku. Miro je dosegel zares velik uspeh — postal je prvak Evrope. Vsi smo ponosni na ta uspeh, vsi se ga veselimo.

Brez dvoma — naslov evropskega prvaka, ki ga je Cerar osvojil v Luksemburgu, je največji uspeh v zgodovini slovenske in jugoslovanske telovadbe.

Miro Cerar je prvi telovadec v zgodovini evropskih prvenstev, ki je osvojil naslov evropskega prvaka s tako visokim številom točk — je prvi, ki je osvojil več kot 58 točk, medtem ko so vsi prejšnji evropski prvaki dosegali rezultate z 57 ali še manj točkami, ki pa so zadoškovale za naslov evropskega prvaka. Tako pridemo do zaključka, da je Miro Cerar dosegel izredno raven telovadbe, da je res najboljši v Evropi, da je postal telovadec, ki v vsem svetu morda največ pomeni.

To je letos že drugi športnik, ki je ponesel v svet ime Jugoslavije, slavo jugoslovanskega športa!

Vemo — pri nas je bila že pred Cerarjem vrsta odličnih telovadcev, predvsem Primožič in Stukelj, ki sta osvajala najvišje naslove na olimpijskih igrah in svetovnih prvenstvih. Njune uspehe seveda cenimo, kljub temu pa lahko dodamo, da je Cerarjev uspeh popolnejši, njegova kvaliteta višja.

Cerarjev uspeh ni nepričakovan. Je sicer presenetljiv — presenečenje pa izvira iz znane Cerarjeve skromnosti. Od tod njegov trening, njegovi vsakdanji napor, njegova pridnost. V teh mesecih pred evropskim prvenstvom Miro Cerar ni poznal drugega kot telovadna orodja. Vadil je, pilil svoje vaje in dosegel, kar je želel.

Ob vsem tem slavi, ki ga danes občutimo v vsej Sloveniji, ve Miro povedati le eno — zadovoljen sem in srečen.

Njegova vadba ni bila zastoj. Vsi strokovnjaki v Luksemburgu so bili presenečeni. Miro Cerar je sicer vadil brez napake, elegantno in pravilno — toda to mu ni prineslo naslova evropskega prvaka. Tisto, kar je vzbudilo največje občudovanje so bile težke, zares težke sestave. Eno gotovo drži — Miro Cerar ima danes najtežje vaje na svetu, kar še posebej velja za vajo na bradljah.

Tak je torej uspeh Mira Cerarja — velik in popoln! In vendar to ni samo uspeh Mira Cerarja — to je uspeh vsega našega športa. Miro Cerar bo postal in mora postati zgled mnogim mladim telovadcem. Našel bo posnemalce, po njegovih stopinjah bodo šli mnogi mladi. Seveda ne bodo vsi evropski prvaki — to tudi ni naš cilj — bodo pa dobri telovadci in bodo ljubili šport.

Tudi to je velika naloga, ki jo je opravil Miro Cerar...

Po tem velja vrednotiti njegov sijajni uspeh!

V. Z.

GALERIJA SLOVENSKEGA

UTRINKI Z LETOŠNJEGA DRŽAVNEGA PRVENSTVA V ATLETIKI — ODLIČNI DOSEŽKI SLOVENSKEGA ATLETOV

Se nobeno atletsko tekmovalstvo v Jugoslaviji ni bilo tako kvalitetno kot letošnje državno atletsko prvenstvo. Bilo je mnogo odličnih rezultatov, bilo je zares mnogo lepih borb, bilo je mnogo takega, kar je navdušilo gledalce, ki so tri dni polnili tribune na stadionu ob Titovi cesti.

V tej reviji moderne in kvalitetne atletike so se slovenski tekmovalci nadevše častno uvrstili. Nihče ne more mimo ugotovitve, da so atletinje iz Celja presenečenje, kjerkoli so nastopile. Prava mlada garda celjskih atletinj je dosegla tako visoko kvaliteto raven, da lahko sedaj mirno trdimo, da so jedro jugoslovanske kvalitete v ženski atletiki. Seveda pa ne moremo tudi mimo borbenega in vztrajnega Lorcera, pa Boruta Ingoliča, Ivana Kasteleca, Olge Sikovec in vrste Jesenice, ki so nastopili v hoji na 20 km. To je galerija slovenskih atletov in prav je, da jih nekoliko bolj spoznamo.

TEA SILAN — REKORDERKA ZACETNICA

Tek 400 m za ženske je bila ena najbolj napetih disciplin na letošnjem državnem atletskem prvenstvu. Tekmovalke so tekle strnjeno več kot polovico proge, na koncu pa sta se dve tekmovalki — Silanova in Simičeva odločili za hiter finiš. In tako sta obe skupaj prišle v cilj, Celjanka Silanova pa je bila za kak centimeter hitrejša, postala je nova državna prvakinja.

Seveda smo bili močno presenečeni, ko smo izvedeli, da je Silanova pričela s tekmo na 400 m šele letos. Torej, začetnik v tej disciplini, pa vendar državni rekorder, slovenski rekorder, državni prvak in s tem rezultatom tudi državni reprezentant na bližnjih tekmah v Parizu. Silanova je prej nastopala v tekih na 100 in 200 m, kjer je sicer dosegala lepe uspehe, vendar se ni približala državnim rekordom, niti ni upala, da bi postala državna prvakinja. Je pa seveda tudi članica najhitrejših ženske štafete v Jugoslaviji — štafete Kladivarja.

Silanova je stara 20 let in je namščanka — živi v Celju, trenira pa kot večina celjskih atletinj — štirikrat ali petkrat na teden. Atletika je njen konjiček, njeno največje veselje. Nov državni rekord na 400 m — eden njenih najprejnejših trenitkov v življenju.

NA LIVADI OB SUTJESKI

Čez dobro uro smo se že spuščali proti Sutjeski. Na poti sem srečal starega znanca, Anteja Katunarica. Ni me takoj spoznal. Ko je začel razgovor, je vprašal, kje sva se spoznala?

— Jaz sem Lovro, Lovro Reić...

5 Lovro Reić: Ešalon smrti

— V resnici? Če si ti Lovro potem sem jaz konj! — Vendar v njegovem glasu, v iskrenem tonu s prizvokom humorja, sem slutil, da me je spoznal: še več, občutil sem radost, da sva se srečala.

V razgovoru, ko je počasi koračil ob meni, mi je pripovedoval o zadnjih bojih. Spominjal me je padlih prijateljev in z drhtečim glasom rekel:

— Zgoraj v gozdičku smo skrili baterijo. Nismo mogli naprej.

Ni se dolgo zadrževal. V teh krajih na območju Sutjeske, se tiste dni nihče ni utegnil dolgo pogovarjati. Nihče ni imel časa za spomine in kramljanja. Samo pozdravili smo se, rekli besedo, dve. Blizala se je noč in treba je bilo hiteti.

Ko sem krenil, sem omahnil. Kot da ne bi bil več gospodar svojih nog. Omahnil sem, kot pijan človek ali popolnoma izčrpan bolnik.

— Ali si se udaril? mi je priskočil na pomoč Ante.

— Ja, sem rekel, in vstal. Zaklel sem in se uprl na Anteja.

— Zajahaj konja! — je rekel Ante. Jaz bom laže brez njega.

V zori sem pohitel za svojim ešalom. Ko se je zdanilo, smo bili na Sutjeski, na njenem desnem bregu.

Ob bregu je bilo nekaj sto ranjencev, ki smo se jim pridružili tudi mi, tifusarji. Nam za hrbtom je pritiskal sovražnik. Rafali so neprekinjeno sikali. Morali smo prek reke. Morali smo tvegati.

Nekdo je zabredel. Nekega je odnesla voda. Reka je šumela. Ranjenci so v skupini šli pred nami. Zabredli so v nizko vodo, se prišli za roke in napravili verigo teles. Voda je nekatere spodjedla. Pretrgala verigo. Dva

odnesla. Ostali so verigo spet brž sklenili.

Skozi glasne brzice in valove, prek skal v vodi, so nekako prebredli in dosegli drugo stran reke. Zdravi in spretnejši so plavali sami.

DVA NA KONJU

Potem je prišla vrsta na tifusarje. Tudi ti so vstavili verigo. Voda je drla. Nosila je kamenje. Ledena in penasta Sutjeska je postala novo grobišče: drug za drugim so tu ostajali za vselej. Odnosla jih je reka.

Pravkar sem prijezdil na Antejevem konju, ko so se zadnji z desnega brega pripravljali na prehod. Neprekinjeno je bilo slišati:

— Gremo, gremo. Ne čakajte! Nemočni so zabredli v reko. Mnogi s strahom, da do nasprotnega brega ne bodo prišli živi.

Nekdo je jokal. Postal sem pozoren. Ranjena partizanka je tiho skrcena pod bukvijo jokala. Na levem zapetju je krvavela.

— Bo šlo tovarišica? sem jo vprašal. Ostal sem na konju. Glasneje je zajokala. Pojasnila mi je, da ne zna plavati in da se boji vode. Pokazal sem na konja:

— Skupaj greva! Tudi ti ni pomagal. Dekle je še bolj zajokalo. Ni imela moči, da zabrede v reko, niti da bi se povzpela na konja. Hladna Sutjeska jo je spominjala na zanesljiv konec. Vse njeno telo se je upiralo pred vodo.

Niti moja prepričevanja niti moje besede niti moč mojega konja jo ne bi opogumila, da bi zabredla v reko. Preprosto: ničesar nisem mogel storiti. Vtem je prijezdil na suhem kljusetu neki ranjenec, ves v zavojih skozi katere je krvavel. Ni se ustavil. Zabredel je v reko. Reka je potegnila konja v vrtinec. Borila sta se: človek in žival. Prebredel je in dosegel breg, deset metrov niže, kjer so ostali grabili breg.

— No, vidiš da ni nevarno! sem spet povabil ranjeno dekle,

ki se je skozi solzne oči naposled rahlo nasmehnila. Vstala je, za trenutek oklevala, še enkrat pogledala v Sutjesko, na nasprotni breg, potem pogledala konja in name ter zašepetala:

— Dvigni me!

Ko je dekle zajahalo, sem se tudi sam povzpela na konja. Na konju, ranjena partizanka in jaz, izčrpani tifusar, sva zabredla v Sutjesko. Krčevito se me je držala, bolj z desno kot z levo, ranjeno roko, mižala je in ni verjela, da bo konj premagal potuhnjeno reko. Vendar moj konj se ni zmedel, voda ga ni premagala. Ni bilo nevarnosti. Počasi, dvignjene glave, je prešel na drugi, levi breg.

JEZIK SMRTI

Na levi strani, nekaj stran od reke, na livadi, so se ob ognjih pomešali — ranjenci in tifusarji.

nejšo nalogo: pred probojem. K nam niso prihajali kurirji. Nihče nam ni prinašal ukazov. Niso nas vznemirjale »štuke«, ne »savoji«. Tod ni odmeval tisti gromki »hura« v dolinah. Preprosto: videti je bilo, da je fronta daleč, da so borci odšli, da smo sami, tihi v svoji nemoči ob šumeči Sutjeski.

Vetrič se je lovil v listje in kodral vodo. Zdelo se je, da so vsi boji za nedoločen čas prekinjeni. Vendar vedel sem, po nekem vojaškem občutku, da bo ta čas zelo kratek in da je molk okoli nas, samo zaseda tišine, in da se bo vsak čas spremenila v vihar, žvižganje granat, ropotanje letalskih motorjev in v eksplozije bomb.

Tako se je tudi zgodilo. Okoli osmih, v hipu se je stresla zemlja. V soteskah so odmevale eksplozije. Kaotična sozvočja vseh vrst orožja, šumenje gozda dim, ki se je dvigal črn kot gost oblak, grozovito gmenje, vse je tako bobnelo, da nisi mogel slišati tovariša poleg sebe. Vedeli smo: takšen boj je za nekoga vedno poslednji boj. Kdo bo zmagal? Ranjenci in tifusarji na livadi ob Sutjeski so se gnetli. Nestrpnost, jeza, negotovost, jih je še bolj zbližala. Tisti, ki niso mogli hoditi, so se plazili. Vsi so spraševali: Kaj bo?

Po dvajsetih minutah ognjenega pekla, so prihrumele skozi naše taborišče kolone in skupine borcev. Vsi ukazi so bili sporočeni, vse vloge razdeljene, vsakdo je imel svojo dolžnost.

Boj ni jenjal. Eksplozije šrapnelov so škropile okrog nas, krogle in granate so sekale veje, rušile so, ruvale in spreminjale zemljo. Vsako bukev, vsako deblo, vsak kamen je zadela kropla.

»RDEČA ROKA«

1 Smrt prihaja po pošti

Nemški trgovec George Puchert, ki je po vojni trgoval z vsem in z vsakomer, med drugim tudi s prodajo prepovedanih ameriških cigaret v svobodni luki Tangerja, je postal leta 1958 eden glavnih odjemnikov orožja Alžirski osvobodilni fronti in nemške zvezne republike. George Puchert je bil za to zelo pripravna osebnost, kajti imel je floto hitrih ladij za transport blaga, ki so plule pod zastavo Kostarika in nosile romantična imena: »Rdeča čarovnica«, »Tajfun«, »Lotosov cvet«. Puchert je imel neke stare obračune s francoskimi oblastmi še od tedaj, ko je bival v Tangerju, med drugim tudi zaradi njegovih simpatij za maroške upornike pred 1956. letom, ko je Maroko dobil neodvisnost. Dve njegovi ladji sta se potopili v tangerskem pristanišču leta 1957. Na njih je prišlo do skrivnostnih eksplozij. Puchert je leta 1958 odpotoval v Nemčijo in prišel v stik z nekaterimi trgovci, ki so odlično poznali trg za prethotapljeno orožje. Med njimi sta bila tudi dva Nemca, Otto Schlitter iz Hamburga in Seidenschur iz Münchena, Norvežan Li in še nekaj manjših mojstrov tega dela. Leta 1958 so vsi ti trgovci začeli dobivati anonimna pisma in telefonska opozorila, v katerih so od njih zahtevali, naj prenehajo s svojim trgovanjem z alžirskimi uporniki.

Francoska protiboveševalna služba, ki je v Alžiriji s številnimi nitmi povezana s profašističnimi desničarskimi organizacijami »ultrašev«, se je na vse kriplje trudila, da bi preprečila skriti uvoz orožja v Alžirijo. Leta 1957 je francoska mornarica zaplenila številne čolne in manjše transportne ladje. To je povzročilo serijo škandalov, diplomatskih posredovanj, protestnih not državi, ki so bile lastnice ladij in ki so jih ladje francoske vojne mornarice ustavljale in preiskovale na piratski način.

Znana je na primer afera z ladjo »Atos«. Potopili so jo in še danes skrbno čuvajo to skrivnost i Alžirci i Francozi. Ladjo so uporabljali za vezbanje »ljudi-žab« in »ljudi-torpedov«, mladih Alžircov, ki so se na morski fronti borili za osvoboditev svoje dežele. Oktobra 1958 je v hamburškem pristanišču eksplodiral pekleniški stroj, ki je potopil motorno ladjo »Atlas«, hkrati pa je prišlo v pristanišču Ostende do eksplozije na egiptovski ladji »Altahira«. Obe ladji naj bi prepeljali orožje za alžirske upornike.

PEKLENSKI STROJI V AVTOMOBILIH

Prva žrtev med trgovci z orožjem je bil Otto Schlitter. Junija 1957, ko sta njegova mati in hči vstopali v veliki Mercedes, ki je bil parkiran v neposredni bližini Schlitterjeve vile, je zadonela stfahovita detonacija, zaradi katere so popokala vsa stekla sedemdeset metrov okoli. Rezultat: Schlitterjeva mati mrtva, njegova hči laže ranjena, trgovec Schlitter pa je ostal nepoškodovan. Leto dni kasneje je še en Schlitterjev avtomobil zletel v zrak, vendar je tudi tokrat trgovec ostal živ.

TOVARNA KOVINSKIH IN ELEKTROMEHANSKIH IZDELKOV
NIKO
ŽELEZNIKI-SLOVENIJA

IZDELUJE: mikserje — gospodinske mešalce, sesalce za prah, ločilce za parket, namizne ventilatorje, električne kavne mlinčke itd.
SERVISI: »NIKO« Železniki, Ljubljana, Elektromehanski servis, Rimska 11, Maribor, Vetrinjska 11.

DULLESOVA OBVEŠČEVALNA SLUŽBA • DULLESOVA OBVEŠČEVALNA SLUŽBA • DULLESOVA OBVEŠČEVALNA SLUŽBA

Vodja CIO — Allen Dulles

2 Bogati bramin z zvezami

Ko je ugotovil, da je moč s temi prijaznimi Amerikanci lepo kramljati, je profesor Lamacke začel obljubljati. Kajpak je bila Avstro-Ogrska zadovoljna, da na vseh področjih sledi Ameriki, posebno če bi velikodušni Amerikanci ponudili finančno pomoč in zgradili »zlati most« med Washingtonom in Dunajem.

Dullesov neposredni šef Howe Wilson je bil zelo zadovoljen s temi obeti, navdušena pa je bila tudi vsa ameriška delegacija.

Angleži so bili seveda mnogo bolj skeptični, ko so jih o tem obvestili in opozarjali, da je potrebna opreznost pred takšno habsburško igro.

Dogodki so pokazali, da so imeli Britanci prav. Avstrijsko cesarstvo se je zrušilo, Karel je odstopil, polom pa je bil edini rezultat te ameriške operacije.

Vse to ni oviralo »Time«, da je 1959. napisal, ko je obravnaval zgoraj

omenjeno razdobje, da je Allen Dulles 1918. leta v Švici »skoval prvo od tistih velikanskih zarot, ki so pozneje postale njegovo specialiteta«.

PRVI STIKI Z NEMSKIM KAPITALOM

Po Bernu je prišla na vrsto velika mirovna konferenca. Državni sekretar Lansing je poskrbel, da sta imela njegova dva sorodnika rezervirana sedeža na tem velikem dogodku.

Johnu Fosterju Dullesu so naložili, da preštudira nekatera finančna vprašanja, kot so bili na primer vojni dolgovi in reparacije.

Allen Dulles pa je dobil še zanimivejšo delo, in sicer je bil pomočnik šefa oddelka za tekočo politično in ekonomsko korespondenco. To je bila glavna služba, ki je skrbela za vsa obvestila ameriške delegacije, le-te vodila in jih usmerjala.

Allenov neposredni šef je bil Ellis Dressel, vodni ameriški strokovnjak za nemško vprašanje, ki je bil prepričan, da je mlada Sovjetska zveza »svetovna nevarnost«, ki se ji je moč učinkovito zoperstaviti samo z zvezo med Ameriko in oživljeno Nemčijo (ideje kot 1945. leta).

Decembra 1918. in potem na začetku 1919. leta je Allen spremljal svojega šefa na njegovih potovanjih po Nemčiji in ob tej priložnosti sta se oba nekajkrat pogovarjala s številnimi vodilnimi nemškimi industrijalci.

Smer, v katero so se Dullesova premišljevanja gibala, kaže spomenica, ki jo je napisal 30. decembra 1918 in ji dal naslov:

»Litva in Poljska poslednji oviri med Nemčijo in boljševiki.«

Spomenica je temeljila na informacijah, ki so jih prinašali begunci iz Poljske in Litve.

Dulles si je celo prizadeval, da bi pomagal poljsko-litvijski intervenciji v Rusiji. Pisal je, da »naj zavezniki ne premišljajo preveč, kadar gre za pošiljanje vojaških ekspedicij samo zaradi bojnosti, da bi to pomenilo konec za sto tisoče ljudi«.

Ko so sklenili mir, so Dressela imenovali za ameriškega odpravnika poslov v Nemčiji in Dulles je šel z njim. Tu je Allen navezal stike s številnimi nemškimi politiki, industrijalci in oficirji, ki so govorili o »komunistični nevarnosti« in o možnostih, da bi ustanovili evropsko armado, ki bi se — seveda pod poveljstvom nemških generalov — zoperstavila boljševikom.

Od teh načrtov ni bilo ničesar, pa so zategadelj Dullesa premestili v Carigrad.

BOGATI BRAMIN Z DOBRIMI ZVEZAMI

Precej let pozneje so servirali ameriškomu ljudstvu prek vseh sredstev množičnega javnega informiranja portret Allana Dullesa, s »komentarji«, da je Dulles mojster-spion in mojster-agent, ki že vrsto let zmaguje vse svoje rivalne v mednarodnih intrigah.

Takšno njegovo podobo so nekateri še napihili. Od te podobe pa je malo ostalo v beležkah, ki jih je napisal svojčas veteran ameriške obveščevalne službe o Dullesovih akcijah na Balkanu.

Razočarani agent je bil izkušeni novinar-veteran Robert Dunn, ki se je šolal, kar se tiče skepticizma pri Lincolnu Stephansu. Iz novinarstva se je Dunn uvrstil v obveščevalno službo ameriške mornarice, v kateri je bil približno dvajset let. Služboval je v Turčiji. Na začetku dvajsetih let je služboval v Turčiji, ko se je tamkaj pojavil na sceni Allen Dulles.

V knjigi »Živi svet«, ki je izšla 1956. leta, je Dunn pisal o Allenu Dullesu »kot varovancu državnega sekretarja, ki so ga poslali v ameriško veleposlaništvo v Turčijo, da zvižga stropu svoje pisarne; pisal je »o bostonskem braminu, pegastem človeku z brki, podobnim ščetki za zobe, ki je resno diplomiral v princetonskem golf-klubu«.

OD ANTISEMITIZMA DO NAFTE

Dunn je pisal, kako je neki novinar londonskega »Timesa« našel tiste dni v nekem antikvariatu star zvezek, iz katerega so antisemitski propagandisti črpali ideje za svoje »Protokole cionskih modrijanov«. To odkritje ni kdo ve kako razburjalo niti britanskega novinarja niti Dunna, saj se je za »Protokole« vedelo, da so bili običajni falsifikat, ki ga nihče ni jemal resno.

»Medtem«, piše Dunn, »ko je Stambol kuhal upor proti Antanti, Kemalovi vojaki pa so ogrožali blokado, je Dulles za državnega sekretarja z akademskimi analizami dešifriral vsebino tega poceni falsifikata.«

Takšen je bil ta »dobro vzgojeni mladenič«, vsaj po pisanju Roberta Dunna, ki je izkoristil prvo priložnost, da je izstopil iz obveščevalne službe, ker preprosto ni hotel delati z Dullesom.

Po dvoletnem službovanju na Balkanu so Dullesa odpoklicali v Washing-

ton, kjer so ga imenovali za šefa oddelka za Bliznji vzhod.

Tedaj je bil Bliznji vzhod, tako kot je danes, zelo občutljivo območje — zaradi nafte, kot je to še zdaj primer.

Britanski interesi so varovali bogate rezerve petroleja v vsem sredozemskem bazenu in se trudili, da ostanejo njihovi ameriški rivali izven tega območja, kar pa seveda že dolgo ni več tako. Spomnimo se samo družbe »Standard Oil«.

V letih, ko je bil Dulles šef tega oddelka za Bliznji vzhod, so Rockefellerjevi interesi začeli pronicati v »Iraško petrolejsko družbo«, družina Mellon pa je pripravljala zase dragocene koncesije na Bahrejskih otokih.

Vse to je bilo objavljeno in je postalo javna zadeva 1927. leto dni kasneje, ko je Dalles zapustil State Department in vstopil v advokatsko družbo »Sullivan in Cromwell«.

VLOGA V PRITISKU NA KOLUMBIJO 1927—1928

Kot motiv te odločitve so omenjeni finančni razlogi. Najvišja plača, ki jo je imel Allen Dulles v State Departmentu, je bila 8000 dolarjev letno. Bil pa je oženjen z družino, ki se je vedno večala. Družba »Sullivan in Cromwell«, v kateri je bil starejši brat John Forster je bil stariji brat, je dala advokatski eliti Wallstreeta. To je bila ena izmed tistih družb, ki so uspevale; postala je mozek operacij velikega kapitala, ker so ji dajala dragocene nasvete v slehernem finančnem, industrijskem ali trgovinskem poslu. Ta advokatska hiša je bila svetovalec i Rockefellerjev i Morganov, nudila pa je plače, ki so v resnici reševale vse akutne finančne probleme mladega oženjenega človeka.

¹ Ameriška tedenska revija je zelo konzervativno usmerjena, ki čezkrat glorificira dela Allana Dullesa in Centralne obveščevalne agencije.

² Ameriški pisatelj, publicist in novinar ostrega peresa (1866—1936), ki se je precej ukvarjal z raziskavami korupcije in velikih afer v ZDA.

³ Rockefellerji spadajo kot Morganji in Melloni med najbogatejše družine v ZDA, med klasične svetovne milijonarje.

TANIŠAR mitar milošević

POHOD

»Kaj pa je?« ga je vprašal drugi četnik.

»Jež. Ali ga vzameva?« je rekel Miloš.

»Kaj vraga boš z ježem! Pa še pošepetavaš si z njim!« se je razjezil četnik. Miloš je vstal s puško v rokah. Zavedel se je, da se skriva pod vrbo njegovega brata, ki ga ni videl že dve leti. Vedel pa je tudi, da gre za življenje in smrt.

Drugi četnik se je sunkovito obrnil k vrbi, ker se je tam nekaj premaknilo. Miloš pa je tisti trenutek zamahnil s puško in z dlanjo druge roke na vso moč mahnil četnika po glavi. Hkrati je zaklical:

»Tamle sta! Ob vodi bežita! Ob Tari navzgor!«

Na slepo je ustrelil, potem pa naglo odvil bombo in jo zagnal proti reki. Počilo je, takoj nato pa je Miloš iztegnil roko v vrbovje. Najprej je otipal puškino cev, potem pa še bratovo roko.

»Za menoj!« je zasepetal.

Peljal ju je nekaj korakov. Z njiju je padal pesek.

»Kdo je to?« je vprašal nekdo izmed četnikov.

»Naši smo, naši. Jaz sem, Miloš Mirković,« je rekel Miloš.

»Kaj pa je narobe?« je vprašalo nekaj glasov.

»Tam sta bila! Ob vodi navzgor tečeta.« Hkrati je Mijat in Jakš z roko pokazal, naj ležeta na njegovi levi. Četniki so na slepo streljali proti reki.

»Ne streljaj, boš našega zadel!« je nekdo zavpil.

Strelji so utihnili, vrsta se je premaknila. Oni trije so zaostali.

»Hej, vi tam! Miloš, naprej!« se je oglašil nekdo na njihovi desni.

Miloš je vstal in se odpravil, onadva pa sta še nekaj trenutkov ležala na pesku. Čez čas sta se splazila k ozkemu pasu travnate ruše in sklonjena stekla do gozda, ki ju je brž skril tujim očem.

Na robu Jasenovca dola je Mašan obstal in dal znamenje onim za seboj. V petih kolibah in okoli njih so goreli ognji. Kot na dlani je videl Mašan pred seboj četniški tabor iz šotorskih kril med vejami. Okoli ognjev so ležali v kose zaviti ljudje. Mnogi so bili obrnjeni proti ognju, tako da je Mašan videl njihove brade. V spanju so bili podobni smešnim lutkam, le orožje med ležniki je spominjalo na resničnost.

»Moramo jih zaobiti,« je rekel Mašan.

»Morda bo najbolje, če poskusimo po spodnji strani,«

»Zgoraj so prav gotovo postavili zasede, na cestno stran pa morda pošiljajo samo patrulje,« se je strinjal Gavro.

Odpravili so se po pobočju pod taborom. Kmalu so prišli na kraj, kjer je steza zavila proti cesti. Stopali so na moč previdno, vendar jih je na jasi nekdo začutil.

»Stoj!« je na ves glas zavpil četnik.

Mašan je ustrelil proti njemu in skočil k prvim bukvam. Zgoraj so začeli strahovito streljati. Ves tabor se je

vznemiril. Mašan je videl, kako so četniki v gručah tekli po pobočjih na vzpetine, da bi zavzeli položaje.

»Skrivajte se!« je Mašan opozoril tovariša in Stanko.

Četniki se očitno niso znašli. Precej pozno so spoznali, da se je streljanje začelo pod taborom. To pa jih je še bolj zmedlo, ker so mislili, da jih partizani obkrožujejo. Po četah so se odpravili na vzpetine, da bi zavarovali glavino.

»Kakšno zmešnjavo smo napravili!« se je zasmejal Rade.

»Zmešnjava je v našem položaju povsem odveč,« je vzdihnil Mašan. »Brž dalje!«

Tekli so skozi gozd proti Veruši. Kmalu so bili dovolj daleč od četnikov, toda pred njimi se je odprla planjava, široka vsaj pet sto metrov. Čeznjo ni bilo mogoče priti, ne da bi jih kdo opazil.

»Ena sama možnost,« je rekel Mašan. »Moramo na cesto in se zanesti na srečo. Stanka, ti pojdi k tisti hiši in se tam skrij. Nekaj si boš že izmislila, jutri pa boš nadaljevala pot.«

Gledali so za njo in prisluškovali, ali jo bo kdo opazil. Nicesar ni bilo slišati. Niti sanjalo se jim ni, da je Stanka spremenila načrt. Naletela je na kopice sena in se v trenutku odločila za nevsakdanje skrivališče. Vedela je, da pastirji vedno izpulijo seno na določenem kraju, tako da nastane pod dolgimi travami skrito zaklonišče, kjer lahko udobno spiš. Brž je Stanka otipala največjo kopico in kmalu našla prostor, ki je bil le delno zamašen. Privzdignila je šop suhih trav in zagledala luknjo, dovolj veliko, da bi zlezla noter, če bi legla in se stisnila pod seno z nogami naprej.

Cez nekaj trenutkov je izginila v seneni kopici. Izprva jo je v grlu dražil prah zdrobljenega sena, vendar ji je kmalu postalo tako prijetno toplo, da je zaspala.

Mašan in njegova tovariša so zavili na stezo in se neprikrito odpravili po njej. Stopali so drug za drugim, Mašan je vžigal žalostinki podobno melodijo, potem pa je ubral guslarsko otožni napjev.

Bili so že prav blizu gozda na drugem koncu planjave, ko so opazili za seboj veliko kolono ljudi, ki so bili v mesečini videti kot dolga črna stonoga na zelenkastem listu.

»Hej, vi tam spredaj! Čakajte!« je nekdo zaklical.

»Tu pri izviru bomo počakali,« je odgovoril Gavro s kar se le da malomarnim glasom.

Niso pohiteli, vendar so skrbno premerjali razdaljo do roba gozda. Vseel trenutek je bil dragocen. Rade je zapel pastirsko pesem, Mašan pa je obstal in spustil Rada mimo. Tisti trenutek je izkoristil, da je z očmi preletel kolono, ki je prihajala za njimi.

»Vsaj pet sto jih bo,« je pomislil, ko

je videl, da se črni trak kolone še ni odtrgal od gozda.

»Pa kdo ste?« je zaklical nekdo zadaj.

»Kar pohitite,« je Mašan zasepetal tovarišema, glasno pa se je odzval: »Naši smo, naši!«

»Hej, stojte!« je zavpil nekdo z začetka kolone.

Do prvih bukev je bilo le še nekaj korakov.

»Pot pod noge in v zaklon!« je kliknil Mašan.

Stekli so. Zadaž so počile puške. Mašan je legel k bukvi, napel vzmet na brzostrelki in sprožil. Kolona na planjavi se je razpršila. Četniki so poglegli, takoj potem je zagrmelo nekaj sto pušk in ducat strojníc. Svinčena toča je žvižgala med bukvjem.

»Brž k potoku!« je Mašan zaklical tovarišema in menjal šaržer.

Razvnela se je čudna bitka treh proti brigadi. Mašan je videl, kako so se četniki razpršili v strelce in se začeli bližati z bočnih strani, da bi obkolili partizane. Očitno so le spoznali, koga imajo pred seboj. Mašan je stekel za Gavrom in Radom. Krogle so žvižgale okoli njih. Pravo čudo, da ni nobena zadela. Trije izvidniki so morali še kakih dvajset metrov dalje med bukvami, kjer se je ruša blago spuščala proti potoku, ob katerem bi jim krogle ne mogle več do živoga.

»Hitreje!« je zaklical Mašan.

Takrat pa se je zgodilo. Visoko se je vzpel Gavro in zviška padel na hrbet. Mašan je skočil k njemu in ga

na njej,« mu je odgovoril Mašan in skušal teči po položnem pobočju med drevjem, ki se je redčilo.

Potok je bil globoko spodaj, vendar je naglo zavijal proti cesti in vasi. Kljub temu so izvidniki nadaljevali pot v tisto smer; Mašan in Rade nista mogla z ranjenim Gavrom navkreber. Na vso srečo četniki niso vedeli, da je eden izmed treh partizanov ranjen. Niso pričakovali, da si bodo partizani upali v bližino vasi, zato so se v obkoljevalnem oklepu usmerili proti vrhu Planinice.

»Ne vlecite me več!« Ne morem prenesti... Uhl!« je rekel Gavro skozi stisnjene zobe.

Mašan in Rade sta ga molče vlekla dalje.

»Vpil bom, pustita me!« je Gavro stokal od bolečin.

»Potrpi, tovariš! Mar naj vse propade? Se malo, da pridemo na varnejši kraj, pa te bova obvezala,« ga je miril Mašan.

Zgoraj je streljanje pojemale. Mašan je vedel, da bi se četniki lahko na vsem lepem obrnili v dolino.

»Ah, kaj me mučita! Umiram... Hrbtenica je zlomljena... Pustita me, prosim vaju pri tovarištvu in pri vsem, kar nam je — skupno,« je stokaje govoril Gavro.

Mašan in Rade sta molče pohitela, potem pa je Mašan vzel Gavro v naročje in zavil počez po pobočju. Čudovito moč je dobil Mašan, ranjenega tovariša je nesel, ko da ima krila.

Prišli so pod skalo in se odpravili dalje po jarku. Mašan in Rade sta se

»Obrnita me... Ne morem tako — na hrbtu,« je rekel Gavro.

In sta ga obrnila na bok.

»Tako tudi ne morem,« je stokal ranjenec.

Skušala sta ga položiti tako, da bi ga manj bolelo, pa ni zaleglo. S solzami v očeh se je Rade odpravil na rob, da bi se razgledal po dolini. Ostal je na straži, Mašan pa je ranjenca obvezal, čeprav ni vedel, kaj bi bilo bolje, ali da bi kri tekla, ali bi rano zamašil in bi se potem kri razlila navznoter. Vedel je: Gavro bo umrl.

»Mašan,« se je oglašil ranjenec.

»Kaj je, Gavro?«

»Vode mi daj, zgorel bom od žeje.«

»Vode ne bi smel. Ranjenec ne sme piti vode.«

»Mar res misliš, da to kaj pomeni... Pri kakšni drugi rani — morda... Pri tej... Ah! Pri tej rani pa...«

Mašan je molčal.

»Mašan, tovariš...«

»Poslušam te, Gavro.«

»Ali bi ti — mogel?«

»Kaj, Gavro?«

»Ali bi mi mogel — skrajšati muke?«

»Le kaj čenčasi! Se je Mašan trudil, da bi govoril kar se je da mirno.

»Bojim se smrti... Ne, bal sem se je... Zdaj nič več... Konec in kaj... Vidva morata dalje...«

Nočno nebo je dobivalo dnevno sinjino.

Ranjenec je stokal in se zvijal v krčih, ki so mu stresali prsi in trebuh, noge pa so mu povsem odmrle.

»Bodi človek... Izpolni svojo dolžnost do tovariša... Prosim te, Mašan!«

»Ne govori, Gavro! Skušaj se umiriti in malo zaspati.«

»Mašan, ne razumeš... Začelo se je... Vem, kaj je rana... Stori mi to uslugo... Junak si... Ti bi lahko... Moraš storiti zame...«

»Nikar, Gavro! Spravi! Te bom od tod. V bolnišnici te bomo pozdravili. Zaradi te rane... Še vse kaj hujšega človek doživi, pa ne umre.«

»Mašan, zdaj si ne bova lagala... Oh, mama... Vsaj pištolo mi daj... Bom sam...«

Mašan je molčal. Sedel je ob ranjenem tovarišu in strmél predse. Začutil je, kako je ranjenčeva drgetajoča roka tipala za njegovim samokresom. Prvi trenutek se mu je zdelo, da bi bilo prav, če bi dovolil, potem pa se je zavedel, da bi to pomenilo isto, kot če bi sam pritisnil na petelina. Na pasu je zavrtel samokres, tako da ga Gavrova roka ni mogla doseči.

»Mašan, lagal sem ti... Nikogar nimam v Kolašinu... Sestra je — odšla z Italijani... Mama je že davno umrla. Mašan, daj... Ne dovoli, da bi se še mučil...«

Z obema rokama se je Mašan zgrabil za glavo, potem pa se je stisnil h Gavru in ga objel.

»Potrpi, Gavro,« je rekel, »saj ne bo dolgo.«

»Stisni me čez pas...«

Mašan je zdrknil za njegov hrbet, si ga naslonil na prsi in ga stisnil okoli pasu.

»Tako... Še bolj...«

Rade se je sklonil nad ranjenca.

»Nicesar ni slišati,« je rekel Mašan.

»Rade,« se je šibko oglašil Gavro.

»Tu sem, Gavro.«

»Ali bi ti lahko? Stisni, Mašan... Rade, ali bi me ti lahko — rešil teh muk?«

Rade je bil slišal prejšnji pogovor. Zdaj ni mogel odgovoriti. Ramena mu je stresal jok za stisnjenimi zobmi.

Zdaniilo se je. Bilo je hladno jutro. Če bi se ponoči ne bili podili oblaki, bi bila slana, ko da bi zapadel sneg.

Ranjenec je stokal... Z govorom je imel čedalje več težav. Mašan mu je otipal rano. Kri je pritisnila skozi obvezo in zmočila obleko.

»Stisni me, Mašan,« je kdaj pa kdaj stokaje poprosil ranjenec.

brez besede potegnil za seboj. Tudi Rade je poprijel. Vsi trije so se znašli v globeli.

»Kaj je s teboj?« je Mašan vprašal Gavra.

»Zadeli so... Noge so mi odpovedale... Nicesar drugega ne čutim,« je s težavo prišlo iz Gavrovega grla.

»Nasloni se name, nesel te bom,« je rekel Mašan in se s pleči obrnil k njemu.

Rade mu je pomagal naložiti ranjenega tovariša, potem pa je malce počakal za primer, če bi kateri izmed četnikov že pritekel do roba globeli. Odvil je bombo. Ko je opazil, da nekdo skače med bukvami, je zamahnil in vrgeel bombo. Trenutek kasneje je že tekel za Mašanom, ki je nosil ranjenega Gavra.

Spustili so se k potoku. Mašan se je nekajkrat opotekel pod težkim bremenom, Gavro je zastokal, ker ga je rana začela boleti.

»Meni ga daj!« je rekel Rade.

»Ne, jaz ga bom nesel dalje, ti pa odlomi veliko vejo, da ga bova vlekla

z Gavrom stisnila pod bršljan, ki je visel s čeri.

»Razpni šotorsko krilo in pripravi zaklonišče,« je Mašan rekel Radu, ki je brž odlomil nekaj vej, tako da sta napravila ob steni strivališče. Mašan je že prižgal svoj vžigalnik »litrnjak«, kakor mu je pravil. Pravzaprav je bila velika kanglica za olje, predelana v vžigalnik. Precej benčina je šlo vanjo, zato je Mašan svoj vžigalnik pogosto uporabljal tudi kot svetilko.

Ogledala sta si Gavrovo rano. Strašna je bila. Kropla se je zavrtela, potem ko je udarila ob vejo, in priletela v hrbenico, kjer je poškodovala vretenca. Občutila je nekeje v trebuhu.

»Ni tako hudo,« je Mašan tolažil ranjenca, hkrati pa je vedel, da je vse zaman, zlasti še, ker ni bila mogoča takojšnja operacija.

Vedel je, da bo nastopila notranja krvavitev, zaradi katere bo ranjenec umrl v hudih mukah. Edino upanje je pomislil Mašan, da se bo prej onesvestil in ne bo pri polni zavesti čutil strašnih bolečin.

Spored RTV Ljubljana za teden od 21. do 27. avgusta 1961

PONEDELJEK	TOREK	SREDA	ČETRTEK	PETEK	SOBOTA	NEDELJA
21. avgusta	22. avgusta	23. avgusta	24. avgusta	25. avgusta	26. avgusta	27. avgusta
5.00—6.00 Dobro jutro! (pisan glasbeni spored) — 6.30—6.40 Nekaj domačih — 6.50—7.00 Reklame — 8.05 Posnetki iz festivala zborov »Svoboda« iz Maribora — 8.30 Početniško potoptovanje od strani do strani — 8.45 Ansambel Mojmirja seleta — 9.00 V svetu opernih melodij — 10.15 Zvočna mavrica — 11.00 Pri treh glasbenih avtorjih — 11.30 Zabavna rutina — 12.00 »Dobri znanci« iz Celja nastopajo — 12.15 Kmetijski nasveti — 12.25 Melodije za opoldne — 13.15 Obvestila in zabavna glasba — 13.30 Slovenščina — 13.55 Iz različnih izvedb — 14.30 Prireditve dneva — 14.35 Pesmi in plesni jugoslovanskih narodov — 15.15 Obvestila, reklame in zabavna glasba — 15.40 Pevca Pat Boone — 16.00 Nekaj domačih — 16.20 Močniki — 17.00 Lokalni dnevnik — 17.15 Soterenje na poti! — 18.00 Scene iz opere Jentifa Leosa — 18.30 Reklame — 18.40 S knjižnega trga — 19.00 Obvestila, reklame in zabavna glasba — 19.30 Radijski dnevnik — 20.00 Ponedeljkova panorama zabavnih melodij — 21.00 Z letošnjega festivala v Dubrovniku — 22.50 Literarni nokturno — 23.05 Plesna glasba.	5.00—8.00 Dobro jutro (pisan glasbeni spored) — 5.10—5.30 Nekaj domačih — 6.30—6.40 Reklame — 8.05 Jutrarnji operni spored — 8.30 Oddaja za otroke — 9.00 Zvočni za prijetno razvedriljo — 9.40 Zenski pevski zbor France Prešeren iz Kranja — 10.15 Simfonični plesi in rapsoadije — 11.00 Zagrebški jazz kvartet — 11.15 Branje za vroče dni — 11.35 Harfistka Stefica Zuzkova in violončelist Vlado Požar — 12.00 Veseli hribovci igrajo in pojo — 12.15 Kmetijski nasveti — 12.25 Melodije za opoldne — 13.15 Obvestila in zabavna glasba — 13.30 Pol ure s slavnimi pevci — 14.00 Pevci Marijana Deržaj, Vice Vukov, Krsta Petrovič in Orkester Helmuth Zacharias — 14.30 Prireditve dneva — 14.35 Naši poslušalci čestitajo in pozdravljajo — 15.15 Obvestila, reklame in zabavna glasba — 15.40 Fianistka Rutha Slenczynska igra Chopinove etude — 16.00 Početniška zgodba — 16.20 Melodije za odlič in razvedriljo — 17.00 Lokalni dnevnik — 17.15 Blaž Arnič: Osma simfonija »Na domači grudi« — 18.00 Človek in zdravje — 18.10 Od plesišča do plesišča — 18.45 Ljudski parlament — 19.00 Obvestila, reklame in zabavna glasba — 19.30 Radijski dnevnik — 20.00 Poje zbor iz Dornberga — 20.30 Radijska igra — 21.33 Georg Friedrich Händel: Koncert za harfo in orkester — 21.48 Zvočni kaledoskop — 22.15 Večer francoske glasbe.	5.00—8.00 Dobro jutro (pisan glasbeni spored) 5.25—5.45 Nekaj domačih — 6.30—6.40 Reklame — 8.05 Posnetki v mladinski glasbeni redakciji — 8.30 Početniško potoptovanje od strani do strani — 8.45 Uroš Kreki: Sonatina za godala — 9.00 Od arije do arije — 10.15 Z melodijami ob obalah južnih morij — 11.00 Se-stanek instrumentov — 11.40 Otroci pozdravljajo — 12.00 Vokalni okeet bratov Pirnat iz Jarš — 12.15 Kmetijski nasveti — 12.25 Klavir v ritmu — 12.40 Pisani zvočki z Dravskega polja — 13.15 Obvestila in zabavna glasba — 13.30 Drobne orkestralne skladbe — 14.05 Radiji jih poslušate — 14.30 Prireditve dneva — 14.35 Naši poslušalci čestitajo in pozdravljajo — 15.15 Obvestila, reklame in zabavna glasba — 15.40 Igra pihalni orkester JLA — 16.00 Pojo zabavni zbori — 16.20 Trije operni balleti — 17.00 Lokalni dnevnik — 17.15 Straussovi valčki — 17.30 Turistična oddaja — 18.00 Jazz na koncertnem odru — 18.15 S sporedov Britanskega radia — 18.30 Četrte ure popevke — 18.45 Poletni kulturni zapiski — 19.00 Obvestila, reklame in zabavna glasba — 19.30 Radijski dnevnik — 20.00 Četrtkov večer domačih pesmi in napevov — 20.45 Glasbena medigra — 20.50 Liličani večer — 21.30 Lucijan Marija Škerjanc: Koncert za violino in orkester — 22.15 Plesna glasba — 22.45 Aleksander Skrbjabin: Pet mazurk iz cikla Devet mazurk op. 25. Nočni koncert.	5.00—8.00 Dobro jutro (pisan glasbeni spored) — 5.10—5.30 Nekaj domačih — 6.30—6.40 Reklame — 8.05 Samospjevi in druge kratke skladbe — 8.30 Oddaja za cibicane — 9.00 Naš zvočni magazin — 10.15 Melodije iz Verdijeve opere Rigoletto — 11.00 Poje Kostanec zbor RTV Ljubljana — 11.15 Branje za vroče dni — 11.35 Romunska, češka in sovjetska zabavna glasba — 12.00 Slovenske narodne — 12.15 Kmetijski nasveti — 12.25 Melodije za opoldne — 13.15 Obvestila in zabavna glasba — 13.30 Pihalni orkester LM — 13.55 Glasbeni desert — 14.30 Prireditve dneva — 14.35 Glasbena medigra — 14.40 Slovenske narodne pesmi — 15.15 Obvestila, reklame in zabavna glasba — 15.40 Ivan Zajc: Simfonija v e-molu — 16.00 Radijska univerza — 16.20 Koncert po željah poslušalcev — 17.00 Lokalni dnevnik — 17.15 V sredjo popoldne ob radijskem sprejemniku — 18.00 Hitri prsti — 18.15 Plesni orkester Greger — 18.30 Pesmi Boruta Lesjaka — 19.15 Sport in športniki — 19.00 Obvestila, reklame in zabavna glasba — 19.30 Radijski dnevnik — 20.00 Majhn na prodajalna s popevkami in zabavnimi melodijami — 20.30 Marij Kogoj: Črne maske — 22.15 Zapišite z nami! — 22.50 Literarni nokturno — 23.05 Nočni koncert.	5.00—8.00 Dobro jutro (pisan glasbeni spored) — 5.25—5.45 Nekaj domačih — 6.30—6.40 Reklame — 8.05 Glasba ob dedu — 8.30 Početniško potoptovanje od strani do strani — 8.45 Uroš Kreki: Sonatina za godala — 9.00 Od arije do arije — 10.15 Z melodijami ob obalah južnih morij — 11.00 Se-stanek instrumentov — 11.40 Otroci pozdravljajo — 12.00 Vokalni okeet bratov Pirnat iz Jarš — 12.15 Kmetijski nasveti — 12.25 Klavir v ritmu — 12.40 Pisani zvočki z Dravskega polja — 13.15 Obvestila in zabavna glasba — 13.30 Veseli zvočki v ljudskem tonu — 13.55 Iz Donizettijeve zakladnice melodij — 14.30 Prireditve dneva — 14.35 Popevke na tekočem traku — 15.15 Obvestila, reklame in zabavna glasba — 15.40 Zbor Slovenske filharmonije — 15.50 Sportni tednik — 16.20 Godalni ansambli in vokalni zabavni ansambli — 17.00 Lokalni dnevnik — 17.15 Koncert za vas — 18.00 Trio orgle Reinsner — 18.15 Bolgarske ljudske pesmi — 18.45 Iz naših kolektivov — 19.00 Obvestila, reklame in zabavna glasba — 19.30 Radijski dnevnik — 20.00 Zabavni orkester RTV Ljubljana — 20.15 Tedenski zunanepolitični pregled — 20.30 Iz del Antonina Dvořaka — 21.15 Oddaja o morju in potopisnih — 21.35 Razpoloženski zvočki z orkestrom Jakie Gleason — 22.35 Moderna plesna glasba — 22.50 Literarni nokturno — 23.05 Jugoslovanska zetev v komorni glasbi.	5.00—8.00 Dobro jutro (pisan glasbeni spored) — 5.10—5.30 Nekaj domačih — 6.30—6.40 Reklame — 8.05 Naši glasbeni uspehi v preteklem solskem letu — 8.30 Pionirski tednik — 8.50 Vibrafon in kitara — 9.00 Glasba onkraj Atlantika — 10.15 S sprejemnikom na dopust — 12.00 Vaski kvintet s pevci — 12.15 Kmetijski nasveti — 12.25 Narodne pesmi in plesi — 12.35 Kmetijski nasveti — 12.45 Havajski zvočki — 13.15 Obvestila in zabavna glasba — 13.30 Nekaj razpoloženske glasbe — 14.00 Pol ure v vedrem tonu — 14.30 Prireditve dneva — 14.35 Naši poslušalci čestitajo in pozdravljajo — 15.15 Obvestila, reklame in zabavna glasba — 15.40 Iz del Marjana Kozine — 16.00 Humoreska — 16.20 Zabavni orkester Les Baxter — 16.40 Moški zbor »Enakost« iz Kranja — 17.00 Lokalni dnevnik — 17.15 Pisan spored zabavnih zvokov — 17.30 Po kinu se dobimo — 18.00 Dva prizora iz opere Manon J. Masseneta — 18.20 Pozdrav z gora — 18.45 Okno v svet — 19.00 Obvestila, reklame in zabavna glasba — 19.30 Radijski dnevnik — 20.00 Domači vižjarji se kosajo — 20.20 Radijska komedija — 21.21 Melodije za prijeten konec tedna — 22.15 Oddaja za naše izseljence — 23.05 Plesna glasba.	6.00—6.30 Nedeljski jutranji pozdrav — 6.30 Reklame — 6.40 Vedri zvočki — 7.15 Koračnice igra Pihalni orkester LM — 7.30 Radijski kolektor in prireditve dneva — 7.35 Majhni ansambli — 8.00 Mladinska radijska igra — 8.49 Iz albuma skladb za otroke — 9.05 Z zabavno glasbo v novi teden — 9.49 Dve pesmi — 10.00 Se pomnite, tovariši... — 10.30 Domače poskočnice — 10.50 Nedeljska matineja — 11.40 Reportaža — 12.00 Naši poslušalci čestitajo in pozdravljajo — 1. — 13.15 Obvestila in zabavna glasba — 13.30 Za našo vas — 13.50 Pol ure z velikimi zabavnimi orkestri — 14.15 Naši poslušalci čestitajo in pozdravljajo — 15.30 Majhen mozaik melodij — 16.00 Igramo za vas — 17.00 Sportno popoldne — 19.00 Obvestila, reklame in zabavna glasba — 19.30 Radijski dnevnik — 20.00 Zabavni zvočki za vse — 21.00 Sportna poročila — 21.10 Hector Berlioz: Romeo in Julija, dramatična simfonija — 22.15 Plesna glasba — 23.05 Nočni operni koncert.

— Seveda ni naprav za poročanje in primer-nih prostorov za goste — ampak kje so pa mogli Stari Rimljani misliti še na to.

— Autogrami, avto-grami...

— Žal mi je, toda jaz res nisem režiser

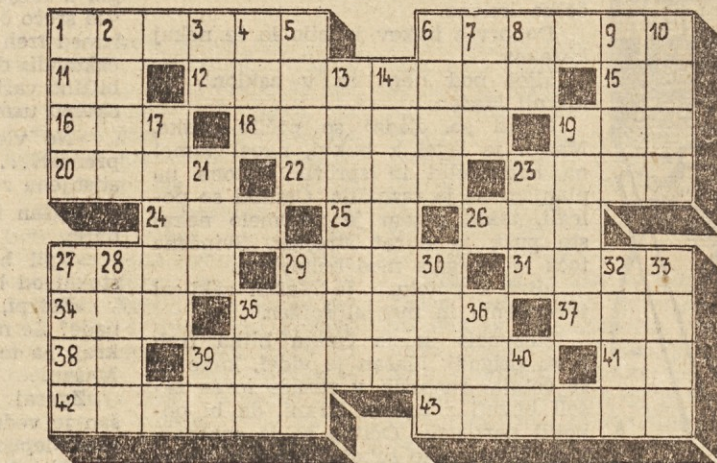

— Danes mora biti pa na sporedu zares dober film, ko publika tako žvižga

Križanka

Vodoravno: 1. vrh v Himalaji, ki ga je osvajala naša odprava, 6. mesec decembra, 11. egipčanski bog Sonca, 12. kiparsko delo, 15. nota v solmizaciji, 16. oddelek starorimske konjenice, 18. bajeslovni le-talec, 19. nagla smrt, 20. del vo-zila, 22. grški bog ljubezni, 23. reka v Sibiriji, 24. konica, 25. glas staro-cerkvene slovensčine, 26. presečišče dveh ploskev, 27. azijska vrsta stroč-nice, 29. spoj, 31. zasnova nove rast-line, 34. letovišče blizu Opatije, 35. izdelovalec oblek, 37. dlaka na glavi, 38. krajevni prislov, 39. vojak Napo-leonove armade, 41. nikalnica, 42. vrsta ribe, 43. platini podobna ko-vina.

Navpično: 1. dolg kos blaga, 2. primitivno poljsko orodje, 3. enaka soglasnika, 4. nade, 5. močvirnat travnik v nižini, 6. stud, 7. velika divja mačka, 8. učenje, 9. delovni zanos, 10. nastrešje nad ognjiščem, 13. zelo naporna atletska disciplina, 14. izpodjedanje zemljišča zaradi sile tekoče vode, 17. južnoameriška rast-lina, 19. škaf, 21. huda žuželka, 23. jelen z lopatastim rogovjem, 27.

pripomoček za čiščenje moke, 28. eden naših čutov, 29. zmaznena skorja na snegu, 30. muslimanski sodnik, 32. dobri duhovi umrlih pri starih Rimljanih, 33. napisana raz-prava, 35. tekočina v telesu, 36. gnoj-na rana, 39. onomatopoični glas, ki oponaša renčanje, 40. japonska dolžinska mera.

PREJŠNJE KRIŽANKE

Vodoravno: 1. koleriki, 8. obo-lus, 14. okolica, 15. gradivo, 16. lapis, 17. mol, 19. regal, e, 20. at, 21. kemiki, 23. ala, 24. kl, 26. asanacija, 29. as, 30. cis, 32. kri-ket, 33. zd, t, 35. Itaka, 37. car, 38. koran, 40. jegulja, 42. iz-orati, 44. Arabec, 45. snopiček.

PARTIZANSKI HUMOR

KOMANDANTOVA UNIFORMA

Iz Ljubljane je prihajalo preko Podlipoglava za drugo grupo odredov vedno več razne-ga materiala. Končno je prišla neka velika obleka z napisom: »Za komandanta«.

Komandant Stane (France Rozman) je takoj obleko pome-ril in rekel:

— V Ljubljani imajo kaj čudne predstave o partizanskih komandantih. Mislijo si, da smo vsi neki velikani. — Nato je po-slal obleko k bližnjemu kroja-ču, da mu jo predela za njego-vo manjšo postavo.

Cez mesec dni je prišel ko-mandant Luka (Franc Lesko-šek), ki je prilično velik in re-kel, da bi morala priti iz Ljub-ljane zanj obleka. Vsi so se spo-gledali. Stane, ki je bil že ob-lečen v novo obleko, je brez-brizno odgovoril:

— Prišla je tale obleka, ki je na meni. Če jo želiš, ti jo zelo rad dam.

DVOJNO SLEDVANJE

Zgodilo se je v Četrti ofen-zivi. Borci neke partizanske enote so sedeli pri ognju s praz-nimi želodci. Naenkrat je pri-jahal na nekem kljusetu kurir

Joco iz sosednjega bataljona. To mulo ali kobilo, ni se dalo točno ugotoviti kaj je, je privezal k drevesu v bližnjem gozdičku. Ko je uredil v štabu, je prisedel k ognju, da bi se ogrel.

— Imate kaj za pod zob? — je vprašal.

— Upajmo, da bo! — mu je rekel ekonom in izginil.

Ekonom se je kmalu vrnil in pristavil kazan k ognju. Bor-ci so se zelo začudili, ko so za-gledali meso v porcijah. Toda nihče ni vprašal kakšno je to meso in od kod. Ko je kurir Jo-co pojedel svoj delež, je rekel:

— Dobro je bilo, da sem se zadržal pri vas. Sedaj se lahko vrnem.

— Začel je iskati svojo kobilo, a za njo ni bilo ne duha ne slu-ha. Mislil je, da se je odvezala

MAČKE SO MU POJEDLE PRST

Po dolgem času se je vrnil v svojo enoto kurir Mičo. Kot je to bil običaj, se je najprej javil v štabu bataljona. Komandant je opazil, da mu manjka na des-ni roki prst, zato ga je vprašal:

— Kaj se je zgodilo s pr-stom?

— Mačka ga je snedla!

— Kakšna mačka? Kakšne pa klatiš?

— Pravim vam, mačka, z ve-likimi brki in z dolgim črnim repom — je odgovoril kurir.

— Ne šali se. Resno te vprašam, a ti zbijas šale z menoj — je bolj ostro pripomnil koman-dant.

Kurir je zardel in po krat-kem odmoru, razburjeno odgo-voril:

— Tovariš komandant, ne šalim se. Granata mi je v borbi odbila prst, tako da je visel sa-mo še na tanki kožici. V bri-gadi ambulanti mi je zdravnik odrezal to kožico in vrgel prst na tla. Se obrnil se nisem, da bi videl, kaj se bo zgodilo z njim, že ga je zgrabila mačka in skočila z njim čez plot.

OBVESTILA BRALCEM

DELAVSKA ENOTNOST

Vsekakor moramo danes omeniti sindikalno podružnico TKALNICE V LJUTOMERU in sindikalno podružnico MI-ZARKEGA PODJETJA SENOŽEČE. V Ljutomeru je naša poverjenica NEŽKA SLAVIČ pridobila 14 novih naročni-kov. Pobira tudi naročnino, ki nam jo je za prvo četrtletje že poslala. Za njeno prizadevanje smo ji tudi mi takoj po-slali nagrado.

Sindikalna podružnica razmeroma majhnega MIZAR-SKEGA PODJETJA SENOŽEČE pa nam je že pred meseci pisala, naj ji pošljemo 39 izvodov našega lista. Nove naroč-nike je pridobil sindikalni odbor, ki skrbi tudi za razde-ljevanje.

Pred štirinajstimi dnevi smo pisali o kolektivu podjetja SLATINA RADENCI, kjer se je v kratkem času naročilo na »Delavsko enotnost« kar 100 novih naročnikov, hkrati pa so želeli, naj še pošljemo naročilnice. Njihovi želji smo seveda takoj ustregli in danes lahko z velikim zadovoljstvom pove-mo, da se je v tem kolektivu na novo naročilo na »Delavsko enotnost« kar 50 zaposlenih. Tokrat je izredno prizadevnost pokazal tovariš Peter Minarič. Nagrade za prizadevnost bomo poslali ob koncu meseca.

Ta teden nas je zelo razveselilo tudi pismo sindikalne podružnice KMETIJSKEGA GOSPODARSTVA »JERUZA-LEM« v Ormožu, v katerem nam pošilja naslove 109 novih naročnikov. Pišejo nam, da so nove naročnike zbrali pover-jeniki pri posameznih sindikalnih podružnicah. Najbolj pri-zadevni pri tej akciji so bili: Mihael Pokrivač, Alojz Balazič, Franjo Lovrenčič, Anton Meško, Franček Lah, Rojko Luskovič in Jože Rajšp. Skupaj so v tem kolektivu pridobili v zadnjem času kar 180 novih naročnikov, razen tega pa ima sindikalna podružnica naročenih za svoje pododbore 15 izvo-dov našega lista. Predsednik sindikalnega odbora tovariš Srečko Knapčič zagotavlja, da se bo akcija za pridobivanje novih naročnikov na naš list še nadaljevala preko sindikal-nih pododborov in poverjenikov ter da lahko pričakujemo v prihodnje še drugi seznam novih naročnikov. Želeli bi, da bi se to kaj kmalu uresničilo in da bi nam sindikalna po-družnica kmetijskega gospodarstva Jeruzalem pisala tudi o tem, kako delajo posamezni sindikalni pododbori in kateri dosegajo največje uspehe tako pri širjenju sindikalnega tiska kakor tudi pri ostalih nalogah.

in se izgubila. Joco jo je iskal in iskal, toda brez uspeha.

— Zapustila te je, ker je nisi hranil, odšla je v gozd, da v miru crkne! — je nekdo pri-pomnil.

Joco je že odšel proti gozdu, ko ga je ustavil ekonom:

— Ne brusi si nog, Joco! Tu je tvoje kljuse — in je pokazal na kazan. Ne žaluj za njo! Jutri bi tako ali tako padla po skalah in se ubila. Se tebe bi lahko zmečkala pod seboj.

Joco se ni niti mnogo jezil.

— Lahko dobim dvojno sle-dovanje? — je vprašal.

— Lahko — je odgovoril ekonom.

Tako se je Joco najedel dva-krat in odšel peš v svoj bata-ljon.

VSE ŽIVLJENJE BI DELAL ZANJE

V času narodnoosvobodilne borbe je hotel neki fašistični oficir zvedeti, če Istrani ljubijo Mussolinijevo vojsko. Zato je vprašal nekega Slovenca:

— Kaj bi ti napravil za an-gleškega vojaka?

— Nič — je odgovoril.

— Pa za partizane?

— Prav tako ničesar!

— A za dučejeve fašiste? — je nadaljeval oficir.

— Zanje bi delal vse živo ljenje.

— Krasno, zelo lepo. To sem tudi pričakoval.

Seveda fašistični oficir ni vedel, da je bil mož po poklicu grobar!

— Seveda fašistični oficir ni vedel, da je bil mož po poklicu grobar!

— Seveda fašistični oficir ni vedel, da je bil mož po poklicu grobar!

— Seveda fašistični oficir ni vedel, da je bil mož po poklicu grobar!

— Seveda fašistični oficir ni vedel, da je bil mož po poklicu grobar!

— Seveda fašistični oficir ni vedel, da je bil mož po poklicu grobar!

— Seveda fašistični oficir ni vedel, da je bil mož po poklicu grobar!

— Seveda fašistični oficir ni vedel, da je bil mož po poklicu grobar!

— Seveda fašistični oficir ni vedel, da je bil mož po poklicu grobar!

— Seveda fašistični oficir ni vedel, da je bil mož po poklicu grobar!

— Seveda fašistični oficir ni vedel, da je bil mož po poklicu grobar!

— Seveda fašistični oficir ni vedel, da je bil mož po poklicu grobar!

— Seveda fašistični oficir ni vedel, da je bil mož po poklicu grobar!

— Seveda fašistični oficir ni vedel, da je bil mož po poklicu grobar!

— Seveda fašistični oficir ni vedel, da je bil mož po poklicu grobar!

— Seveda fašistični oficir ni vedel, da je bil mož po poklicu grobar!

— Seveda fašistični oficir ni vedel, da je bil mož po poklicu grobar!

— Seveda fašistični oficir ni vedel, da je bil mož po poklicu grobar!

— Seveda fašistični oficir ni vedel, da je bil mož po poklicu grobar!

— Seveda fašistični oficir ni vedel, da je bil mož po poklicu grobar!

— Seveda fašistični oficir ni vedel, da je bil mož po poklicu grobar!

— Seveda fašistični oficir ni vedel, da je bil mož po poklicu grobar!

— Seveda fašistični oficir ni vedel, da je bil mož po poklicu grobar!

— Seveda fašistični oficir ni vedel, da je bil mož po poklicu grobar!

— Seveda fašistični oficir ni vedel, da je bil mož po poklicu grobar!

— Seveda fašistični oficir ni vedel, da je bil mož po poklicu grobar!

— Seveda fašistični oficir ni vedel, da je bil mož po poklicu grobar!

— Seveda fašistični oficir ni vedel, da je bil mož po poklicu grobar!

— Seveda fašistični oficir ni vedel, da je bil mož po poklicu grobar!

— Seveda fašistični oficir ni vedel, da je bil mož po poklicu grobar!

— Seveda fašistični oficir ni vedel, da je bil mož po poklicu grobar!

— Seveda fašistični oficir ni vedel, da je bil mož po poklicu grobar!

— Seveda fašistični oficir ni vedel, da je bil mož po poklicu grobar!

— Seveda fašistični oficir ni vedel, da je bil mož po poklicu grobar!

— Seveda fašistični oficir ni vedel, da je bil mož po poklicu grobar!

— Seveda fašistični oficir ni vedel, da je bil mož po poklicu grobar!

— Seveda fašistični oficir ni vedel, da je bil mož po poklicu grobar!

— Seveda fašistični oficir ni vedel, da je bil mož po poklicu grobar!

— Seveda fašistični oficir ni vedel, da je bil mož po poklicu grobar!

— Seveda fašistični oficir ni vedel, da je bil mož po poklicu grobar!

— Seveda fašistični oficir ni vedel, da je bil mož po poklicu grobar!

— Seveda fašistični oficir ni vedel, da je bil mož po poklicu grobar!

— Seveda fašistični oficir ni vedel, da je bil mož po poklicu grobar!

— Seveda fašistični oficir ni vedel, da je bil mož po poklicu grobar!

— Seveda fašistični oficir ni vedel, da je bil mož po poklicu grobar!

— Seveda fašistični oficir ni vedel, da je bil mož po poklicu grobar!

— Seveda fašistični oficir ni vedel, da je bil mož po poklicu grobar!

— Seveda fašistični oficir ni vedel, da je bil mož po poklicu grobar!

— Seveda fašistični oficir ni vedel, da je bil mož po poklicu grobar!

— Seveda fašistični oficir ni vedel, da je bil mož po poklicu grobar!

— Seveda fašistični oficir ni vedel, da je bil mož po poklicu grobar!

— Seveda fašistični oficir ni vedel, da je bil mož po poklicu grobar!

— Seveda fašistični oficir ni vedel, da je bil mož po poklicu grobar!

— Seveda fašistični oficir ni vedel, da je bil mož po poklicu grobar!

— Seveda fašistični oficir ni vedel, da je bil mož po poklicu grobar!

— Seveda fašistični oficir ni vedel, da je bil mož po poklicu grobar!

— Seveda fašistični oficir ni vedel, da je bil mož po poklicu grobar!

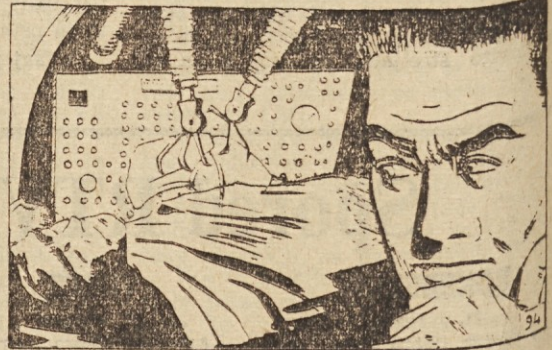
— Seveda fašistični oficir ni vedel, da je bil mož po poklicu grobar!

92. Edinole zadnja raketa od te petorice je ušla poginu; njen pilot je moral z nadčloveško močjo odgrati vse varovalke in se pogljal navpično kvil-sku, s tako neznansko hitrostjo, da nam je zginit izpred oči. Ostali piloti niso več sedeli v rakete, temveč so čakali na letališču. Avtomati so vklju-čili magnetne naprave in skozi odprte zaklopke potegnili rešeno raketo.

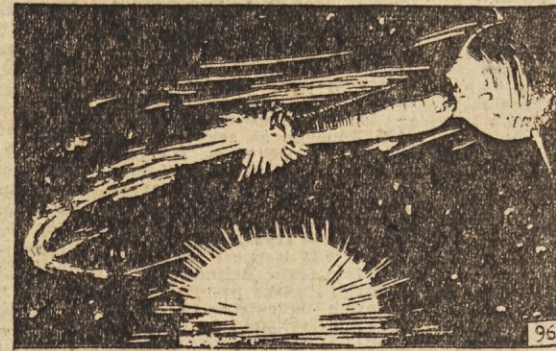
93. Iz zagledanosti me je iztrgal signal, ki je po-zival vse zdravnike na mesta. Operacijska soba je bila pripravljena. Šestero ljudi je prineslo vanjo telo neprodušno zaprt v skafandru in ga položilo na ogrevno ploščo. Zobje instrumentov so se za-jedli v plastično maso. Se nekaj sekund in zagle-dali smo Ametov obraz. Ves je bil ena sama drge-tajoča rana, le roke so bile nepoškodovane.

94. Ko je odtrgal varovalke in s strašno hitrostjo obrnil raketo, se mu je kri zgostila v svince, vdr-la v drobce in mu raztrgala tkiva. Na prvi po-gled mi je bilo jasno, da je primer neresljiv; bilo je mogoče samo podaljšati ali skrajšati agonijo. Pri prič smo se lotili dela. Vključili smo umetna pljuča in srce. Ni šlo več za Ameto, temveč zato, da bi povedal svojo poslednjo voljo.

95. — Zaveda se, je dejal Schrey. Nizko sklonjeni smo pridržali dih. Ametove veke so se počasi dvig-nile, iz ust je bilo slišati sigajoč, klopotajoč šepet: — Velike rakete... pridejo... mesta... videl... vi dalje... na velikih raketah... televizorji... na velikih... — Roke so se mu stresle, kakor da sku-šajo poriniti krmlino telo kvilsku in obstale za zmeraj. Umrl je naš najvrednejši tovariš.

96. Vso noč se je Gea oddaljevala od planeta. Zju-traj so zvočniki naznanili, da svet astrogatorjev sklicuje posadko na sestanek. Spregovoril je pro-fesor Goobar: — Tragični dogodki kažejo, da so prebivalci Belega planeta krvoločna bitja, ki so pod vplivom ljudem nerazumljivih činiteljev. Ven-dar imam takšno mnenje za zmotno. Gotovo so poznali ladjo z mrtvo posadko in bombami.

97. Prav lahko so domnevali, da prodiramo mi k-njim z istim tovorom in enakimi nameni. Delali smo prehitro in brez premisleka. Zdaj moramo na-peti vse sile, da se sperazumemo s prebivalci Be-lega planeta. Smo na pragu nove epohe. Prišel je čas preloma. Čeprav se naši poizkusi utegnejo končati s pogubo naše ladje, jih bo nadaljevala naslednja odprava.

98. Zato bomo na enem od bližnjih planetov zgra-dili posredno vesmirske postaje. Stroji bodo začeli takoj pod nadzorstvom enega človeka gradbeni deli. Svet astrogatorjev se strinja s tem, da pu-stimo na tem mestu pilota Zorina, ker ima veliko izkušenj v gradnji kozmodromičnih postaj. — Po-pravih medplanetarne plovbe pa mora imeti člo-vek na vesmirske postaji še tovariša.

ŠESTO OKNO

Reka, Ploče, Split, Šibenik, Zadar in Koper, so okna skozi katera vodi neizmerna morska cesta v daljne dežele; so pristanišča, ki preštevajo zastave ladij malone vseh obmorskih držav. Prvih pet pristanišč že odlikuje večdesetletna tradicija, šesto si je šele utrlo pot med Lloydove registre svetovno znanih pomolov, ki so pristopni tudi velikim prekoocenskam.

In vendar je Koper danes že znano jugoslovansko pristaniško mesto!

Na prostoru, kjer so še pred nekaj leti smolili svoje barke domači ribiči, razpenja svoje krilo 400 metrov dolga operativna obala. Težke cementne klade, ki jih je premišljeno počasi zložil drugo k drugi »Veli Jože«, zajezujejo morje in omogočajo pristop zajetnim ladijskim trupom. Onstran razsežne ploščadi pa se raztezajo veliki hangarji, skladišča, ki so kot ogromna protutež velikemu ozemlju nekdanjih solin. Če dodamo tej podobi še neusahljivo reko težkih tovornjakov, ki dan in noč vozijo skozi pristaniška vrata in se spet vračajo, napete vrvi žerjavov ter oglušujoč hrup traktorjev ter vladičev, je naša predstava o pristaniškem živ-žavu popolna.

Tako je pri nas, v pristanišču, za katerega gospodarstveniki trde, da je njegov razvoj vprašanje slovenskega narodnega ponosa!

Pred dobrimi tremi leti je spustila sidro prva ladja v koprskem pristanišču; od takrat dalje počiva ob pomolu vsak mesec po več tovornih prekoceanh, ki pripeljejo blago za naše domače tržišče ali pa blago, ki je namenjeno srednjeevropskemu trgu. Lani je dosegel Koper s svojim pristaniščem že 141.704 tone blagovnega prometa: 116.387 ton v mednarodnem in 45.317 ton v lokalnem prometu. Letošnja statistika pa ne opozarja samo na naglo rast prometa (v prvih dveh mesecih: 38.626 ton!), pač pa predvsem na naglejšo rast mednarodnega prometa.

K razvoju v tej smeri znatno pri-

pomore dejstvo, da so prevozni stroški za srednjeevropske države znatno dražji, če jim posredujejo blago iz drugih kontinentov pristanišča na severu. Obenem pa je tudi pot blaga preko Jadrana in Kopra neprimerno krajša (4 do 5 dni!), kar je zlasti pomembno za lahko pokvarljivo blago, na primer za južno sadje.

Prav zavoljo tega so vse bolj na dani perspektive pristanišča, ki so vsekakor v specializaciji za manipulacijo z določeno vrsto blaga. Ob tem je zlasti pomembna organizacija nadaljnjega transporta; cesta in sosednje transportno podjetje ter železnica, ki bo povezovala pristaniške pomele z železniškim križiščem pri Hrpeljah. Malone enake važnosti so primerni skladiščni prostori, v katerih se lahko blago prebere, sortira in privrabi za pot na kopnem. Tako predviden razvoj ugodno vpliva tudi na mesto, saj že danes daje s specifikom svojega prometa poudarek morebitni industriji, zlasti prehranski, ki se že razvija na Koprskem.

Drugo, čemur daje poudarek razvoj pristanišča, je les. Delež lesa v celotnem prometu je že danes ob primerjavi z ostalimi jugoslovanskimi pristanišči znatno višji, saj znaša blizu 66 % od celotnega prometa, medtem ko znaša drugod v povprečju okoli 28 %!

Koper je torej luka za generalne tovore (kosovne pošiljke!) in za les. To je danes že njena značilnost, ki jo utemeljujejo neugodne prometne zveze: pristanišče bo namreč popolneje šele tedaj, kadar bo v njegovem prometu lahko zabe-

ležili večje količine množičnega to-
vora. Temu blagu pa luka ne bo kos
vse dotlej, dokler ne bo Koper po-
vezan z železniškim omrežjem.

Nobeno pristanišče pa ni popolno, če je le v pretežnem *uvozna* in ne *izvozna luka*. Ladje, ki pripeljejo neko blago, se nerade vračajo prazne nazaj: dokaj negospodarno je tudi iskati tovor po drugih pristaniščih. No, doslej je bil odnos med razkladanim in nakladanim blagom 1:5.

Problem pa ne tiči v tolikšni meri v poslovanju pristanišča kot med mnogimi slovenskimi izvozniki, ki se le počasi, precej obnavljajoče preusmerjajo od pristanišča s tradicijo — Reke — k luki, ki se uveljavlja — v Koper. Potemtakem je uspešnejši razvoj Kopra odvisen od vseh slovenskih podjetij? S tem je pravzaprav podčrtana domneva gospodarstvenikov, ki ne prepuščajo Kopra samemu sebi, pač pa ga tesno povezujejo z našo ožjo domovino in razvojem naše gospodarske zmogljivosti.

Pristanišče izpreminja mesto! Še nedavno je bil Koper za kogarkoli turistična atrakcija s stariimi spomeniki pretorskih mogotcev. Danes je Koper moderno mesto, ki ga odlikuje vrsta gospodarskih dejavnosti, med njimi: pristaniški pomoli! Vrvež ob obali pa pomeni mestu zgornjo napoved njegovega lastnega razvoja.

A ne samo mestu! Vsej bližnji okolici odpira pristanišče vrsto možnosti uveljavitve. Okoliške vasi so že zdaj desna roka pri iztovarjanju ladij in prenekateri domačin, ki se je ogledoval za zaslužkom neke daleč od doma, ostaja zdaj ob svoji obali, kjer je dela iz dneva v dan več.

Enako kot raste promet, enako se širi operativna obala. Načrti povedo, da bosta skoraj kljubovala morju še dva pomola, ki bosta segala v gladino ob zapuščenih solinah. Ta dva bosta po svoje uokvirila pristanišče, z novimi skladiščnimi prostori mu bosta dala zaokroženo obliko industrijskega središča, kjer se bodo stale morske poti vseh svetovnih oceanov.

RAST SLAVNIKA

Mnoga naša podjetja ob obali imajo kaj pestro in včasih celo nenavadno zgodovino. Eno izmed teh podjetij je tudi današnje podjetje »Slavnik« v Kopru. To podjetje je nastol iz zapuščine Avtozadruga v Ajdovščini. Potem se je kot samostojno avto podjetje ločilo od tedanjega avto podjetja PAP v Kopru in dobilo ime »Adria«. Z odlokom OLO Koper je bilo podjetje »Adria« 7. marca 1945. leta likvidirano kot delniška družba, vse dobroimetje in vse obveze pa je prevzelo podjetje »Slavnik« Koper.

O nastanku povojnega avtoprevoznikstva na Koprskem, se pravi o nastanku podjetja »Adria«, predhodnika današnjega »Slavnika«, pripoveduje prvi direktor tega podjetja tovariš Henrik Nussdorfer takole:

Pokrajinski Narodnoosvobodilni odbor in Gospodarsko-politična komisija v Trstu sta odredila, da se Avtozadruga v Ajdovščini, ki je bila ustanovljena avgusta 1945. leta, likvidira. Ker takrat istrsko okrožje še ni bilo vključeno v FLRJ, je bilo treba osamosvojiti tedanje podružnico pokrajinskega avto podjetja PAP v Kopru, da bi lahko delovala kot samostojno podjetje. Z izkupičkom od prodanih kamionov Avtozadruga Ajdovščina so kupili septembra 1946. leta od tedanje baze PAP v Kopru deset kamionov, od katerih pa so bili le štirje uporabni. Avtozadruga se je tedaj preimenovala v Avtopodjetje d. d. Koper. To je bil pravzaprav začetek današnjega »Slavnika«.

Takoj po ustanovitvi je podjetje dobilo tri kamione iz vojnega plena JLA, hkrati pa popravilo šest že nabavljenih. Takrat je torej imelo podjetje dvanajst motornih vozil, s katerimi je vzdrževalo potniške proge Koper—Motovun, Koper—Buzet, Koper—Umag in Koper—Novi grad. Malo kasneje so dobili še 3-tonske kamione na bencin, dva težka kamiona in en poltovorni avto.

Potrebe v takratni coni B pa so zahtevale ustanovitev močnega prevoznikega podjetja s osebnim avtoparkom. Prav zato je bilo 5. februarja 1947. leta ustanovljeno novo avto podjetje »Adria« d. d. Koper.

Novoustanovljeno podjetje je imelo splošno mnogo težav. Ni bilo ne zadosti sredstev, ne zadosti večjih

šoferjev, še manj pa mehanikov in sposobnega administrativnega osebja. Kljub vsem težavam pa je bilo mlado podjetje aktivno že v prvem letu obstoja in je s posojilom nabavilo prvi avtobus Fiat 626, devet rabljenih kamionov, osem prikolic, nov osebni avtomobil ter predelalo šest kamionov v pomožne avtobuse. Od začetnih dveh avtobusnih prog je obratovalo konec leta 1947 že sedem avtobusnih linij po vsem tedanjem istrskem okrožju. Kolektiv je štel tedaj 45 zaposlenih, dnevno pa so prepeljali okoli 1000 potnikov.

Naslednje leto je avto podjetje »Adria« doseglo velik napredek. Avtopark se je povečal na 30 motornih vozil in 11 prikolic. Ker naraščajočemu prometu in večanju prevoznega parka niso ustrezali dotedanji prostori podjetja, so v juniju 1948. leta začeli zidati v Semedeli na površini 10.000 m² nove prostore. Načrt je predvideval, da bo tam lahko garažiralo okoli 60 vozil. Razen tega pa bodo tudi avtomehanične delavnice za popravilo lastnih in tujih avtomobilov, traktorjev, stabilnih motorjev in raznih strojev. Zgradili so stavbo za upravo, za sindikalno podružnico pa dvorano za kulturno-prosvetno udejstvovanje.

Hkrati ko je podjetje v letu 1949 posvečalo vso skrb graditvi novih obratov, je ustanovilo v Izoli še lastno mehanično delavnico. Delavnica je zaposlovala 52 mehanikov. V juniju istega leta je ustanovila »Adria« tudi v Bujah poslovalnico s posebno avtomehanično delavnico. Istega leta je prevzelo podjetje v upravljanje tudi okrožno garažo v Kopru, ki je imela 31 vozil, ter organiziralo v Izoli centralno skladišče avtomateriala in nadomestnih delov za potrebe istr-

skega okrožnega avtoparka, kmetijstva, ribištva in industrije. Jeseni leta 1949 sta bili vzpostavljeni prvi povojni avtobusni progi Umag—Koper—Trst in Sv. Nikolaj—Trst. Podjetje je vzdrževalo skupno 14 avtobusnih prog in imelo 51 motornih vozil.

Zaradi decentralizacije je odstopilo podjetje konec leta 1949 novoustanovljenemu avto podjetju »Promet« v Bujah dvanajst vozil. Hkrati je to podjetje dobilo od »Adrie« tudi poslovalnico in delavnico. Z ustanovitvijo samostojnega avto podjetja za okraj Buje se je omejil obseg delovanja »Adrie« v letu 1950 v glavnem na okraj Koper. Podjetje, ki je imelo tedaj že 120 zaposlenih, je uvedlo še dve novi avtobusni liniji in sicer Piran—Divča—Sežana. V tem letu so kupili 4 avtobuse ter vzdrževali 9 rednih avtobusnih prog, na katerih so prepeljali več kakor 500.000 potnikov in prevozili 356.851 km. Tedaj je bilo zaposlenih 152 ljudi.

Podjetje »Adria« je bilo izročeno v upravljanje delavcem 4. aprila 1951. leta. Prvi delavski svet je ob oranju ledine naletel na mnoge težave. Naloge so bile precejšnje, a najprej je bilo treba najti način dela. Treba je bilo utrditi delovno disciplino, ki je bila v tem podjetju tedaj zelo razrahljana. Razen pomanjkanja kadra, majhne storilnosti in trenja med člani kolektiva so povzročali težave mlademu delavskemu svetu tudi selitev podjetja z garažami in delavnicami iz Kopra in Izole v nove prostore v Semedeli, iztrošeni vojni park, večinoma voja-

škega porekla, pomanjkanje nadomestnih delov, slaba organizacija dela v delavnicah in še marsikaj drugega. Zahteve po prevozu potnikov v Koprščini pa so stalno rasle.

V letu 1952 je prodalo podjetje izrabljene avtomobile na bencin in kupilo nove avtobuse in kamione na pogon z nafto znamke Mercedes. V delavnicah so sistematizirali delovna mesta, uvedli tarifni pravilnik in z njim občutno povečali storilnost. V Kopru so odprli trgovino za avtomaterial in gume ter uredili avtobusno postajo. Uvedli so promet na progah Piran—Ljubljana in Koper—Buzet. Zaradi boljše koordinacije blagovnih transportov so ustanovili v Ljubljani lastno poslovalnico.

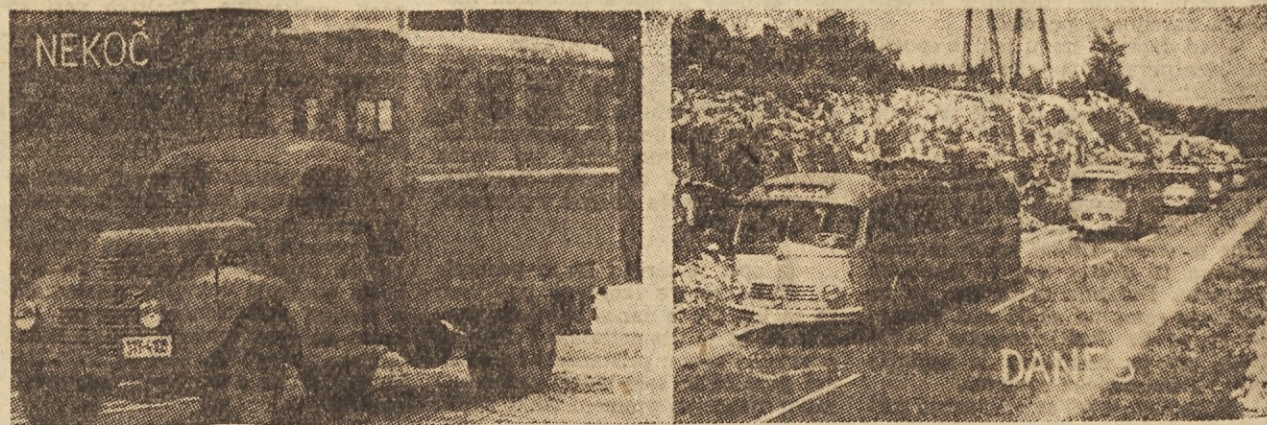
Naslednje leto, to je leta 1953, je podjetje prodalo še preostale bencinske avtobuse in kupilo nove avtobuse Mercedes, tako da se je lahko glede na svoj avtopark kosalo z vsakim domačim in tudi tujim avtoprevoznikom podjetjem. Avtomehanične delavnice pa so opremili z najnovejšimi stroji. Uvedli so tudi sezonsko turistično progo Portorož—Celovec ter uvedli dodatni vožnji na progah Piran—Ljubljana in Koper—Bovec. Naslednje leto so kupili še 4 nove avtobuse ter reorganizirali tovrstni promet in odprli poslovalnice še v Zagrebu, Beogradu in na Reki. Tedaj je bilo v podjetju zaposlenih 248 ljudi.

Z odlokom OLO Koper je bilo podjetje »Adria« 7. marca 1954 likvidirano kot delniška družba, hkrati pa je nastalo novo avto podjetje »Slavnik« Koper.

V kolektivu pravijo, da so se s tem letom zanje začeli boljši časi. Imeli so moderen avtopark, razen tega pa tudi dobro opremljene in organizirane delavnice. V delavnicah so opravljali generalna popravila iz skoraj vse Jugoslavije. Precejšnje težave v tem času pa je povzročala fluktuacija delovne sile. Leta 1955 je vzdrževalo podjetje 24 prog s približno 150 vožnjami. S priročnimi nabavami je podjetje dobilo tudi nekaj starejših vozil, katera je prodalo 1957. leta. Za izkupiček so kupili več novih vozil. Leto kasneje se je podjetju Slavnik pridružilo tudi podjetje »Primorje« iz Pirana ter potovalni urad »Adria« iz Portoroža. Tri leta skupnega dela so pokazala, kako koristna je bila za vsa tri podjetja ta združitev. Leto 1958 je bilo leto preizkušenj, kako vskladiti različne dejavnosti podjetja: prevoznikstvo, avtomehaničarstvo in turizem. Delavski svet je imel mnogo problemov, ki jih je pa z velikim uspehom uredil.

Kako naglo in uspešno se je razvijalo podjetje Slavnik nam lepo pokažejo številke o realizaciji. Leta 1952 je imelo podjetje 168 milijonov dinarjev realizacije, leta 1955 že 480 milijonov dinarjev, lani pa več kakor milijardo in pol. Tudi prevoz potnikov se je stalno večal. Leta 1950 so prepeljali 501.381 potnikov, sedem let kasneje pa 2.769.000 potnikov, lani pa kar 6.502.000. Tovorni promet se je v zadnjih desetih letih povečal kar za trinajstkrat.

Podjetje »Slavnik« je danes prav gotovo eno izmed najbolj znanih in cenjenih avtoprevoznikovskih podjetij v Jugoslaviji.

INTEREVROPA

V DESETIH LETIH

To je pripoved o razvoju podjetja, katerega ime je enako znano pristaniškim pomolom Hamburga in Amsterdamu, neizmerni mreži srednjeevropskih cest, v Nemčiji, Italiji, Franciji kot doma, v Jugoslaviji. Njegova kratka kronika je popisala svoj prvi list pred desetimi leti; rojstni kraj: KOPER, krstno ime: INTEREVROPA!

Tedaj je bila »Interevropa« bolj neznan dobrodušnež, ki je opravil prenekatero uslugo na račun prevoza darilnih paketov ter vsakodnevni špedicijski potreb. Promet v podjetju se je v tem času sukal v neznatnih dvanajstih milijonih realizacije, ki so komajda zadoščali za kritje stroškov poslovanja osemnajstih uslužbencev v Kopru in v poslovalnici v Sežani.

Odstavek v uvodu je potreben zagledati, da nas opozori na neverjetno nagel razvoj pomembne gospodarske dejavnosti pri nas — transporta — in, ki s primerom »Interevropa« iz Kopra dokaj drzno opredeljuje enakovrednost cestnotovornega prometa z železniškim transportom.

Borih 200 ton nosilnosti, s katerimi manipulira »Interevropa« polnih pet let, vsekakor ni uveljavilo podjetja niti v mejah domovine, kaj šele v mednarodnem smislu. Kakopak! Vedeti moramo, da je to nosilnost predstavljala izrabljen vozni park, ki je lahko dobro opravljal svoj posel le na kratkih relacijah.

Kljub temu pa je iz »dobrodušneža« rasel razumnejši gospodar z iz leta v leto jasnejšo predstavo o nujnosti svojega razvoja: 1956 prodaja podjetje vsa stara vozila in kupi nova. To leto razširi število poslovalnic: Ljubljana, Maribor, Reka, Zagreb, Beograd.

Sad te akcije je dozorel naslednje leto: Interevropa beleži s prevoznimi sredstvi 600 ton nosilnosti; med

vrsto tri in pettsonskih kamionov je že uvrstila tako imenovani avtovlak, dvajsettonski OM. Realizacija se je dvignila na 750 milijonov letno, število uslužbencev ali bolje — članov kolektiva — pa je naraslo na 220 zaposlenih.

Kakor hitro je bil led prebit, avtotransport uveljavljen, enako hitro so se začeli spreminjati pogoji dela, enako hitro je rasel dohodek, enako neugnano se je večalo število osnovnih sredstev. Starim poslovalnicam, ki so komaj zmagovale zahteve koristnikov cestno-transportnih uslug, so se pridružile nove: Novi Sad, Zrenjanin, Subotica, Sarajevo, Jesenice, Nova Gorica, Kozina, Podgorje, Prevalje, druga velesejemska poslovalnica v Zagrebu...

Področje koprškega podjetja se je razmahnilo! Tovornjaki »Interevropa« so se začeli pojavljati na vseh jugoslovanskih cestah: skoraj ni bilo dneva, da ne bi ta ali ona registrska številka težkega »OM« iz Kopra ne zmagovala kilometrov naše magistrale. Prevoženi kilometri pa so naslednje leto — 1958 — zaokrožili realizacijo »Interevropa« na milijardo in sto milijonov dinarjev. Nosilnost prevoznih sredstev se je povečala nad tisoč ton!

In potem: realizacija in nosilnost sta ostala v ravnotežju! 1959. leta — milijarda 880 milijonov in 1249 ton nosilnosti.

1960. leta — 3 milijarde 300 milijonov in v popolnosti zamenjan ter obnovljen vozni park. Od tega leta

naprej predstavljajo »Interevropa« težki avto-vlaki znamke »OM« z skupno nosilnostjo 1800 ton!

1961. leta — v prvih petih mesecih je ustvaril delovni kolektiv 2 milijardi in pol realizacije, kar je ob predvidenem planu 3 milijarde in 700 milijonov odlična napoved, da bo v letošnjem letu podjetje doseglo svoje štiri milijarde v realizaciji.

Med vsaj некоč najmarkantnejše zgradbe v Kopru sodi obsežna stavba, ki osamljeno stoji med mestom in pristaniščem. V tej zgradbi je sedež podjetja, o katerem je beseda. Domiselna adaptacija je spremenila levi del zgradbe v sodobno arhitekturo, ki se temeljito razlikuje od starega dela tega koprškega veterana!

No, če se zadnji čas markantnost te »hiše v pristanišču« zmanjšuje zavoljo nebotičnikov na Belvederu, novozgrajenega pristanišča, »Tomosa«, »Primorske tiskarne«, vrača obleden ugled zgradbi ravno »Interevropa«. Tu je doma precizni mehanizem, ki z matematično preračunljivostjo koordinira in razporeja, planira in pošilja svoje transportne kolose v daljne dežele. Tu, pred to zgradbo se srečamo s težkimi »OM«, predstavniki najmanjših, a pri tem najbolj trezno opredeljenih ekonomskih enot:

dva voznika — sofer in pomočnik — vozilo in tovor, to je ekonomska enota, ki s svojim načinom gospodarjenja ter s svojo prizadevnostjo izpreminja vsak prevožen kilometer v svoj lastni dohodek in obenem z njim v dohodek celotnega kolektiva.

V oči vpadljiva zgradba in težki tovornjaki pred njo, nenehni živčavi okoli poslopja pa vzbujajo v mislih povprečnega obiskovalca slovenske obale predstavo Kopra, ne samo kot mesteca, kjer je pristanišče in kjer je Tomos, kjer so nebotičniki in kjer je Belveder, pač pa že dolgo časa kot kraja, kjer domuje eno naših največjih transportnih podjetij — »INTEREVROPA«.

Spedicijske usluge, tranzitni promet, mednarodni transport — je dejavnost »Interevropa«. Različno donosni posli, med katerimi pa podjetje ne prebira in je merilo za impulz njegovega poslovanja samo in predvsem — povpraševanje!

Solidnost poslovanja omogoča premišljena organizacija dela, ki s pomočjo številnih poslovalnic kot tudi v tesni povezanosti z mednarodnimi transportnimi agencijami združuje tako rekoč pod eno streho: naročila oz. dobavnice, transport glede na vozne rede ladij, vlakov, manipulacije pri natovarjanju ali razkladanju, carinske zahteve, servis... Vsa ta dejavnost je ustvarila podjetju ime, ki ga ne poznamo samo pri nas, pač pa je nič kolikokrat omenjeno v vseh večjih evropskih središčih.

»Interevropa« pa se ne uveljavlja sama, sebično zaverovana v zmogljivi-

vost svojega kolektiva. Mnoge težave z uspehom rešuje v kooperaciji s podjetjem »Ljubljana-transport«, kar v polni meri omogoča obema, da z minimalnimi naporji kar največ dosežeta: takšno sodelovanje vsekakor vodi v smotrnejše izkoriščanje voznega parka, obenem pa razširja poslovno mrežo v organizaciji cestno-transportne službe.

Vsa našeta dejstva so le skromen, nepopoln oris razvoja podjetja, o katerem smo leta 1956 živo razpravljali, češ ali naj ga sploh obdržimo, ali je za nas sploh pomembno! Kdorkoli je že bil, ki si je zastavljal to vprašanje, diametralno nasprotje njegovemu mnenju je bilo mnenje kolektiva, ki je znal s preudarnostjo oceniti vlogo čestnega transporta in mu je uspelo to svoje mnenje tudi prepričljivo utemeljiti z vsem, kar dandanes vsebuje razmeroma kratka kronika njegovega podjetja.

S TRADICIJO DO SODOBNOSTI

Jeklarna na Ravnah ima tradicijo in izkušnje ene najstarejših proizvajalnic žlahtnega jekla v Evropi. Njeni začeti segajo v dobo znane in živahne proizvodnje in predelave železa na Koroškem, ki je predzgodovinskega porekla (Hüttenberg).

Železarski ognji so goreli in železarska kladiva so udarjala po tej alpski deželi več stoletij. Še leta 1830 je obratovalo po Vzhodni in Spodnji Koroški 130 večjih in manjših železarskih obratov, med temi tudi fužine na Meži — obrati v Črni, Mežici, na Prevaljah in na Ravnah. Samo ob potoku Šumca nad Mežico je potrkavalo šest takih kovačij. Toda po letih krize oziroma po revolucionarnem tehniškem napredku v drugi polovici minulega stoletja, ki je preobrazil pridobivanje železa, najdemo leta 1887 od nekdanjih 29 večjih železarskih obratov živih le še 13, od prej 18 visokih peči pa le še 8. Nove razmere so narekemale preusmeritev industrijske politike, razdrobljeni obrati pa so postali nerentabilni in so ugašali drug za drugim. Ob koncu stoletja je ugasnil tudi najmočnejši med njimi, slovita železarna na Prevaljah. Vsa ta železarska bit se je zljila v Alpino in so od tedaj toliko močnejše zagoreli plavži novega središča — Donawitza.

Ob tem zatonu slavne epohe železarstva so Ravne ostale in napredovale na pridobljenih izkušnjah proizvodnje žlahtnih jekel, kateri so se posvetile dovolj zgodaj (v firmi nad 150 let direktni poudarek: jeklarna na Ravnah).

Za leto ustanovitve jeklarne na Ravnah velja leto 1620 — začetek fužine na Meži pri Črni. Vsi ti obrati ob Meži — razen železarne na Prevaljah — so bili namreč v skupnem lastništvu in so se proti koncu prejšnjega stoletja skoncentrirali na Ravnah.

Ravensko jeklo je kmalu dobilo sloves, izdelki so se odlikovali po gostoti, mehko in homogenosti. Že na prvi veliki industrijski razstavi leta 1838 v Celovcu so želi izdelki fužin na Meži (želbli, žica, cajnašto železo, kovano železo, razna jekla, predvsem pa paličasto jeklo) vse priznanje in pohvalo strokovnjakov. Priznanja in odlikovanja so sledila na vseh razstavah stoletja v Trstu, na Dunaju, v Gradcu in dvakrat v Parizu, kjer so Ravne razstavljale tako imenovano breščansko jeklo, jeklo za kose in nože, accialonsko jeklo, srebrnasto jeklo, jeklo na rožo oziroma proizvode pudlarskega jekla in jekla v talilnih loncih in kovani ter valjani predelavi.

Proizvodi jeklarne na Ravnah so bili znani in čislani na vseh svetovnih tržiščih. Iz stare odpreme knjige je moč videti dobavna mesta kot: Hongkong, Šangaj, Kalkuta, Tokio, Kijev, Bombay, Damask, Istanbul, Madrid, Lizbona, Manchester ter Paranagua, San Felix, Merida, Columbia, Barrios in Vera Cruz celo na ameriških kontinentih.

Velike spremembe v železarski proizvodnji ob koncu prejšnjega stoletja, ki so pokosile vse stoletne alpske obrate, ravenske dejavnosti niso mogle ogroziti, kajti koroški fužinarji so skrbno zbirali izkušnje, ki so jih pridobili v desetletjih pri požlahtnjevanju jekel, in so znali briniti svojo sloves in obstanek. Dogačalo se je, da so poznavalci kvalitete v Franciji kljub višji ceni dajali prednost ravenskim proizvodom pred cenejšimi švedskimi in angleškimi. Prav v teh letih propadanja koroškega železarstva so se na Ravnah dalje specializirali na razne vrste orodnega jekla, vzeli v program nove vrste brzoreznega oziroma legiranega orodnega in nelegiranega jekla raznih kvalitete. Tak proizvodni program je omogočil vzpon vse do I. svetovne vojne ter z nekaterimi dopolnitvami zajamčil obstoj tudi v dobi pred drugo svetovno vojno.

Po močnem revolucionarnem gibanju med koroškimi železarji, ki je znano že iz leta 1920, ko je Lovro Kuhar ustanovil KP v Ravnah (prej Guštanj) — tako imenovano »organizacijo sever«, ki je dala pozneje več borcev v NOB — so odhajali ljudje drug za drugim v gozdove ali pa drugače sodelovali v boju proti okupatorju. Skratka, tudi to ljudstvo je trpelo, se borilo in žrtvovalo za svobodo kot vsi narodi Jugoslavije.

Z bogatimi in naposled težkimi izkušnjami je jeklarna na Ravnah dočakala osvoboditev, v kateri se je ob splošni rasti domovine razvila v veliko sodobno industrijo plemenitih jekel, priznanih po vsem svetu, iz katerih proizvaja brzorezno in pnevmatsko orodje, industrijske nože, kolesne stroke, listnate in spiralne vzmeti, grelnice žice itd., razen tega pa nudi tudi usluge, kot termično in mehansko obdelavo.

HITREJE K CILJU

Takoj po osvoboditvi je tovarna dobila mesto specializirane tovarne plemenitih jekel od surovega jekla pa do končno metalurško in mehansko obdelanih jeklarskih produktov. Naloge, ki jih je prevzel kolektiv, niso bile majhne. Tovarniške objekte je bilo treba povečati in modernizirati, ker je bilo le tako moč dvigniti proizvodnjo na višino, ki jo je predvideval plan. Proizvodnja jekla je rastla.

Oglejmo si najprej proizvodnjo surovega jekla: leta 1939 je bila z novo Siemens Martinovo pečjo dosežena maksimalna predvojna proizvodnja surovega jekla — 7557 ton. Že leta 1946 so proizvedli 10.824 ton, leta 1960 pa so pridobili več kakor 50.000 ton jekla. Če označujemo proizvodnjo leta 1939 z indeksom 100, so leta 1960 dosegli indeks 665. Zlasti velik porast proizvodnje so zabeležili po letu 1950. Če proizvodnjo surovega jekla tega leta izrazimo z indeksom 100, so leta 1960 dosegli indeks 400 — torej so po prvem desetletju delavskega samoupravljanja dosegli 4-krat večjo proizvodnjo. Razen količinskega porasta proizvodnje so izboljšali tudi kvaliteto surovega jekla, ki se je iz leta v leto izpopolnjevala. Namesto navadnih kvalitete so postopoma uvažali kvalitetna jekla.

Najbolj nazorno in pravilno pa kaže napredovanje proizvodnje prodano blago. Primerjava vrednosti prodanega blaga z zdajšnjimi prodajnimi cenami:

leta 1939 je bilo prodanega za 1.037 milij. din blaga
leta 1950 je bilo prodanega za 2.530 milij. din blaga

leta 1960 je bilo prodanega za 12.000 milij. din blaga

Tako velik napredek v zadnjih letih je pripisati izpopolnjevanju proizvodnih zmogljivosti in spodbudnejši delitvi osebnih dohodkov.

Značilna je tudi rast števila zaposlenih. Leta 1950 je bilo zaposlenih 1463 ljudi, leta 1960 pa že okrog 2500. V desetih letih se je kolektiv povečal za 70 %. Vzporedno s to številko se je povečala tudi produktivnost dela: leta 1950 so na enega zaposlenega prodali za 1.730.000 din različnih artiklov, leta 1960 pa za 5 milijonov 150.000 din. Od leta 1950 se je pri povprečni letni realizaciji delovna produktivnost na enega zaposlenega povečala za 3-krat.

KAKOVOST PRED KOLIČINO

Tak napredek v proizvodnji in poslovanju podjetja so dosegli s složnim sodelovanjem celotnega kolektiva, z nenehnim izpopolnjevanjem proizvodnih naprav, z uvažanjem novih kvalitetnejših proizvodov, z izboljšanjem delovnih pogojev, s strokovnim vzgajanjem proizvodni potrebnih ljudi, z uvaž-

njem spodbudnejših elementov na-
grajevanja, z gradnjo objektov druž-
benega standarda ter z dvigom živ-
ljenjske ravni zaposlenih nasploh.

Medtem ko so prva leta po osvo-
boditvi proizvajali predvsem pred-
vojne vrste jekla, pa so v zadnjih
desetih letih skoraj že popolnoma
opustili proizvodnjo predvojnih ar-
tiklov iz navadnih kvalitet ter jeli
skoraj v celoti proizvajati kvalitet-
na in plemenita jekla. Leta 1948 je
na Ravnah prvič steklo elektro je-
klo, iz leta v leto pa je rastla pro-
izvodnja surovega jekla. Leta 1939 je
znašala proizvodnja jekla navadnih
kvalitet 76 %, kvalitetnega surovega
jekla 12,5 %, plemenitega surovega
jekla pa 11,5 %. Leta 1960 pa so bili
odstotki precej drugačni: proizvo-
dnja jekla navadnih kvalitet je zna-
šala le še 3,4 %, proizvodnja kvali-
tetnega surovega jekla se je dvignila
na 35,9 %, plemenitega jekla pa na
60,7 %. Iz omenjenih primerjav je
moč videti, kako močno se je proiz-
vodnja plemenitih jekel povečala na
račun navadnega jekla in da je to-
varna postala resnično »tovarna
plemenitih jekel«.

Vzporedno z napredkom topilni-
ce, ki ima v svojem programu več
kakor 200 vrst različnih konstruk-
cijskih, orodnih in specialnih jekel,
so sledili tudi drugi obrati metalur-
ške in mehanske predelave. Tako je
n. pr. jeklolivarna — doslej največja
v državi — pred vojno dala okrog
600 ton ulitkov skoraj izključno iz
navadnega surovega jekla, lani pa so
proizvedli že več kakor 6000 ton ulit-
kov in sicer 53 % iz plemenitih,
38 % iz kvalitetnih ter le še 9 % iz
navadnih vrst jekla.

Tudi v valjarni in kovačnici je
moč videti podobno sliko, kjer sko-
raj ni zaslediti več navadnega jekla.
Lahki del kovačnice se je v celoti
preusmeril. Leta 1953 in 1954 so opu-
stili proizvodnjo podkev in osi za
kmečke vozove, leta 1959 pa še pro-
izvodnjo krogel. Začeli pa so proiz-
vajati odtopne okove in grelne žice.
Artikli mehanske obdelave so bili
pred vojno nepomembni, razen vo-
znih osi, po vojni pa je postalo važno
izdelovanje končno mehansko ob-
delanih jekel. Zavzeli so vodilno
mesto v proizvodnji pnevmatskega
rezilnega orodja, industrijskih no-

žev, kolesnih dvojic ter individualne
obdelave kovanih in litih delov. Z
vrtalnimi in odkopnimi kladivi,
krožnimi žagami, rezkarji in raznimi
rezilnimi orodji ter z rudarskimi
svedri so založili jugoslovansko trži-
šče, zadostili domačim potrebam in
s tem prihranili dragocena devizna
sredstva, kajti prej smo morali vse
to uvažati.

Pomembna je tudi proizvodnja
avtomobilskih listnatih in spiralnih
vzmeti. Te vzmeti so delali sicer že
pred vojno, vendar so izdelavo potlej
opustili. Po osvoboditvi pa so proiz-
vodnjo teh vzmeti spet uvedli in ta-
ko je bila lanska proizvodnja že za
13-krat večja od predvojne.

SPREMENJENO OBLIČJE TOVARNE

S tolikšnim uspehom tovarne
so znatno pripomogla tudi in-
vesticijska vlaganja. V prvem deset-
letju delavskega samoupravljanja so
v rekonstrukcijo tovarne vložili
3.584,4 milijona dinarjev. Na ta na-
čin so od 1950 do leta 1953 zgradili
novo jeklarno, v kateri je 1. maja
1952 prvič steklo jeklo iz pettonske
obločne peči, leto pozneje pa iz prve
visoko frekvenčne električne talilne
peči v državi. V kovačnici so leta
1953 montirali hidravlično stiskal-
nico, ki jo je leta 1958 zamenjal dva-
krat močnejši 1200-tonski agregat.
Ta obrat je dobil tudi nove, moderne
ogrevalne peči ter specializiran ode-
lek za odkovke in »brzorezna« je-
kla.

Uredili so tudi jeklolivarno in
mehansko obdelovalnico. L. 1959 so
osnovali nov obrat za hladno me-
talurško predelavo. Prav tako so
uredili kompletno energetska centra-
lo z generatorji in kompresorji, na-
prave za kisik, aceten, centralno
transformatorsko postajo, vodne čr-
palke ter omrežje po katerem se pre-
takajo voda, stisnjen zrak, aceten,
kisik in elektrika.

ČLOVEK IN TOVARNA

Leta 1945, ko je bil tudi z Ra-
ven pregnan sovražnik, je je-
klarna na Ravnah prešla v splošno
ljudsko last in s tem je bil njen na-
predek zagotovljen. Septembra leta
1950 pa je kolektiv železarne prevzel
upravljanje podjetja v svoje roke.

Ustanovljen je bil prvi delavski svet.
Deset let delavskega upravljanja je
rodilo bogate izkušnje v upravljanju
podjetja in člani delavskega sveta že
povsem samostojno obravnavajo vso
pestro problematiko v tovarni. In
prav zaradi tega sta bila napredek
in rast kolektiva tako uspešna. Že-
lezarna je skrbela za zaposlitev ljudi
iz okolice, saj se je v tem času za-
poslilo okrog 1000 novih delavcev.

Medtem ko so v prvih letih de-
lavskega samoupravljanja razpolaga-
li le s skromnimi sredstvi, pa so
imeli lani že zelo velika lastna sred-
stva za osnovne in obratne sklade
ter za objekte družbenega standarda
in za splošno družbeno dejavnost.

Tudi izobraževanju in priučeva-
nju ljudi so v času delavskega sa-
moupravljanja posvečali veliko skr-
bi, kajti brez tega ne bi dosegli to-

likšnega napredka v podjetju, kot so
ga. Podjetje prireja razne tečaje in
štipendira številne ljudi, ki bodo
sposobni prevzeti odgovorne naloge.
V metalurški industrijski šoli in v
raznih tečajih si je v zadnjih 10 letih
pridobilo kvalifikacijo okrog 800 lju-
di, prav tako pa jih je pridobilo pre-
cej polkvalifikacijo in naziv visoko-
kvalificiranega delaca. Leta 1958 so
ustanovili v tovarni izobraževalni
center, leta 1960 pa v okviru izobra-
ževalnega centra tehnično srednjo
šolo.

TOVARNA — DRUGI DOM DELAVCEV

V minulih 10 letih so na Ra-
vah zgradili veliko stanovanj-
skih in drugih objektov, med njimi
precej družinskih in samskih stano-

vanj, internat ter nov sodoben tra-
govski objekt. Zgradili so tudi dom
železarjev, ki je zdaj središče druž-
bene dejavnosti. Znatno del so pri-
spevali še za ureditev zdravs. enega
doma, gimnazije, tehničnega muzeja,
študijske knjižnice, smučarske koče
in drugih zgradb, na kar vse so na
Ravnah sila ponosni. Da je železarna
del vsakdanjega življenja slehernega
prebivalca Raven in okolice, je ču-
titi zmeraj in povsod. Spomin na
Ravne pred desetletji in bežen pog-
led na mesto danes potrjujeta to
na vsakem koraku.

Stoletne tradicije koroških žele-
zarjev, zlasti pa v složnem prizade-
vanju pridobljeni uspehi v minulih
letih narekujejo, da gredo Ravne po
poti, ki so jo hodile doslej.

ŠTIRIDESET LET »SAVE«

V tovarni gumijevih izdelkov »Sava« v Kranju praznujejo letos pomemben jubilej. Pred štiridesetimi leti so ustanovili v sedanji valjarni obrata I. podjetje »Vulkan«, ki je bilo prva jugoslovanska tovarna gumijevih izdelkov. Štirivaljni kalandar, mešalni dvovaljni, šest ročnih preš in ena etažna, vse že rabljeno, to je bil začetek! In še tega kaj skromnega obrata se kranjski trgovci — ustanovitelji — niso veselili dolgo, ker ga je kmalu pogoltnil tuji kapital. Ze leta 1925 je obrat prišel pod vpliv Dunajčanov, ki so leta 1931 odkrito nastopili pod firmo »Semperit«, jugoslovanska tvornica gumijevih izdelkov. Tako je šlo podjetje po poti izkoriščanja, petokolonskega izdajstva in norodnostnega zatiranja, hkrati pa se je v podjetju porajalo in krepilo napredno delavsko gibanje.

Po osvoboditvi so delavci prevzeli tovarno v svoje roke. Tovarna, ki sicer med vojno ni utrpela neposredne škode, je imela zaradi slabega vzdrževanja zelo izrabljen strojni park. Kljub temu je delovnemu kolektivu uspelo povečati proizvodnjo.

Leta 1949 se je tovarna specializirala na proizvodnjo tehnične robe in avtopnevmatike. Usvojila je sto in sto novih tehničnih izdelkov, ki smo jih morali prej uvažati: transportne trakove vseh dimenzij, klinaste jermene, bandaže za JLA, različne cevi za visok pritisk, specialne cevi, odporne proti kemikalijam in pari, plošče za tla, sanitarne in športne potrebščine, predmete za gospodinjstvo in drugo.

Sedmega januarja 1950 je delovni kolektiv storil pomembno dejanje, s katerim je stopil v novo obdobje hitrega vsestranskega razvoja. Tega dne so prvi v Sloveniji izvolili delavski svet.

Prvo zasedanje 33-članskega delavskega sveta je bilo 16. januarja. Na seji so razpravljali o organizaciji in delu delavskega sveta in sprejeli sklep o osnovanju sosvetov po oddelkih ter napotke o izvrševanju planskih obveznosti. Na 8. seji, dne 17. avgusta so izvolili tudi 7-članski

upravni odbor. Delo delavskega sveta in upravnega odbora je postalo sistematično in odmerjeno že v letu 1952. Organi delavskega upravljanja so vedno globlje posegali v usmerjanje razvoja podjetja. Problemov nagrajevanja niso več gledali samo s vidika splošnega zvišanja plač in delitve dobička, ampak so skušali z zniževanjem stroškov in drugimi merili za uspešnost dela povečati storilnost in osebni dohodek. Vsebinska dela je postajala vedno bogatejša tudi z razvijanjem sistema našega gospodarstva. V desetletnem obdobju samoupravljanja je sodelovalo v delavskih svetih, upravnih odborih in komisijah več kakor 350 članov kolektiva, kar je več kot tretjina zaposlenih.

Delavsko upravljanje je bistveno vplivalo tudi na veliko povečanje proizvodnje v tem obdobju. Proizvodnjo so namreč od 2218 ton v letu 1950 povečali v letu 1960 na 7035 ton (kar je trikratno povečanje). Produktivnost dela so povečali v tem obdobju za 35 %.

Porast proizvodnje in produktivnosti je kolektiv dosegel, ne da bi se bistveno spremenil produkcijski proces. Uspeh je prineslo popolnejše iz-

koriščanje zmogljivosti, pa čeprav so bile le-te že močno izrabljene. Kolektiv je zato pričel misliti na rekonstrukcijo podjetja. Leta 1954 je podjetje pričelo montirati nove stroje za izdelavo bandaž v prostorih nekdanje tovarne »Tekstilindus« na Gaštelju pri Kranju. V letih 1959 in 1960 so novi obrat povečali z dograditvijo veznega trakta, skladišča, deponije za premog in s povečavo kotlarne. Hkrati so rekonstruirali in povečali valjarno in avtopnevmatikarno. Tako je nastal novi obrat II. na Gaštelju s sodobnimi stroji in tehnološkim postopkom ter z oddelki valjarno, avtopnevmatikarno in oddelkom za prevleke valjev in izdelovanje transportnih trakov.

Da bi razbremenili matični obrat, so preselili oddelke za izdelavo konfekcijskih izdelkov iz gumiranega platna na Vrhniko, kjer so ustanovili obrat III. Tudi otvoritev tega obrata je bila lani. Predvidevajo, da bodo obrat III. še razširili z oddelkom za gumiranje tekstila.

Predvsem nameravajo preseliti vso dosedanja proizvodnjo iz obrata I. v obrat II. na Gaštelj. Obrat I. bo služil le še kot razvojno-inštrukcijski center. V njem bodo strokovno usposabljali vajence, nove delavce in imeli trenažo tudi za delavce, ki so že dalj časa v podjetju, pa so premeščeni z manj zahtevnega na bolj zahtevno delovno mesto, ali pa se hočejo kvalifikacijsko izpopolniti. Hkrati bo center služil za razvojno delo v zvezi s produkcijo. V njem bodo usvojili nove proizvode, nove cenejše zmesi, ki pa ne bodo dajale slabših proizvodov.

V njem bodo ugotavljali uspehe izpopolnjenih tehnoloških postopkov, opravljali kontrolo surovin in končnih izdelkov, ugotavljali standarde itd.

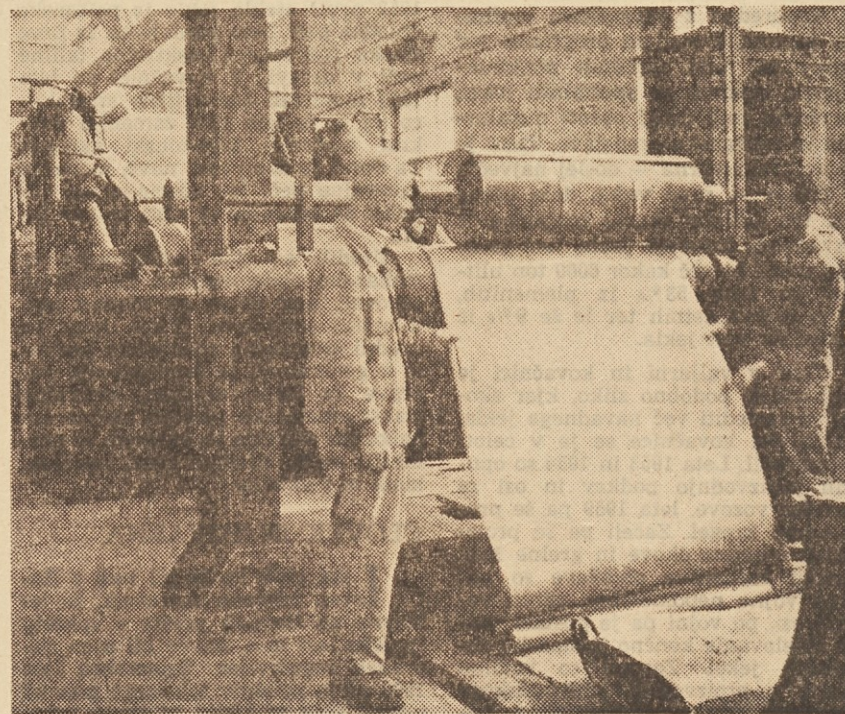
Na Gaštelju bodo zgradili še nov obrat za tehnično blago, ki bo dajal letno več kakor 6000 ton teh izdelkov, medtem ko jih sedaj izdelajo le okoli 2800 ton. Hkrati bodo povečali proizvodnjo avto in velopnevmatike od sedanjih 4500 na 9000 ton. Za takšno povečanje bo podjetje vložilo v prihodnjih letih okoli 4,5 milijarde dinarjev, pri čemer pričakuje pomoč tudi od lokalnih oblasti, republike in zveze. Proizvodnjo bodo skušali čim bolj mehanizirati in avtomatizirati.

Tako skrbijo v tovarni »Sava« za standard delavcev, je najboljše pokazala letošnja sindikalna konferenca. V poročilu je bilo zajeto vse delo, s katerim se ukvarja sindikalna podružnica. Tako je v ospredju nalog sindikalne podružnice skrb za delovnega človeka. Veliko pozornost so posvečali zlasti socialno šibkim delavcem in jim nudili moralno in materialno pomoč. Sindikalna podružnica je skrbela tudi za dom onemoglih v Preddvoru. Vsak član kolektiva ima sedaj možnost prejemati topli obrok po zelo nizki ceni. Sedem sto delavcev in delavk prejema topli obrok, 300 pa se jih poslužuje mrzlih malic. V obratu II. so letos odprli menzo, kjer delavci po zmernih cenah lahko dobijo kosilo in večerjo. Ker se je lani pokazalo, da so zmogljivosti za letovanja v počitniških domovih v Crikvenici in na Pohorju premajhne, je letos sindikalna podružnica poskrbela za nove počitniške zmogljivosti na otoku Bolu. Tako bodo lahko koristili dopust vsi člani kolektiva. Lani so člani kolektiva napravili več izletov in strokovnih ekskurzij v delovne kolektive so-

rodnih strok, kakor tudi v razne partizanske kraje. Tudi letos nameravajo organizirati več takih izletov.

V malokaterem podjetju se toliko ukvarjajo s stanovanjskim problemom kot v tovarni »Sava«. Zato tudi uspehi niso izostali. Letos bo vseljivih 72 družinskih stanovanj, gradili pa bodo samski dom in tako rešili vrsto prošelj samskih prosilcev. Računajo, da bo večina prošelj za stanovanja rešenih že prihodnje leto. Stanovanjska komisija išče različne načine, kako priti do kar največjih sredstev za gradnjo stanovanj.

Posebno skrb posveča podjetje izobraževanju. V skladu z načeli zvezne resolucije je delavski svet sprejel vrsto sklepov, ki urejajo strokovno izobraževanje. Dveletni vajenski šoli gumarske stroke se je lani priključila tudi triletna gumarska tehnična šola. Obedve tvorita šolski center tovarne. V podjetju pa je še center za strokovno izobraževanje. Skozenj bo šlo največ delavcev in predstavlja najbolj obsežen način praktičnega in teoretičnega izobraževanja delavcev.

MILIJARDE ZA ZDRAVJE

V zadnjih letih naglo rastejo na Gorenjskem novi zdravstveni domovi. Občine, podjetja in ne nazadnje Zavod za socialno zavarovanje vlagajo veliko sredstev za napredek zdravstvene službe. Tako so dobili nov zdravstveni dom v Bohinju, Železnikih, Gorenji vasi, Žireh in v Kranju. V Cerkljah je urejena zdravstvena postaja, nov zdravstveni dom bodo dobili tudi v Trzinu. Urejena je zobna ambulanta na Bledu, na Jesenicah se pripravljajo na gradnjo, v Radovljici pa adaptirajo zdravstveni dom in zobno ambulanto.

Okraini zavod za socialno zavarovanje je dal zadnja leta samo v te namene 300 milijonov dinarjev. Če upoštevamo še velika sredstva, ki jih daje zavod za pomoč zavarovancem, potem smo lahko prepričani, da so uresničene težnje tistih, ki so se pred dvajsetimi leti borili za ustanovitev organizacije, ki bi ščitila delovnega človeka takrat, ko je pomoči najbolj potreben, se pravi v nesreči, boleznih in drugih težavah.

Zaradi nagle industrializacije v Kranju in na Jesenicah so se težnje po socialnem zavarovanju na Gorenjskem kaj kmalu pojavile. Tako je bilo že leta 1939 na Gorenjskem okrog 16.000 zavarovancev, ki so bili večinoma zavarovani pri Okrožnem uradu za zavarovanje delavcev v Kranju in Bratovski skladnici na Jesenicah. Največja pomanjkljivost socialnega zavarovanja v stari Jugoslaviji je bila v tem, da je bilo socialno zavarovanje razcepljeno na razne nosilce (Okrožni urad za socialno zavarovanje delavcev, Bratovska skladnica in drugi). Ti zavarovalni zavodi niso upoštevali delov-

nega staža drugih zavodov in je na ta način delavec ali nameščenec, ki je zaradi borbe za obstanek moral večkrat menjati delo in s tem tudi zavarovalni zavod, čestokrat zaradi prekinitve zavarovalne dobe pri nekem zavodu, izgubil vse pravice pri vseh zavodih, ali pa si je po preteku dolgoletne dobe službovanja pridobil le minimalne pravice.

Po vdoru okupatorja na Gorenjsko je socialno zavarovanje na Gorenjskem prevzela nemška Socialversicherungskasse. Tudi številni uslužbenci socialnega zavarovanja so se pridružili borbi proti okupatorju. Mnogi med njimi so tudi aktivno sodelovali v narodnoosvobodilni vojski.

Po osvoboditvi je socialno zavarovanje na Gorenjskem naglo napredovalo. Leta obnove so zahtevala velike napore delovnih ljudi, ki so se v vedno večjem številu vključevali v proizvodnjo. Razvoj industrije se je na Gorenjskem močno razmahnil, število zaposlenih pa je iz leta v leto naraščalo. Vzporedno s porastom števila zaposlenih je seve-

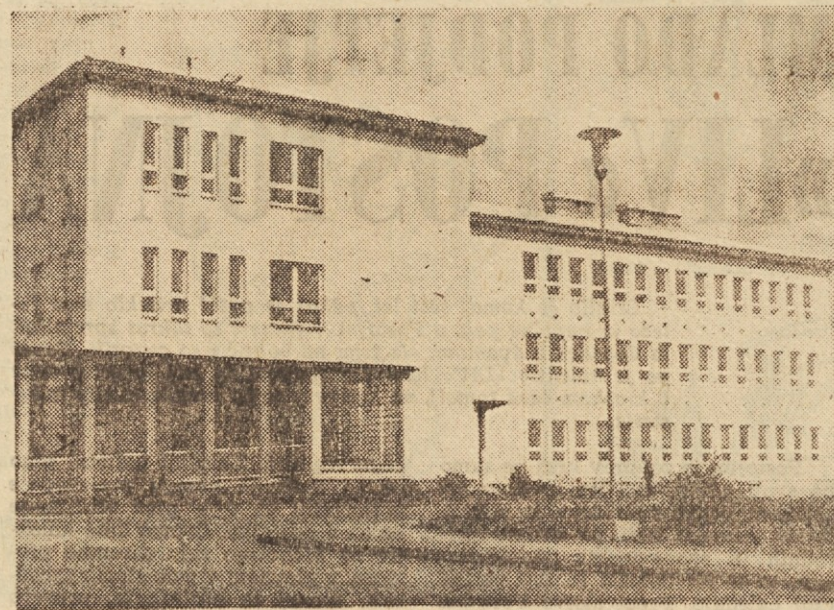
da rastlo tudi število zavarovancev.

Po osvoboditvi so bili ustvarjeni vsi pogoji za temeljito izpremembo socialnega zavarovanja. V Ljudski republiki Sloveniji je bil leta 1945 ustanovljen Federalni zavod za socialno zavarovanje, ki je imel v Kranju, na Jesenicah in v Trzinu svojo poslovalnico. Vzporedno z razvojem državne oblasti in razvojem gospodarstva so se oblike socialnega zavarovanja menjale.

Leta 1952 se je skladno z decentralizacijo državne uprave in uvedbo delavskega samoupravljanja v gospodarskih organizacijah ter družbenega upravljanja v ustanovah in zavodih tudi v socialnem zavarovanju uvedlo samoupravljanje po zavarovancih. V Kranju in na Jesenicah so bili postavljeni začasni odbori z nalogom, da organizirajo okrajne zavode za socialno zavarovanje in izvedejo volitve za samoupravne organe socialnega zavarovanja. Novembra 1952. leta so zasedale prve skupščine Okrajnih zavodov za socialno zavarovanje na Jesenicah in v Kranju. Okrajni zavod v Kranju je ustanovil tudi svoje podružnice v Škofji Loki in Trzinu, dočim Okrajni zavod na Jesenicah ni imel svojih podružnic.

Od tega leta naprej je samoupravljanje socialnega zavarovanja na Gorenjskem naredilo velik razvoj s tem, da je službo socialnega zavarovanja skušalo čim bolj približati zavarovancem in urejevalo službo socialnega zavarovanja tako, da je zavarovanec na kar najhitrejši način lahko uveljavil svoje pravice.

V letu 1955 se je ob združitvi Okrajnih ljudskih odborov Kranj in Radovljica združila tudi služba socialnega zavarovanja in je bil formiran za Gorenjsko Okrajni zavod za socialno zavarovanje v Kranju s svojimi podružnicami: v Kranju, na Jesenicah, v Radovljici, Škofji Loki in Trzinu.

Novi zdravstveni dom v Kranju

O razvoju socialnega zavarovanja na Gorenjskem govore tudi podatki o številu zavarovancev:

Leto zavarovanci	leto zavarovanci
1939 15.938	1953 36.697
1946 12.895	1954 39.181
1947 20.974	1955 42.507
1948 22.173	1956 43.884
1949 24.767	1957 46.295
1950 34.250	1958 48.625
1951 32.586	1959 50.877
1952 31.952	1960 53.741

Iz podatkov je razvidno, da se je število zavarovancev od leta 1939 pa do danes več kot potrojilo.

Velika so tudi sredstva, ki jih družbena skupnost daje za razvoj zdravstvenega zavarovanja na Gorenjskem:

leta 1953	501.553.000
leta 1954	591.189.000
leta 1955	676.906.000
leta 1956	876.044.000
leta 1957	1.076.011.000
leta 1958	1.332.108.000
leta 1959	1.672.464.000
leta 1960	2.010.861.000

Vsi ti podatki nam kažejo, da je bilo šele po vojni in po izvršeni revoluciji možno doseči takšen razvoj in omogočiti delovnim ljudem takšno zavarovanje, kot ga imamo danes.

Da je napredek socialnega zavarovanja na Gorenjskem po vojni res zelo velik, nam kaže tudi dejstvo, da je od 138.684 prebivalcev v okraju Kranj 118.000 zavarovanih oseb po zakonu o zdravstvenem zavarovanju in nad 14.000 kmetijskih zavarovancev po zakonu o zdravstvenem zavarovanju kmetijskih proizvajalcev, ki je stopil v veljavo lani. Če upoštevamo, da imajo svoj sklad, kjer so zavarovani, tudi obrtniki, potem lahko ugotovimo, da je na Gorenjskem zelo malo takih ljudi, ki še niso zavarovani.

Z decentralizacijo in vključevanjem socialnega zavarovanja v komunalni sistem, bo socialno zavarovanje brez dvoma doživelo nove, kvalitetne spremembe. Decentralizacija bo namreč še poglobila samoupravljanje in tako dala zavarovancem še več možnosti neposrednega gospodarjenja s sredstvi socialnega zavarovanja.

MLADO PODJETJE »LIV« POSTOJNA

Minilo je komaj šest let, odkar je prvič priteklo sivo železo iz kupolne peči v Postojni. Nekateri so takrat spremljali ta dogodek z dvomom. »Iz tega ne bo nič,« so govorili. Danes pa je kolektiv »LIV« Postojna zadovoljen, saj je ustvaril že v kratkem času temelj, na katerem se bo razvila mlada industrija.

Postojna je zanimiv kraj ne samo po svoji edinstveni lepi podzemeljski jami, bogati stalaktitov in stalagmitov, temveč tudi po drugih prirodnih in zgodovinskih znamenitostih, ki si jih domači in tuji turisti radi ogledajo. Prebivalstvo Postojne in okolice je znano po svoji marljivosti in prizadevnosti. Po osvoboditvi, ko se je povsod sprostila iniciativa delovnih ljudi, tudi Postojnčani niso hoteli zaostajati za drugimi. Njihov ustvarjalnost se danes kaže predvsem v kmetijstvu, gozdarstvu, turizmu in na drugih področjih. Zelo lepo se razvijajo druga podjetja, ustanovljena po osvoboditvi, oziroma naslednje gospodarske dejavnosti: avtopromet, lesna industrija, industrija za predelavo mesa in druge. Med temi je tudi mlado kovinsko podjetje »LIV«.

V razmeroma kratkem času zadnjih let je kolektiv usvojil vrsto proizvodov, kot so razni ventili za vodo, paro in olja, razni razpršilci za namakanje polj, pogoni za šivalne stroje, primeži raznih dimenzij, transportne naprave za tekstilno in druge industrije, med temi tudi dvizna vitla za ladje z dvizno zmogljivostjo od 1 do 10 ton. Kolektiv pa ima v načrtu tudi vrsto drugih proizvodov, za katere izdelujejo prototipe v svoji prototipni delavnici na osnovi načrtov, ki jih izdelujejo v lastnem konstrukcijskem biroju.

VEČJA PROIZVODNJA

Izdelki LIV so že znani na domačem tržišču in uživajo velik kvaliteten ugled. Za svoje proizvode dajejo ateste po Lloyd registru in

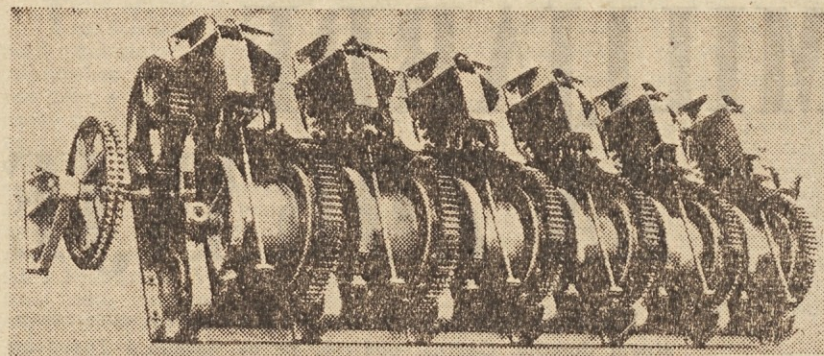
Jugo registru. Letošnji polletni plan so po fizičnem obsegu proizvodnje prekoračili za 8%, plan realizacije pa za 4 odstotke. Čeprav ima kolektiv na razpolago zelo skromne prostore, v glavnem v zelo starih zgradbah, skoraj že odsluženih, preveča ves kolektiv velika ustvarjalna volja in optimizem. Kolektiv, ki ga sestavlja v glavnem mladi ljudje, povprečna starost je 27 let, je ubran kot dobro uglašen orkester. Vsakdo se zaveda, da je član družine, ki s skupnim gospodarjenjem in enotnim mišljenjem stremi samo za napredkom. Od tod tudi taki uspehi. Proizvodnja se dviga letno za 30—40%. Na dvig proizvodnje vpliva predvsem porast produktivnosti — slednja pa raste zaradi stalnega izpopolnjevanja organizacije dela in usvajanja nove proizvodnje.

Organi samoupravljanja in organizacije v podjetju so v nenehnem elementu požitvornosti in usvajanja vseh sodobnih in progresivnih oblik političnega in ekonomskega dela. Pravzaprav bi se v tem primeru lahko reklo, da se podjetje razvija v vseh smereh v veliko zadovoljstvo vseh članov kolektiva. Kakor se na eni strani razpravlja in uvaja vedno bolj nagrajevanje po učinku dela in gospodarnosti posameznikov in skupin v ekonomski enoti, tako na drugi strani obstaja v kolektivu tudi zanimanje in skrb za življenje vsakega posameznika. Lansko leto so zgradili 11 stanovanj, letos pa grade še 4 nova. Na otoku Krku so lani organizirali letovanje s kapaciteto 20 ljudi, letos pa že za 40 v Vodica pri Šibeniku. Prav tako imajo v kolektivu

dobro organizirano športno življenje in se njihovi člani vselej uspešno udeležujejo na delavskih športnih igrah, in sicer v vseh panogah. Lani je naredilo 6 vajencev izpite za KV delavce, letos pa bo take izpite opravljalo še 10 vajencev. Na univerzi in srednjih šolah štipendirajo 6 študentov. Dva mojstra sta letos opravila mojstrski izpit. Kolektiv se udeležuje s svojimi člani raznih seminarjev, ki jih organizira Zavod za proučevanje organizacije dela v podjetjih. Nekateri tovariši obiskujejo večerne politične šole. Veliko članov kolektiva sodeluje v raznih množičnih organizacijah in društvih. V kolektivu vlada medsebojna pomoč, posebno pa materialno in moralno pomagajo vsakomur, ki pride v kakršne koli težave. Povprečni osebni dohodki so v skladnem porastu s porastom vrednosti proizvodnje. Na porast produktivnosti močno vpliva tudi topla malica, ki jo kuhajo v lastni kuhinji, urejenost zaščite dela, prirejanje kolektivnih izletov itd. Medsebojno sporazumevanje je vedno tovariško in prisrčno. Izraz discipline se v podjetju redko kdaj sliši, saj je procent izostankov ali zamud ali drugih nevednosti tako nizek, da skoraj ni vreden omembe.

SUROVINE DRAŽJE — IZDELKI CENEJŠI

Pravzaprav je zadeva okoli razvoja LIV zelo zanimiva. Kljub temu, da so cene surovinam v stalnem porastu in da nasprotno LIV znižuje cene svojim proizvodom in da se povprečni osebni dohodki večajo, ustvarja podjetje še vedno zadovoljivo akumulacijo. Te uspehe je pripisati dejstvu, da je kolektiv uvedel zelo spodbuden, čeprav preprost način nagrajevanja po učinku skoraj za vsakega posameznika. Vsakdo že ve naprej, da je njegov osebni dohodek odvisen predvsem od njega samega. Za vsak kompleten izdelek je določena cena izražena v dinarjih. Seveda so ceno sestavili na osnovi tehničnih norm, praktičnih izkustev in kalkulacij. Tarifne postavke v podjetju več ne obstajajo. To ustvarja zadovoljstvo v kolektivu. Danes ne vprašujejo več v kolektivu, zakaj Janez zasluži več kot Francelj, ker se Francelj dobro zaveda, da Janez na-

redi več ali obratno. Te reči pa se še stalno spreminjajo in dopolnjujejo. Sedaj, ko že študirajo razne postavke in pravila, ki naj jih vsebujejo pravilniki o poslovanju ekonomskih enot, skoraj ni človeka v kolektivu, ki ne bi teh stvari stalno spremljal s svojim sodelovnjem.

Pred mesecem so organizirali v podjetju 4 ekonomske enote. Ljudje, zaposleni v vsaki ekonomski enoti, predstavljajo zbor ekonomske enote. Ti zbori so iz svoje srede izvolili predsednike, ki vodijo posvetovanje zborov enot. Sklepe nato posredujejo centralnemu delavskemu svetu. Seveda imajo trenutno v kolektivu močno razpravo, kako naj ekonomske enote poslujejo. Sindikalna organizacija je organizirala poseben seminar, na katerem bodo seznanili nekatere tovariše z vsemi teoretičnimi in praktičnimi postavkami novih

gospodarskih ukrepov, še posebno glede na novo delitev dohodkov med podjetji in družbo ter na delitev dohodka znotraj podjetja. Ti tovariši bodo kot instruktorji pomagali v posameznih EE pri poglobljanju teoretičnega, političnega in strokovnega dela v procesu decentralizacije gospodarjenja v podjetju. Uspehi v letošnjem polletju kažejo, da je kolektiv na dobri poti, saj gospodarska sprememba statusa iz obrtnega podjetja v podjetje z rednim obračunom ni prizadeta.

No, še marsikaj bi se dalo napisati o mladem kolektivu LIV, predvsem pa še to, da imajo izdelan program in načrte za rekonstrukcijo svojih delavniških prostorov. S svojim dosedanjim delom in še posebno z letošnjimi uspehi svojega dela ter planiranjem bodočega razvoja hočejo najdostojneje počastiti 20-letnico revolucije jugoslovanskih narodov.

